

**ANKARA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ERGENLERİN AKRAN İLİŞKİLERİ VE YALNIZLIK DÜZEYLERİNDE
EVDE İNTERNET KULLANIMININ ETKİSİNİN İNCELENMESİ**

Nur YÜCEL

EV EKONOMİSİ (ÇOCUK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ) ANABİLİM DALI

ANKARA

2009

Her hakkı saklıdır

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

ERGENLERİN AKRAN İLİŞKİLERİ VE YALNIZLIK DÜZEYLERİNDE EVDE İNTERNET KULLANIMININ ETKİSİNİN İNCELENMESİ

Nur YÜCEL

Ankara Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Ev Ekonomisi (Çocuk Gelişimi ve Eğitimi) Anabilim Dalı

Danışman: Prof.Dr.Figen GÜRSOY

Bu araştırmada, Ankara İl Merkezinde bulunan orta sosyo ekonomik düzeydeki liselerin ikinci sınıfına devam eden 15-16 yaş grubunda olan ergenlerin akran ilişkileri, yalnızlık düzeylerinde evde internet kullanımının etkisini incelemek, akran ilişkileri, yalnızlık düzeyleri ile evde internet kullanımını etkileyen çeşitli değişkenlerin etkili olup olmadığını belirlemek ve orta sosyo ekonomik düzeydeki ergenlerin, akran ilişkileri, yalnızlık düzeyleri ile evlerinde internet kullanımı arasında ilişki olup olmadığını saptamak amaçlanmıştır. Araştırmanın evrenini Ankara il merkezinde orta sosyo ekonomik düzeyde bulunan Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı liselerin ikinci sınıfına devam eden 15-16 yaş grubunda olan ergenler oluşturmuştur. Araştırmanın örnekleme, lise ikinci sınıfa devam eden, araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden, evinde en az bir yıldır internet bağlantısı olan ve haftada en az üç kere internet kullanan 150 (kız:75, erkek:75) ergen ile evinde internet bağlantısı olmayan 150 (kız:75, erkek:75) ergen olmak üzere toplam 300 ergen dâhil edilmiştir. Araştırmada ergenler ve aileleri hakkında bilgi toplayabilmek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen "Genel Bilgi Formu", ergenlerin akran ilişkilerini değerlendirmek için "Akran İlişkileri Ölçeği" ile ergenlerin yalnızlık düzeylerini değerlendirmek amacıyla "UCLA Yalnızlık Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırma sonucunda evlerinde internet olan ve olmayan ergenler arasında akran ilişkileri ölçeği alt boyutları ile ergenlerin yalnızlık puan ortalamaları açısından anlamlı farklılıklar saptanmıştır ($p<0.05$). Ergenlerin evlerinde internet bağlantısının olması akran ilişkileri ölçeği puanlarını artırmakta ve yalnızlık düzeylerini düşürmektedir ($p<0.01$).

Nisan 2009, 124 sayfa

Anahtar Kelimeler: Ergen, internet, akran ilişkisi, akran, yalnızlık

ABSTRACT

Master Thesis

A STUDY ON THE EFFECT OF THE INTERNET USE AT HOME ON THE PEER RELATIONS AND THE LONELINESS LEVEL OF THE ADOLESCENTS

Nur YÜCEL

Ankara University
Graduate School of Natural and Applied Studies
Department of Home Economics (Child Development and Education)

Supervisor: Prof.Dr.Figen GÜRSOY

In this research, it is aimed to analyze the peer relations, loneliness level and Internet use at home of the adolescents in order to identify whether the variables influencing peer relations, loneliness levels and Internet use at home are effective or not; and appreciate whether there is a relationship between peer relations and loneliness levels of adolescents of average socio-economic levels and Internet use at home. This research was executed on 300 volunteer youngsters who attend second year of high schools from average socio-economic level in Ankara city, are of the group of 15-16 years of age, and of whom 150 (girl: 75, boy: 75) having internet connection at home at least for one year and using internet at least three-four times a week; and 150 who do not have internet connection at home. In this research, in order to collect information about the adolescents and their families “General Information Form” developed by the researcher, in order to appreciate peer relations of the adolescents “Peer Relations Scale”, and in order to appreciate the loneliness levels of the adolescents “UCLA Loneliness Measure” were used. At the end of the research, it appeared out that having internet connection at home makes difference in appreciating the peer relationships and loneliness level of the adolescents ($p<0.05$) and increases the average score of the peer relations measures which mean more positive peer relations and reduces the loneliness level of the adolescents ($p<0.01$).

April 2009, 124 pages

Key Words: Adolescent, internet, peer relations, loneliness

TEŞEKKÜR

Beni çalışmalarında sürekli teşvik eden, çalışmam süresince beni sürekli destekleyen ve yardımlarını esirgemeyen danışmanım Sayın Prof.Dr.Figen GÜRSOY'a (Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Ev Ekonomisi (Çocuk Gelişimi ve Eğitimi) Ana Bilim Dalı Öğretim Üyesi), her zaman bilgilerinden yararlandığım, hep yanımda hissettiğim Sayın Doç. Dr. Aynur BÜTÜN AYHAN'a (Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Ev Ekonomisi (Çocuk Gelişimi ve Eğitimi) Ana Bilim Dalı Öğretim Üyesi) ve Uzman Müdriye YILDIZ BIÇAKÇI'ya (Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Ev Ekonomisi (Çocuk Gelişimi ve Eğitimi) Ana Bilim Dalı Araştırma Görevlisi), bana çalışmamın her aşamasında manevi destek veren sevgili eşim Erol YÜCEL'e, kızım Büşra YÜCEL'e ve oğlum Erol Atakan YÜCEL'e, çalışmalarım sırasında evimle, kızıyla, oğlumla ilgilenen annem Aysel TARTAROĞLU'na ve babam Muammer TARTAROĞLU'na yardımlarından, hoşgörülerinden ve desteklerinden dolayı teşekkür ederim.

Nur YÜCEL
Ankara, Nisan 2009

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
SİMGELER DİZİNİ.....	vi
ÇİZELGELER DİZİNİ	vii
1. GİRİŞ	1
2.1 Ergenlik Dönemi	3
2.1.1 Ergenlik döneminin tanımı ve önemi.....	3
2.1.2 Ergenlik dönemini etkileyen faktörler.....	5
2.1.3 Ergenlik döneminin gelişim özellikleri	7
2.1.3.1 Zihinsel gelişim	7
2.1.3.2 Fiziksel gelişim.....	9
2.1.3.3 Psiko-sosyal gelişim	10
2.2 İnternetin Tanımı ve Önemi	12
2.3 İnternetin Tarihçesi	14
2.4 Ergenlik Döneminde İnternet Kullanımının Nedenleri	15
2.5 Ergenlik Döneminde İnternet Kullanımını Etkileyen Faktörler	16
2.5.1 Bireysel faktörler.....	17
2.5.2 Çevresel faktörler	17
2.6 İnternet kullanımının ergenin gelişimine etkisi	18
2.6.1 Zihinsel gelişimine etkisi	18
2.6.2 Fiziksel gelişimine etkisi.....	20
2.6.3 Sosyal-duygusal gelişimine etkisi.....	20
2.7 Ergenlik Döneminde Etkili İnternet Kullanımı İçin Yapılması Gerekenler.....	22
2.8 Arkadaşlık İlişkileri	23
2.8.1 Arkadaşlığın tanımı ve önemi.....	23
2.8.2 Yaşlara göre arkadaşlık ilişkileri.....	26
2.8.3 Ergenlik döneminde arkadaş ilişkileri.....	27
2.9 Yalnızlık.....	35
2.9.1 Yalnızlığın tanımı ve önemi	35
2.9.2 Yalnızlığın boyutları	36
2.9.3 Ergenlerde yalnızlık	38
2.9.4 Ergenlerde yalnızlığı etkileyen faktörler	38
3. KAYNAK ÖZETLERİ	44
4. MATERYAL VE YÖNTEM	53
4.1 Araştırmanın Evreni ve Örneklem Seçimi.....	53
4.2 Veri Toplama Araçları.....	53
4.2.1 Genel bilgi formu.....	54
4.2.2 Akran ilişkileri ölçeği	54
4.2.3 UCLA Yalnızlık Ölçeği	56
4.3 Veri Toplama Yöntemi	57
4.4 Verilerin Değerlendirilmesi ve Analizi	58
4.4.1 Verilerin değerlendirilmesi	58
4.4.2 Verilerin analizi.....	58
5. BULGULAR VE TARTIŞMA.....	60

6. SONUÇ VE ÖNERİLER	104
KAYNAKLAR.....	110
EKLER.....	120
EK 1 Genel Bilgi Formu	121
EK 2 Akran İlişkileri Ölçeği.....	122
EK 3 UCLA Yalnızlık Ölçeği (Duyularım ve Düşüncelerim)	123
ÖZGEÇMİŞ	124

SİMGELER DİZİNİ

AIÖ	Akran İlişkileri Ölçeği
DARPA	Defense Advanced Research Projects Agency
INTERNET	International Network
KO	Kovaryans
MIT	Massachusetts Institute of Technology
NSF	National Science Foundation
SD	Serbestlik Derecesi
SPSS	Statistical Package for Social Science
SRI	Stanford Research Institute
TCP/IP	Transmission Control Protocol/Internet Protocol
UCLA	University of California Los Angeles
UCSB	University of California at Santa Barbara
YYÜ	Yüzüncü Yıl Üniversitesi

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 5.1	Evinde internet bağlantısı olan ve olmayan ergenlere ilişkin demografik özellikler.....	61
Çizelge 5.2	Evinde internet bağlantısı olan ve olmayan ergenlerin cinsiyetlerine göre akran ilişkileri ölçeği alt boyutlarına ilişkin puan ortalamaları, standart sapmalar ve varyans analizi sonuçları.....	63
Çizelge 5.3	Evinde internet bağlantısı olan ve olmayan ergenlerin yaşlarına göre akran ilişkileri ölçeği alt boyutlarına ilişkin puan ortalamaları, standart sapmaları ve varyans analizi sonuçları.....	66
Çizelge 5.4	Evinde internet bağlantısı olan ve olmayan ergenlerin doğum sırasına göre akran ilişkileri ölçeği alt boyutlarına ilişkin puan ortalamaları, standart sapmaları ve varyans analizi sonuçları.....	67
Çizelge 5.5	Evinde internet bağlantısı olan ve olmayan ergenlerin kardeş sayılarına göre akran ilişkileri ölçeği alt boyutlarına ilişkin puan ortalamaları, standart sapmaları ve varyans analizi sonuçları.....	70
Çizelge 5.6	Evinde internet bağlantısı olan ve olmayan ergenlerin anne öğrenim durumuna göre akran ilişkileri ölçeği alt boyutlarına ilişkin puan ortalamaları, standart sapmaları ve varyans analiz sonuçları.....	73
Çizelge 5.7	Evinde internet bağlantısı olan ve olmayan ergenlerin baba öğrenim durumuna göre akran ilişkileri ölçeği alt boyutlarına ilişkin puan ortalamaları, standart sapmaları ve varyans analizi sonuçları.....	75
Çizelge 5.8	Evinde internet bağlantısı olan ve olmayan ergenlerin anne yaşına göre akran ilişkileri ölçeği alt boyutlarına ilişkin puan ortalamaları, standart sapmaları ve varyans analizi sonuçları.....	77
Çizelge 5.9	Evinde internet bağlantısı olan ve olmayan ergenlerin baba yaşına göre akran ilişkileri ölçeği alt boyutlarına ilişkin puan ortalamaları, standart sapmaları ve varyans analizi sonuçları.....	78
Çizelge 5.10	Evinde internet bağlantısı olan ergenlerin evlerindeki internet bağlantı süresine göre akran ilişkileri ölçeği alt boyutlarına ilişkin puan ortalamaları, standart sapmaları ve t-testi sonuçları.....	79
Çizelge 5.11	Evinde internet bağlantısı olan ergenlerin internet kullanma sıklığına göre akran ilişkileri ölçeği alt boyutlarına ilişkin puan ortalamaları, standart sapmaları ve t-testi sonuçları.....	81
Çizelge 5.12	Evinde internet bağlantısı olan ergenlerin anne-baba internet denetleme durumuna göre akran ilişkileri ölçeği alt boyutlarına ilişkin puan ortalamaları, standart sapmaları ve t-testi sonuçları.....	82
Çizelge 5.13	Evinde internet bağlantısı olan ergenlerin internet kullanım amaçlarına göre akran ilişkileri ölçeği alt boyutlarına ilişkin puan ortalamaları, standart sapmaları, varyans analizi sonuçları.....	84

Çizelge 5.14	Evinde internet bağlantısı olan ve olmayan ergenlerin cinsiyetlerine göre yalnızlık puan ortalamaları, standart sapmaları ve varyans analizi sonuçları.....	86
Çizelge 5.15	Evinde internet bağlantısı olan ve olmayan ergenlerin yaşlarına göre yalnızlık puan ortalamaları, standart sapmaları ve varyans analizi sonuçları.....	88
Çizelge 5.16	Evinde internet bağlantısı olan ve olmayan ergenlerin doğum sırasına göre yalnızlık puan ortalamaları, standart sapmaları ve varyans analiz sonuçları.....	89
Çizelge 5.17	Evinde internet bağlantısı olan ve olmayan ergenlerin kardeş sayılarına göre yalnızlık puan ortalamaları, standart sapmaları ve varyans analiz sonuçları.....	91
Çizelge 5.18	Evinde internet bağlantısı olan ve olmayan ergenlerin anne öğrenim durumuna göre yalnızlık puan ortalamaları, standart sapmalar ve varyans analiz sonuçları.....	92
Çizelge 5.19	Evinde internet bağlantısı olan ve olmayan ergenlerin baba öğrenim durumuna göre yalnızlık puan ortalamaları, standart sapmalar ve varyans analiz sonuçları.....	94
Çizelge 5.20	Evinde internet bağlantısı olan ve olmayan ergenlerin anne yaşına göre yalnızlık puan ortalamaları, standart sapmaları ve varyans analiz sonuçları.....	96
Çizelge 5.21	Evinde internet bağlantısı olan ve olmayan ergenlerin baba yaşına göre yalnızlık puan ortalamaları, standart sapmaları ve varyans analiz sonuçları.....	97
Çizelge 5.22	Evinde internet bağlantısı olan ergenlerin internet bağlantı süresine göre yalnızlık puan ortalamaları, standart sapmaları ve t-testi sonuçları.....	98
Çizelge 5.23	Evinde internet bağlantısı olan ergenlerin internet kullanma sıklığına göre yalnızlık puan ortalamaları, standart sapmaları ve t-testi sonuçları.....	99
Çizelge 5.24	Evinde internet bağlantısı olan ve olmayan ergenlerin anne-baba internet denetleme durumuna göre yalnızlık puan ortalamaları, standart sapmaları ve t-testi sonuçları.....	100
Çizelge 5.25	Evinde internet bağlantısı olan ergenlerin internet kullanım amaçlarına göre yalnızlık puan ortalamaları, standart sapmaları ve varyans analiz sonuçları.....	101
Çizelge 5.26	Arkadaş İlişkileri Alt Boyut Puanları ile Yalnızlık Puanları Arasında Pearson Korelasyon Testi Sonuçları.....	102

1. GİRİŞ

Günümüzde bilimsel ve teknolojik ilerlemeler sonucunda bilgisayar günlük yaşam içerisinde yer alarak bir çok alanda kullanılmaya başlanmıştır. Başlangıçta bilgisayar, daha sonra internet günlük hayatın vazgeçilmez bir parçası haline gelmiş ve günlük yaşantıya ilişkin doğru olduğu düşünülen kuralları değiştirmeye başlamıştır.

Bilgisayarın yaygınlaşması ve internet alt yapısının gelişmesi nedeniyle bir çok aile evinde internete de sahip olmuştur. Günümüzde internet, toplumun her kesimini ilgilendiren hemen hemen her alanda kullanılabilir, daha erişilebilir bir araç haline gelmiş ve kimliğini bulma çabası ve toplumsallaşma sürecinde olan ergenin yaşamını diğer bireylere oranla daha fazla etkilemiştir.

İnternetin gereğinden fazla kullanılması, ergenin sosyalleşme sürecine zarar vererek onu yalnızlığa itebilmekte ve arkadaşlık ilişkilerine zarar verebilmektedir. İnternet nedeniyle iletişim becerileri azalan ergenin cesaret, girişkenlik, iletişim kurma gibi sosyal davranışları olumsuz yönde etkilenebilmekte ve gerçek arkadaşlık yerine internet arkadaşlığını veya yalnız kalmayı tercih edebilmektedir.

Bunun yanında, ergenin arkadaş gruplarında sosyalleşmesi ise sadakat, cesaret, işbirliği, paylaşım duyguları geliştirerek ergeni yalnızlık duygusundan uzaklaştırabilmektedir. Sosyal ve duygusal gelişim üzerinde de etkili olan yalnızlık, özellikle ergenlik döneminde daha yoğun görülebilmektedir.

Ergenlik dönemindeki gençlere yönelik çalışmaların sıklıkla yapıldığı, ancak internetin ergenler üzerindeki etkisini ele alan çalışmaların yeterince olmadığı dikkati çekmektedir. Bu nedenle, ergenlerin evlerinde internet kullanımının kendilerine olan olumlu veya olumsuz etkilerini ortaya koymak önem taşımaktadır.

Bu düşünceden hareketle, bu araştırmada, orta sosyo ekonomik düzeydeki liselerin ikinci sınıfına devam eden evlerinde internet olan ve olmayan ergenlerin akran ilişkilerini ve yalnızlık düzeylerini incelemek, ergenlerin akran ilişkilerinde ve yalnızlık

düzeylerinde bazı değişkenlerin etkili olup olmadığını belirlemek ve ergenlerin evlerinde internet olup olmama durumları ile akran ilişkileri ve yalnızlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi saptamak amaçlanmıştır.

2. KURAMSAL TEMELLER

2.1 Ergenlik Dönemi

Ergenlik dönemi çocukluk ve yetişkinlik arasında yer alan çok hızlı fiziksel, zihinsel, cinsel ve toplumsal gelişimin yaşandığı olgunlaşma dönemidir.

Bu bölümde öncelikle ergenlik döneminin tanımı ve önemi, ergenliği etkileyen faktörler, ergenlik dönemine ilişkin gelişim özellikleri ele alınacaktır.

2.1.1 Ergenlik döneminin tanımı ve önemi

Eski yıllardan beri gençliğin büyük bocalamalar ve fırtınalarla dolu olduğu düşünülmüş ve pek çok görüş ileri sürülmüştür. Sokrates, gençlerin lüksü sevdiklerini, kötü davranışlara sahip olduklarını, otoriteyi küçümsediklerini ifade ederken, Platon, gençliği “ruhsal sarhoşluk” olarak tanımlamıştır. Aristo ise, gençlerin değişkenliğinden söz edip ve “gençleri mantıksız, dürtüsel, tutkularına yenilen, eleştiri kabul etmeyen varlıklar” olarak tanımlamıştır (Dacey and Travers 1996).

Koç (2004) ergenliğin, bireyin gelişim süreci içerisinde çocukluk döneminin bitişiyile beraber fizyolojik olarak erişkinliğe ulaşmaya kadar geçen bir gelişim dönemi olduğunu, bu dönemin kızlarda adetle ve göğüslerin büyümesiyle; erkeklerde ise yüzde kılların çıkması ve sesin kalınlaşmasıyla başladığını ifade etmektedir.

Alkaş (2008) ise ergenlik dönemini “Bireyin çocukluktan yetişkinliğe dönüşürken serpilmesini, bireyselleşmesini, toplumsallaşmasını sağlayan ruhsal, fiziksel ve sosyal olgunlaşma dönemi olarak” ifade etmekte ve ergenlik döneminin daha fazla ilgi, saygı, olanak ve özene ihtiyaç duyulan, incinmesi kolay bir zaman olduğunu belirtmektedir.

Ergenlik dönemi çeşitli dönemlere ayrılabilir. Akyürek (2002) ergenlik dönemini: Ön ergenlik dönemi (10-13 yaş), orta ergenlik dönemi (14-16 yaş) ve son ergenlik dönemi (17-20 yaş) olmak üzere üçe ayırmıştır.

Ön ergenlik dönemi, erinlik, (buluğ) bedensel gelişimin yaşandığı evre olup boy uzaması, kilo artışı, iç organlarda gelişme ve bunlara bağlı fiziksel kapasite artışı, bilişsel gelişme ve buna bağlı olarak somut düşüncenin yerini soyut düşüncenin alması ve yetişkinlikteki cinsiyet özelliklerinin kazanılması bu evrenin başlıca gelişimsel konusudur.

Orta ergenlik döneminde, bedensel gelişimi büyük ölçüde tamamlanmakta olup ergen daha çok ruhsal alandaki gelişimsel sorunları çözmek durumundadır. Bu dönemde ilişkileri kendisini sosyal alanlarda ortaya koyabilme, anne babanın değersizleştirilmesi, otorite çatışması, ayrışma ve bireyleşme başlıca gelişimsel konulardır. Grup arkadaşlıkları önem kazanır ve karşı cinsle ilişkiler artar, cinsel kimlik gelişimi ilerler (Akyürek 2002).

Son ergenlik döneminde ise kimlik gelişiminin tamamlandığı ve kimlik duygusunda bir bütünlüğe erişildiği aşamadır. Kimlik duygusu şu şekilde tanımlanmaktadır: “Ben kimim?” sorusuna her bireyin kendi içinde verdiği yanıt o bireyin kimliğini tanımlar. Kimlik bütünlüğü çocuklukta edinilmiş olan içsel aynılık ve süreklilik duygusunun bu dönemde toplumsal olarak da kazanılması ve buna güven duyulmasıyla sağlanır. Meslek seçmek, yaşam biçimini belirlemek, karşı cinsle sevgiye dayalı ilişkiler kurmak, siyasi, felsefi, dini görüşler geliştirmek, grup içinde olabilmek ve bir gruba ait olabilmek, kendine ait bir değer sistemi edinmek kimliğin kazanılmasında genel unsurlardır (Tüba 2004).

Koç (2004) bu dönemde ergenin rol karmaşası yaşadığını, kimliğini bulma çabası içinde olduğunu, bu nedenle zikzaklar çizen bir profile sahip olduğunu belirtmektedir.

Set vd. (2006) ergenliğin insanlarda fiziksel ve psikolojik değişikliklerin yaşandığı, bir yaş sınırı getirmenin kolay olmadığı, bedensel, ruhsal ve toplumsal gelişimin her ergen için farklı yaşlarda meydan gelebileceği önemli bir dönem olduğunu belirtmiştir.

Yörükoğlu (1996) ortaokul yıllarına denk düşen ilk gençlik ya da yenyetmelik yaşlarında, cinsel uyanışla birlikte yeni ruhsal özellikler ve davranışlar görülmesi, dengeli ve uyumlu ilkökul çocuğunun yerine oldukça tedirgin, güç beğenen ve çabuk tepki gösteren bir genç gelmesi ile bu dönemin önemini vurgulamaktadır.

Ergenlik dönemini etkileyen çok çeşitli faktörler bulunmaktadır Bu faktörler ergenin içinde bulunduğu duruma göre farklı biçimlerde ergeni etkilemektedir. Bu nedenle, genel olarak ergenlik dönemini etkileyen faktörleri incelemek gerekmektedir.

2.1.2 Ergenlik dönemini etkileyen faktörler

Ergenlik dönemi her çocuk için özeldir. Kişisel farklılıklar nedeniyle ergenliğe giriş yaşı değişebilir ve ergenlik değişik zamanlarda sonlanabilir. Bu kişisel farklılıklar genellikle ırk, cinsiyet, genetik, iklim, ailesel özellikler, beslenme durumu, çevresel nedenler ve ergenin içinde bulunduğu kültür gibi nedenler ile meydana gelmektedir. Ergenlik dönemini etkileyen bu faktörler bireysel ve çevresel olmak üzere iki grupta ele alınabilir.

Bireysel faktörler cinsiyet, genetik, hormonlar olarak incelenmektedir.

Kızlar, erkeklere göre genel olarak yaklaşık iki yıl önce ergenliğe girmekte, erkeklere göre daha kısa sürede cinsel olgunluğa erişmektedirler (Koç 2004).

İrk ergenliğe giriş yaşında etkili olmaktadır. Yapılan bir araştırmada Almanya'da yaşayan Türk kızlarının Türkiye'de yaşayan Türk kızlarıyla yakın yaşlarda ergenliğe girdiği belirtilmektedir (Danker-Hopfe and Delibalta 1990).

Hormonlar vücuttaki biyolojik değişikliklerde önemli bir rol oynamaktadır. Ergenlik hipotalamus salgı bezinden salgılanan iki hormonun vücuttaki diğer hormonları harekete geçirmesiyle başlamaktadır. Böylece büyüme başlarken, birincil ve ikincil seks özellikleri gelişmektedir (Berger 2005, Archibald et al. 2003).

Sedlmeyer and Palmert (2002) ergenliğe giriş zamanını cinsiyet, genetik, hormonlar gibi etkenlerin etkili olabileceğini, bununla beraber bu faktörlerin etkilerinin ancak genetik araştırmalardaki yeni gelişmelerle elde edilecek bulgularla daha iyi anlaşılabileceğini vurgulamıştır.

Çevresel faktörler iklim, beslenme, stres, sağlık, zayıflık-şişmanlık olarak incelenmektedir.

Akdeniz ikliminin hakim olduğu yerlerde kızlar 8-10 yaşları arasında ergenlik dönemine girerken bu durum kutuplarda yaşayan Eskimolarda yirmili yaşlara kadar uzayabilmektedir (Koç 2004).

Ergenin beden sağlığına ilişkin stres, hastalık, beslenme ve aşırı spor ve aşırı zayıflık da ergenliğin başlamasında önemli rol oynamaktadır (Kroger 2006).

Graber *et al.* (1995) araştırmalarında anne-baba-çocuk ilişkisinin olumsuz olmasının çocukta strese yol açarak erken ergenliğe girmesine sebep olabileceğini saptamışlardır.

Batı kültürlerinde ergenlerin çok sorunlu bir dönem yaşamalarına rağmen, diğer kültürlerde ergenler ise sorunsuz bir geçiş dönemi yaşamaktadırlar. Çünkü, stressiz kültürlerde ergenin yerini alacağı anne veya babasının sorumluluklarını taklit ederek ve doğal ortamında öğrenerek büyüdüğü için ergenlik dönemi göreceli olarak daha sorunsuz tamamlamaktadırlar (Adams 1995).

Tüm dünya ülkelerinde çevresel faktörler nedeniyle ergenliğe giriş yaşı ortalaması son yıllarda düşmeye devam etmektedir (Parent *et al.* 2003). Demerath *et al.* (2004) aynı tespiti yaparak, kilonun ergenliğe giriş yaşında istatistik olarak anlamlı bir faktör olmadığını belirtmişlerdir.

2.1.3 Ergenlik döneminin gelişim özellikleri

Ergenlik dönemi çocuklukla yetişkinlik arasında yer alan, kendine özgü özellikleri ve sorunları olan bir dönemdir. Bu dönemde ergendeki değişim o denli hızlı olmaktadır ki çocuk bu değişimlere uymakta güçlük çekmektedir. Bu dönem ergenin fiziksel, sosyal ve duygusal olgunluğa ulaşma çabasının mesleki ve diğer sorumlulukları kazanma gerekliliğinin yoğunlaştığı değişim dönemidir (Koç 2004). Bu değişimler zihinsel, fiziksel ve psiko-sosyal alanda yaşanan değişimler olarak ele alınabilir.

2.1.3.1 Zihinsel gelişim

Ergenlik dönemi zihinsel gelişim açısından büyük önem taşımaktadır. Bu dönem ergenin yetişkin düşüncesine özgü zihinsel yetiler kazandığı dönemdir. Zihinsel gelişim denilen olgu, ergenin yalnızca kendini, ailesini, yaşatlarını, arkadaşlarını ve öğretmenlerini değil, kendi dünyasını görme biçimi üzerinde de uzun süreli etkiler yaratır (Gander and Gardiner 1998).

Ergenlik döneminde ergenlerin tüm düşünme süreçleri, gittikçe artan bir biçimde geleceğe yönelik ve soyut düşüncelerle ilgili olarak değişir, idealizm kazanır ve cinsellik, ahlak, din gibi konularla ilgili gerçekten kendilerine ait bir değerler bütünü oluşur (Gander and Gardiner 1998).

Piaget, doğumdan ergenliğe kadar çocukların kullandıkları düşünme biçimlerini incelemiş ve belirli yaşlarda zekanın belirli özellikler gösterdiğini ortaya koymuştur. Piaget, zihinsel gelişimi dört döneme ayırarak, bireyin duyu-hareket, işlem öncesi ve somut işlemler aşamalarını tamamladıktan sonra soyut işlemler dönemine geçebileceğini ve bu dönemin genellikle on bir yaştan sonra başladığını belirtmiştir (Kulaksızoğlu 2000).

Piaget'e göre on bir yaşından sonraki ergen düşüncesi daha küçük yaşlardaki çocuk düşüncesinden farklıdır. Çocuk düşüncesi daha çok şimdiki zamanla sınırlı olduğu

halde, ergen şimdiki zamanın yanında geleceği de düşünmek durumundadır (Gander ve Gardiner 1998).

Gözlemler yaparak bundan ilkeler çıkartmak, varsayımlar ileri sürerek onları denemek ergen düşüncesinin temel özelliklerindedir. Ergen, soyut sözcükleri kullanma ve anlama becerisi gelişmiş, felsefe, siyaset, din ve ahlak gibi soyut konularda akıl yürütmeye başlamıştır (Kulaksızoğlu 2000).

Her ergenin aynı yaşlarda soyut düşünceye ulaşamadığı, bazı yetişkinlerin bile soyut düşüncenin gerektirdiğı zihinsel özellikleri kazanamadıkları, soyut düşünmeye ulaşma ile ergenin yaşadığı kültürel çevresi, ailesinin sosyo-ekonomik düzeyi ve bireyin zeka seviyesi arasında ilişkiler bulunduğu ifade edilmektedir (Gander and Gardiner 1998).

Zihinsel olarak bir ergen daha olgun bir zihinsel yetenek olan olası durumlar hakkında mantıklı çıkarımlar yapmaya doğru yönelmektedir (Adams 1995).

Piaget, zihinsel gelişimde, olgunlaşma ile öğrenme etkileşiminin önemini vurgulamaktadır. Piaget'e göre çocuklar, geçirdikleri yaşantının biyolojik olgunlaşma düzeyleri ile girdiğı karmaşık bir etkileşim sonucunda, çevrelerinde olup bitenlere anlamlar yüklerler. Başka bir anlatımla bir çocuğun olayları ya da durumları açıklama biçimi, içinde bulunduğu zihinsel gelişim dönemine bağlı olarak değişiklik göstermektedir (Erden ve Basut 2005).

Ergenliğe erken giren ve girmemiş aynı yaştaki ergenlerin ortalama zekaları karşılaştırıldığında, ergenliğe girenlerin zeka düzeyinin biraz daha yüksek çıktığı vurgulanmaktadır. Bu farklılık 10-16 yaşları arasında belirgin hale gelmektedir (Yörükoğlu 1996).

2.1.3.2 Fiziksel gelişim

Fiziksel değişiklikler ergenlik döneminde ortaya çıkan psikolojik ve sosyal değişikliğin başlatıcısı ve düzenleyicisi olması nedeniyle büyük önem taşımaktadır. Ergenlik döneminde ergende yaşanan değişimlerin en önemlisi fiziksel değişimdir. Erinlik sırasında, ergen hızlı bir biçimde boy ve kilo kazanırken, cinsel olgunlaşmanın başladığı işaretini veren aynı derecede önemli diğer değişimler ortaya çıkmaktadır. Bunlar birincil cinsiyet özellikleri (erkeklerde penis ve testisler, kızlarda yumurtalıklar klitoris, vajina ve rahim) ve ikincil cinsiyet özellikleridir (kadınlarda göğüslerin gelişimi, erkeklerde ses değişimi yüz kıllanması). Bu özelliklerin ortaya çıkması bireyler arasında büyük ölçüde farklılık göstermektedir (Gander and Gardiner 1998).

Boy uzamasının kızlarda en hızlı olduğu dönem 11-14, erkeklerde 13-16 yaşları arasındadır. Yağ bezlerinin aktivitesinin artmaya başlamasından dolayı sivilce sorunu ortaya çıkabilir. Erkeklerde kas kütleindeki, kızlarda ise yağ dokusundaki artış daha hızlıdır. Kilo artışı boy uzama ile paralellik gösterir. Ayrıca gırtlak büyümesi nedeniyle her iki cinste de ses kalınlaşması gerçekleşir. Erkeklerde belirgin olan bu değişiklik kendini sesin önce alçalması sonra da derinleşmesi şeklinde gösterir, 13-14 yaşlarında ses tonu da olgunlaşmaya başlar (Yavuzer 1992).

Ergenlik döneminde gençlerin çoğu yalnız devinsel etkinlikler bakımından değil, aynı zamanda etkin olma isteği yönünden de en yüksek noktaya ulaşırlar. Ancak ergenliğin ortalarına ve sonlarına doğru beden eylemlerinin gelişmesinde bir gerileme görülür. Bedensel eylemlerde enerjik olma dürtüsü, ergenlik yıllarının sonlarına doğru hızını kaybeder. Çocukluk döneminin özelliği, etkinlik isteği olmasına karşın, olgunluk döneminin belirtileri sakinleşme ve durulma eğilimidir (Yeşilyaprak 2006).

Ergen 18-20 yaşlarının sonlarına doğru artık fiziksel ve cinsel gelişimini tamamlamış olur (Özbay ve Öztürk 1992).

Ergende fiziksel değişikliklerle başlayan süreç içerisinde psiko-sosyal gelişimde ergene fırtınalı bir dönem yaşatır ve bir çok zorlukla mücadele etmesine sebep olur. Bu durumu incelemek ergenlik döneminin daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır.

2.1.3.3 Psiko-sosyal gelişim

Çeşitli yaşam dönemlerinde bireylerin duygusal tepki biçimleri, duyguyu oluşturan olaylar ve duygusal durumlardaki değişimler farklılıklar gösterir. Ergenlik dönemindeki duygusal tepkilerde genel ortak özellikler görülmektedir. Bunun yanı sıra ergen, her insan gibi çeşitli yaşlarda ve farklı durumlarda değişik duygular hissedebilir (Kulaksızoğlu 2000).

Erinlikten başlayarak ergenin duygularının yoğunluğunda artış olur. Üzüntü, öfke, endişe gibi duyguları ifade ederken yoğunluk dikkati çekmektedir. Artan yoğunluk bu duyguların dışı vurumunda da görülmektedir.

Ergenin duygusal tepkilerinde istikrarsızlık göstermektedir. Duygular, iniş çıkışlı ve hızlı değişim gösterir. Ergenin aynı gün içinde birbirinden farklı ve yoğun duyguları yaşadığı görülür. Ergen neşe, mutluluk gibi olumlu duyguları yaşarken birden duygusal durumu değişip endişe, kaygı gibi olumsuz duygular yaşayabilir.

Ergenlerin yaşadıkları duygular şu şekilde sıralanabilir:

- **Âşık olma:** Cinsel gelişimin de artışıyla ergende beğenme ve beğenilme isteği ön plana çıkar. Bu dönemde saf ve romantik gençlik aşkları, platonik aşklar ya da beğenilen yetişkinlere âşık olma sıklıkla görülür.
- **Mahcubiyet ve çekingenlik:** Ergende mahcubiyet ve utangaçlık yaygın hissedilen duygulardır. Ergen, bedeninin görünümünden utanabilir ya da sosyal ilişkilerde çekingenlik yaşayabilir.

- Aşırı hayal kurma: Fiziksel büyüme, duygulardaki artış ve zihinsel gelişme, ergenin düşüncelerinin niteliğini farklılaştırır. Ergen, hayal kurma yoluyla isteklerini düşüncelerine yansıtmaktadır. Hayal ettiği şeyler geleceğe yönelik hayalleri ya da gerçekleşmesini arzuladığı istekleri ile ilgili olabilmektedir.
- Tedirgin ve huzursuz olma: Ergendeki bedensel ve cinsel büyüme, sosyal ilişkileri, beklentilerinde yaşadığı hayal kırıklıkları ya da karşılaştığı engeller ergeni tedirgin edebilir, huzursuzluk yaşamasına neden olabilir.
- Yalnız kalma isteği: Erinliğin başlarında ergen fiziksel gelişimine alışmak için bir süre aile ve arkadaşlarından uzaklaşmak, yalnız kalmak istemektedir.
- Çalışmaya karşı isteksizlik: Ergenlik dönemindeki gelişim çok hızlı olabilmektedir, özellikle bedensel ve cinsel büyümeye harcanan enerjiden dolayı ergen fiziksel ve akademik çalışmaya karşı isteksizlik duyabilir.
- Çabuk heyecanlanma: Özellikle sosyal ilişkilerde ergenden beklenen yetişkin rolleri nedeniyle ergen heyecan duyabilmektedir. Heyecan kontrolü tam gelişmediği için duygularını da kontrolsüz ifade edebilir. Örneğin kendi düşünceleri nedeniyle diğerlerinin yanında hemen kızarabilir.

Ergenler sosyal davranışlar açısından değerlendirildiğinde erkek çocuklar, akranları tarafından daha çok ilgi görmekte ve lider olarak kabul edilmektedirler. Daha dışa dönüktürler, karşı cinsle daha fazla ilgilidirler ve kültürel normlara daha kolay uyum sağlarlar. Geç olgunlaşan erkek çocukları yaşlıları arasında pek popüler değildirler. Ancak, daha enerjik ve hareketlidirler. Dikkatleri üzerlerine toplayacak türden davranışları da daha sık gösterirler (Yeşilyaprak 2006)

Ergenlik dönemine giren çocuklar sosyal yaşantılarında da bazı değişimler yaşamaktadırlar. Artık, çocuk olmadığının farkına varan ergen, kendini yetişkinlerin yaşamına hazırlamak gereğini ve sorumluluğunu duymaya başlamaktadır. Bu dönemde

ergen için kendi yaş grubu ile ilişkiler oldukça önem kazanır. Toplumda bir kısım kişilerce benimsenen, istenilen bir yere sahip olmak, toplumsal etkileşim yoluyla diğer insanlarla dengeli bir ilişki kurabilme isteği ergenlerde ön plana geçmektedir. Ergen toplumun değer yargılarını öğrenip, bu değer yargılarıyla çatışmadan yaşamasını öğrenmek zorundadır. Bunları öğrenmede akran grubu çok özel önem taşımakta ve ana-baba ve okul etkinliklerinden önde gelmektedir (Bilen 2004).

Bu dönemde kız ergenler arkadaşlıkla ilgili olarak erkeklerden daha çok kaygı yaşıyor gibi görünmektedirler. Ortaokul yıllarının sonlarına doğru, kızlar erkeklerden muhtemelen daha çok duygusal rahatsızlık geçiriyor olabilirler. Ergenlikteki duygusal rahatsızlıkların en yaygın türü depresyondur (Bacanlı 2002).

2.2 İnternetin Tanımı ve Önemi

İnanışlar, gelenekler, örf ve adetler, kalıplaşmış düşünüş, hissediş ve davranış biçimleri toplumun kültürünü meydana getirmektedir. Kültürün bir parçası olan teknoloji, bir yandan var olan kültürü değiştirerek, diğer yandan da ekonomik refahı artırarak toplumları değişikliğe uğratmaktadır. Bu kültürel değişme gelişmiş ülkelerde bir kültür bunalımına yol açmazken, gelişmekte olan ülkelerde teknoloji kültür çatışmasına neden olabilmektedir (Dura 1990).

Kolay ve sınırlandırılmayan erişim olanağı, internetin diğer medya türlerine göre kullanıcılar açısından sağladığı en önemli olanaktır. İnternet üzerinden iletişim, kitle iletişim ihtiyacını karşılamakta, bu nedenle de özel bir nitelik taşımaktadır. Telefon ve faks gibi bireysel iletişim araçlarının yanı sıra geleneksel haber medyasını da kendi içine entegre etme potansiyeline sahip olduğu görülmektedir (Atabek 1996).

Atabek (1996) interneti, geleneksel iletişim modelini zorlamakta, kitle iletişim araçlarını ve onların farklı özelliklerini kendi bünyesinde entegre edip yeni ve farklı özelliklere sahip bir yapı olarak tanımlamaktadır.

Öztoprak (2001) İnternet'in (International Network) uluslararası ağ kelimelerinden oluşan TCP/IP protokolü (Transmission Control Protocol/Internet Protocol) ile birçok bilgisayar sisteminin birbirine bağlı olduğunu belirterek, dünya çapında yaygın olan ve sürekli büyüyüp gelişen bir iletişim ağı olarak ifade etmektedir.

Bila (2001)'ya göre internet, bilgi ve iletişimde sınırların aşılabildiği en üst nokta olarak nitelendirilebilen elektronik bir sistem ve kültürel bir olgudur. Küreselleşme sürecinde dünyanın her bölgesinden farklı demografik özelliklere sahip bireylerin yaşamlarını kolaylaştırabilecek bilgilere internet aracılığı ile ulaşabilmelerini sağlayan internet, günümüzde hem bireysel hem de toplumsal anlamda iletişim ve bilginin odağını oluşturmaktadır.

Günümüzde bilgiyi tek bir kaynaktan alan ve ezberleyen bireyler yerine değişik yerdeki bilgiye ulaşma yollarını bilen ve sorunlar karşısında bu bilgiyi kullanarak çözüm yollarını bulan bireyler tercih edilir hale gelmiştir. Elektronik iletişim ortamı bireylerin yaşam biçimini de giderek değişikliğe uğratmıştır.

Rehm *et al.* (2003) interneti; eğitim, sağlık, çocuk gelişimi, iletişim, haberleşme, kendini gerçekleştirme gibi konularda hem bireysel hem de toplumsal olarak bireyin kendisini yeniden tanımlamasını sağlayan bir araç olarak ifade etmekte, televizyon, radyo, gazete gibi geleneksel kitle iletişim araçlarının yerini alan internetin, izleyici olarak edilgen olan bireylerin üretken olmalarını sağladığını, internet kullanımının yaygınlaşması ile birlikte bireylerde televizyon izleme, radyo dinleme, gazete ve kitap okuma alışkanlıklarının azaldığını, sosyal ilişkilerinin zayıfladığını, ergenlerin zihinsel ve entellektüel gelişimlerinin olumsuz etkilendiğini ve yaratıcı zekanın gerilediğini belirtmektedir.

İnternet ve internet teknolojileri, ortaya çıktığı andan itibaren bireyler, toplumlar ve kültürler üzerinde önemli etkilere sahip olmuştur. Toplumların ve yönetimlerin demokratikleşmesi, e-ticaretin genişlemesi ve yaygınlaşması, bilginin yayılması, sosyal hareketliliğin desteklenmesi, kurumların ve bireylerin yenileşmesi ve gelişmesi gibi olumlu etkilerin yanı sıra suç ve suçlu kavramlarına ve tanımlarına gelen yeni boyutlar,

bölgeler, kültürler ve ülkeler arasında meydana gelen uçurumlar, bireyin izolasyonu, güvenlik gibi sorunları da gündeme getirmiştir (Demir 2006).

2.3 İnternetin Tarihçesi

İnternetin ilk gündeme gelmesi 1962 yılında J.C.R. Licklider'in Amerika'nın en büyük üniversitelerinden biri olan Massachusetts Institute of Technology'de (MIT) tartışmaya açtığı "Galaktik Ağ" kavramıyla başlamıştır. Licklider, bu kavramla küresel olarak bağlanmış bir sistemde isteyen herkesin herhangi bir yerden veri ve programlara erişebilmesini ifade etmiştir. İnternet, 1957 yılında Sovyet Rusya'nın Sputnik uydusunu uzaya fırlatması sonucu, Amerikan Federal Hükümeti Savunma Bakanlığı'nın araştırma geliştirme kolu olan İleri Savunma Araştırma Projeleri Kurumu'nun (DARPA) desteği ile birkaç üniversitenin bilgi alışverişinde bulunması için 1960'lı yılların sonunda kurulmuştur (Öztoprak 2001, Sırabaşı 2002, Ventura 2002).

1966 yılı sonunda Roberts DARPA'da çalışmaya başlamış ve "ARPANET" isimli proje önerisini yapmıştır. ARPANET çerçevesinde ilk bağlantı 1969 yılında dört merkezde yapılmış ve ana bilgisayarlar arası bağlantılar ile internetin ilk şekli ortaya çıkmıştır. ARPANET'İ oluşturan ilk dört merkez University of California at Los Angeles (UCLA), Stanford Research Institute (SRI), University of Utah ve son olarak University of California at Santa Barbara (UCSB)'dir (Gromov 2005).

Başlangıçta Amerika'nın bilimsel beyin takımlarının birbirleriyle ilişki kurmasını sağlamak için deneme niteliğindeki bilgisayar ağı bugün uluslararası bir ağ haline gelmiştir. 1973 yılında ARPANet ismi altında sivil kurumlara ve şahıslara açılarak tüm dünyayı saran bir "bilgi otobanı" (Information Super Highway) oluşmuştur (www.yildiz.edu.tr/~inan/internet_notu.htm, 2008).

1980'li yılların ortasında Savunma Bakanlığı'na bağlı Amerikan askeri bilgisayar ağı, ARPANET'ten ayrılmış ve "MILITARY NET" adı ile kendi ağını kurmuştur. 1986 yılında Amerikan Bilimsel Araştırma Kurumu "Ulusal Bilim Kuruluşu" (NSF),

ARPANET için ülke çapında beş büyük süper bilgisayar merkezi kurulmasını içeren kapsamlı bir öneri paketi öne sürmüştür. ARPANET Amerikan hükümetinin sübvansiyonu ile NSFNET olarak düzenlenmiştir. 1987 yılında yeniden düzenlediği internet yapılanması planı ile NSFNET yedi bölgesel nokta üzerinde 1.5 Mb/s (daha önce 56 Kb/s idi) güçlü bir omurgayı işleteceğini duyurmuştur. Askeri hazırlıklar ve bilim insanlarının bilgilerini paylaştıkları bir ortam olarak dizayn edilmiş soğuk savaş yıllarından sonra da popüler hale gelmiştir. 1980'li yıllara rastlayan bu değişim, 90'lı yıllarda da devam etmiştir (Baruch 2001).

1989 yılında World Wide Web (www) geliştirilerek internet kullanıcılarının hizmetine girmiştir. Bu ağın kullanımını hızlandırarak internetin gelişiminde en son aşamayı oluşturmuş ve yazı, ses, görüntü gibi her türlü bilgiyi dijital formata dönüştürerek sınırsız fırsatlar sunmuştur (Öztoprak 2001, Sırabaşı 2002, Ventura 2002).

Türkiye'de İnternet çalışmaları 1991 yılında ODTÜ ve TUBİTAK tarafından oluşturulan TR-NET adı altındaki proje grubu ile başlatılmıştır. İlk bağlantı Nisan 1993'de ODTÜ-Washington (Türkiye-ABD) arasında gerçekleştirilmiştir. 64 kbit/sn. hızında olan bu hat, çok uzun bir süre, tüm ülkenin tek çıkışı olma özelliğini taşımıştır. Ardından 1994 yılı başlarında Ege Üniversitesi'nden bağlantı 64 Kbit/sn. hızı ile gerçekleştirilmiştir. Daha sonra sırayla, Bilkent Üniversitesi (Eylül 1995), Boğaziçi Üniversitesi (Kasım 1995) ve İTÜ (Şubat 1996) bağlantıları gerçekleştirilmiştir (Bölükbaş 2003).

2.4 Ergenlik Döneminde İnternet Kullanımının Nedenleri

İnternet, din, ırk, cinsiyet, sosyal statü, fiziksel statü ve fiziksel niteliklerdeki farklılıklara sahip bireyler için ortak bir buluşma ortamı sağlamaktadır. İnternetin, ergenlere açık olan yararlarından biri özellikle ihtiyaçlar, ilgiler ve hobilerin bilgiye dayalı seçenekleri bir arada bulundurmasıdır. Yeni bilgi yolu olan internetin bulunması ile fikirler, hedefler, umutlar, duygular ve değerler ergenlerin yaşamlarını iyi yönde değiştirebilmektedir (Rehm 1999).

Bilgi toplumunda internet, sosyo-ekonomik, kültürel ve siyasal boyutları olan bir araçtır. Bilgisayar kullanımı ve internet toplumun mevcut sosyal yapısını değiştiren ve geliştiren bir potansiyele sahiptir (Bila 2001). Bu durum toplumdaki her bireyi etkilemekle birlikte ergeni daha fazla etkilemektedir. Çünkü, ergen sürekli bir kimlik arayışındadır, bu süreçte internet sadece bir zaman geçirme aracı olmaktan ziyade ergenin kendisine ait sanal bir dünya yaratabileceği bir uzaydır.

Çağdaş yeni teknolojiler, toplumda uygulanmaya başladığı andan itibaren önemli değişimleri beraberinde getirmektedir. Bu tür etkiler, özellikle ergenlerin yaratıcılığını uyararak yeni gelişmelerin benimsenmesine olanak sağlar. Teknolojinin toplumu etkilediği açıktır. Dinamik bir çevrede teknoloji, toplumsal sistemlerin etkileşimi ile toplumun tüm kesimlerinde köklü değişimleri başlatmaktadır (Ventura 2002).

İnterneti günümüzde ergenler daha çok ödev yapma, boş zamanlarında arkadaşları ile sohbet etme, merak ettiği konulara ilişkin cevapları araştırma ve kendini daha güçlü hissettiği bir dünyada kendini gerçekleştirme gibi bir çok konuda kullanmaktadırlar.

Bununla beraber, ergen zamanının kontrolünü yitirip, internet bağımlılığı geliştirdiği taktirde ailesi ve arkadaş çevresi ile sorunlar yaşamaya başlayabilmektedir. Ancak ergen interneti verimli kullanırsa aile bireyelerine bile interneti kullanarak (sağlık ile ilgili araştırmalar yapma, otel/otobüs/uçak rezervasyonu yapma, anne babasının merak ettiği konular ile ilgili bilgileri bulma gibi) yararlı olabilir, özgüvenini geliştirebilir, dersleri ile ilgili olarak interneti yardımcı kaynaklar bulma, bilgilerini görsel unsurlarla destekleme gibi konularda kullanarak ders başarısını artırabilir ve sanal dünyada arkadaşları ile sağlıklı arkadaşlık ilişkilerini geliştirebilir (Willis and Tranter 2006).

2.5 Ergenlik Döneminde İnternet Kullanımını Etkileyen Faktörler

Ergenin içinde yaşadığı ailesi, okulu, arkadaşları, kişilik yapısı, gelir düzeyi, öğrenmeye ilgisi gibi konular ergenin internet kullanımını etkileyen temel faktörlerdir. Bu faktörler bireysel ve çevresel olmak üzere iki grupta toplanabilir.

2.5.1 Bireysel faktörler

Ergenin kişilik yapısı internet kullanımını etkilemektedir. Ergen eğer dışa dönük bir kişilik özelliğine sahipse interneti içedönük bir ergene göre daha az kullanma eğiliminde olacaktır. Ergen gerçek hayatta sosyal ilişkilerinde sorunlar yaşıyor ise sanal ortamda, internette sosyal ilişkiler geliştirmede daha istekli ve muhtemelen daha başarılı olacaktır.

Ergen eğer öğrenmeyi seviyorsa, öğrenmeyi öğrenmişse o zaman interneti kullanma isteği önüne geçilemez bir arzu olacaktır. Çünkü, internet öğrenmek isteyen ergenler için bir bilgi kaynağıdır. Ergenin içinde yaşadığı ailesi ergenle yeterli sosyo-kültürel ilişki içinde değilse, kısacası anne-baba ergen ile yeterince ilgilenmiyor ve yararlı zaman geçirmiyorsa ergen evdeki zamanını ailesi ile geçirmektense evin içinde internet ile zaman geçirmeyi tercih edebilmektedir. Ayrıca, ergenin anne-babası internet konusunda yeterli bilgiye sahip değil ve zaman limiti koymuyor ise ergen ev içinde zamanının büyük bölümünü internette geçirecektir. Anne baba tarafından internetin ergen için daha fazla nasıl faydalı olabileceği öğretilmediği takdirde, ergen internette zamanını bilgi değeri az olan adreslerde zaman yitirecektir (Yeşilyaprak 2006).

2.5.2 Çevresel faktörler

Okulda ergene internet kullanımına yönelik eğitim verilmesi ergenin okul hayatındaki başarısı için interneti etkin kullanımı yönünden faydalı bir faaliyet olacaktır. Ayrıca, okul yöneticilerin yönlendirmesi ve öğretmenlerin ergenleri internette derslerine yönelik araştırma yapmaya yönlendirmeleri ergenlerin internette kendilerini geliştirici araştırmalar yapmaya zorlayacaktır. Ergenin arkadaşları da ergenin internet kullanımını doğrudan etkileyen bir etkidir. İyi bir arkadaş grubu ergeni internette bilgi odaklı araştırmalara yönlendirebilir, aksi durumda ergen interneti daha çok oyun oynama, sohbet etme, yaşına uygun olmayan web sitelerinde zaman geçirme gibi faaliyetlerde kullanabilir (Dinçer 2008).

Ergenin ailesinin gelir düzeyi de ergenlik döneminde internet kullanımını etkileyen önemli faktörlerdendir. Gelir düzeyi yüksek bir ailede yaşayan ergenin zamanını kullanmada internet yanında diğer bir çok faaliyet rekabet halinde olacaktır. Bununla beraber, düşük gelirlili bir ailede yaşayan ergen ise ucuz vakit geçirme aracı olarak interneti kullanabilecektir (Willis and Tranter 2006).

2.6 İnternet kullanımının ergenin gelişimine etkisi

İnternet, bireylerin sahip oldukları bilgiyi paylaşmak ve yaymak ve de kendileri ile ortak paydaları olan insanları fiziksel olarak olmasa da bir araya getirmek için kullanabilecekleri bir araçtır. Dolayısıyla internetin ergenin gelişimine olumlu ve olumsuz etkilerinden söz etmek mümkündür. Bu bölümde internetin ergenin zihinsel, fiziksel, sosyal-duygusal gelişimine etkisi alınacaktır.

2.6.1 Zihinsel gelişimine etkisi

Çocuklar ve gençler her yönden sağlıklı bir gelişim kazanabilmeleri için zenginleştirilmiş bir çevreye ihtiyaç duymaktadırlar (www.tiev.gov.tr, 2008).

İnternetin ergenler tarafından bilgi edinme amaçlı olarak kullanılması ergenin zihinsel becerilerini geliştireceğinden çevresi ile daha etkili iletişimde bulunmasını sağlayacaktır (Klahr ve MacWhinney 1998).

İnternet sitelerinde araştırma yapmak ergenlerin problem çözme becerilerini geliştirecek, dil bilgilerini artıracak ve bilgi dağarcığını oluşturacaktır. Planlandığı ve çaba gösterildiği gibi üst zihinsel düzey yetenekleri desteklenecektir (Gerzog ve Haugland 1999)

Web siteleri kitap ve dergiler gibi yorum gerektiren yazı ve resimler içeren sayfalara sahiptir. Kitaplardan farklı olarak interaktif ve akışkandır. Bu anlamda web sitelerinde

bilgi aramak, planlama, arama stratejileri, bilgiyi değerlendirme gibi üst zihinsel süreçleri içeren zihinsel bir çaba olacaktır (Tarpley 2001).

Bilgisayar ergenlerin zihinsel beceri dengesini sözelden görsele doğru değiştirmektedir (Subrahmanyam *et al.* 2001) saptamasına rağmen internet kullanımının zihinsel gelişime etkileri bilgisayar kullanımının etkilerinden çok daha karmaşık olmaktadır. İnternet kullanımının zihinsel gelişime etkilerini internet oyunları, internette bilgi arama ve internette iletişim sağlama ana başlıkları altında incelemek gerekmektedir (Roberts *et al.* 2004).

İnternet kullanımı ergenin dikkatini ilgilendiği konuya yoğunlaştırabilmesi, konu ile ilgili daha fazla ve farklı bilgiye erişebilmesinde, ergenin bilgiyi depolamasında ve gerektiğinde kullanılmasında büyük yarar sağlamaktadır (Johnson 2006).

İnternetin ergenler tarafından yoğun bir şekilde kullanılması ergenin zihinsel süreçlerini etkileyen kültürel bir araç ve özel zihinsel gelişimine katkı sağlayacak çevresel bir unsur olmaktadır (Johnson 2006).

İnternette video oyunu oynayan ergenlerde motivasyonu artıran “dopamin” salgılanmaktadır (Koepp *et al.* 1998). Motivasyonu artan ergenin refleksleri, el-göz koordinasyonu ve karar verme hızı gelişecektir (Satyen 2003). Ergenler internette oynadıkları video oyunları esnasında aynı anda çeşitli görevleri yapmak durumunda olduklarından ergenlerde görsel-uzaysal becerileri örneğin; şekillerin zihinde döndürülmesi gelişecektir (Sims and Mayer 2002). Ayrıca internette video oyunlar oynaması ergenlerin içe dönük zihinsel faaliyetleri (talimatları okuma, deneme-yanılma gibi) dışa dönük faaliyetlerden (yardım isteme, başkasını izleme gibi) daha fazla kullanma ihtimalini artıracaktır (Blumberg and Sokol 2004). Ergenlerin internette video oyunu oynamaları dikkatlerini, konsantrasyonlarını, görsel algılamalarını, aynı anda birden fazla işlem yapabilme, planlama ve bilgi işleme hızı gibi üst zihinsel becerilerini geliştirmektedir (Green and Bavelier 2007).

Vygotsky'e göre (1978), insan zihinsel yaratıcılığını kullanarak araçlar yaratır. Yarattığı araçlardan da zihinsel becerileri etkilenir. İnternet henüz insanoğlunun keşfedemediği zihinsel etkiler içeren en karmaşık araçlardan biridir (Quigley and Blashki 2003).

2.6.2 Fiziksel gelişimine etkisi

Ergenlik dönemine kadar gelişim ilkelerinin özelliklerine uygun olarak büyük kaslarını önce ve rahatlıkla kullanabilen ergen yaşına ve gelişim düzeyine uygun olarak küçük kaslarının gelişimine desteği internetle sağlayabilecektir. İnternete giren ergenlerin küçük kas gelişimleri olumlu yönde etkilenebilecektir (İnandı ve Akyol 2001).

İnterneti uzun süreli ve uygun duruş pozisyonu almadan kullanan ergenlerde iskelet ve kas sisteminde ağrılar meydana gelebilir (Marcus 2002). Ergenlerin internet kullanımı fiziksel yeterliliklerini azaltmakta ve obezite risklerini artırmaktadır. Bir yıl süresi içerisinde ergenlerin internet kullanım zamanları azaltıldığında fiziksel aktivitelere yönlendikleri ve fiziksel yeterliklerinde artış görülmüştür (Larwin and Larwin 2008).

Genel olarak ergenin fiziksel aktivitelere ayıracağı zamanı daha çok internete yönlendirmesi ile fiziksel olarak daha güçsüz olabileceği değerlendirilebilir. Ergenlerde internet kullanımına bağlı olarak göz ve kas sisteminde sağlık sorunları oluşabilir (İnandı ve Akyol 2001).

2.6.3 Sosyal-duygusal gelişimine etkisi

İnternet, öğrencilere yaşam boyu öğrenme becerilerinin kazandırılmasında önemli bir yere sahiptir. Öğrencilerin ihtiyacı olan bilgiyi sağlamada yardımcı olacak bir araç olan internet, onların bilgiye ulaşmaları için sorumluluk almalarını da sağlamaktadır. İnternet, sunduğu birçok olanakla buna izin vermekte ve öğrencilerin öğrenme gereksinimlerini karşılayabilmektedir. Öğrencilere, sınıf ortamında iş birliğini geliştirme ve bilgilerini yapılandırma konusunda geleneksel ortama göre daha esnek olanaklar sunmaktadır. İnternet'teki kaynaklar öğretmenlere de yeni öğretim ortamları

sağlamakta, teknolojinin sınıflara girmesi ve öğretim süreciyle bütünleştirilmesi öğretim yöntemlerini de etkilemektedir. Ancak, yeni öğretim yöntemlerinin kullanılması, sınıf dışı kaynaklara ulaşılması öğretmenin rolünü değiştirmiş ve sorumluluklarını artırmıştır. Ayrıca, bu süreçteki bir öğretmenin öğretim hedeflerini gerçekleştirmek üzere teknolojiyi nasıl kullanacağını da dikkatlice plânlanması gerekir.

Valkenburg and Peter (2007b) araştırmalarında anında haberleşmenin (instant messaging) ergenin ruh sağlığına, mevcut arkadaşları ile geçirdiği zamanı ve kalitesini artırarak olumlu yönde etkisi olduğunu, genel sohbet odalarında genellikle yabancılar ile konuşmak için kullanılan sohbet etme yönteminin ise ergenlerin ruh sağlığına arkadaşları ile geçirdiği zaman ve kalitesine yönelik bir etkisi olmadığı ortaya konulmuştur.

Ayrıca internette sohbet kullanıcılara sosyal ortam sunmaktadır. İletişim araçları aracılığı ile sunulan internet olanağı, bireylere bir gruba ait olduklarını hissettirmektedir. Bireyler bu grup içinde onaylandıklarını, kabul edildiklerini hissetmektedirler. Bunun yanında, internetin sunduğu iletişim olanağı, bireyleri günlük yaşamdakinden daha fazla yakınlıklaştırmaktadır. Bireyler bu ortam içinde içlerinden geldiği gibi iletişim kurup yakınlaşmakta, yüzünü bile görmedikleri insanlarla dertleşmek daha kolay olduğu için daha derin ilişkiler kurabilmektedirler (Bölükbaş 2003).

Arkadaşları ile gerçek zamanlı karşılıklı sosyal ilişkiler kurmak amacı ile internete giren ergenler internette bireysel etkinliklerde bulunan ergenlere nazaran arkadaşları arasında daha üstün statüye, daha gelişmiş sosyal becerilere ve daha fazla sosyal entegrasyona sahip olmaktadır (Heitner 2002). Sosyal yönü zayıf ergenlerin ise sohbet odalarında diğer ergenlerle kimliklerini gizleyerek iletişim kurmaları sosyal iletişim becerilerini geliştirebilmektedir (Whitlock *et al.* 2006).

2.7 Ergenlik Döneminde Etkili İnternet Kullanımı İçin Yapılması Gerekenler

Ergenin istismar edilme tehlikesi, dışarıda olduğu kadar internet yoluyla evin içinde de mevcuttur. En büyük tehlike ise internetin toplum tarafından geniş bir kabul görmesi ve kimi ebeveynlerce bağımlılık ve istismar riskinin göz ardı edilmesidir.

Öncelikle evde internetin olma durumunda varsa bilgisayarda mutlaka filtre programları olmalıdır. Aksi takdirde uygunsuz sitelerde ergen çocuk erken dönemlerde cinsellikle tanışarak ve kötü niyetli kişilerin hedefi haline gelebilmektedir. Bu nedenle çocukların internette tanıştığı kişilerle anne-babanın izni olmadan; ev adresi, telefonu gibi özel bilgileri vermemeleri, randevulaşarak buluşmalarını konusunda bilinçlendirilmeleri gerekmektedir (Dinçer 2008).

Ergenin her gün internet ve bilgisayar kullanımına ayırdığı vakti belirlenmeli ve takibi yapılmalı, evinde sınırsız internet olsa bile sınırlı kullanım olmalıdır. Ergenin; internet kullanımını ebeveynleri tarafından kontrol edilmelidir. Bunu yaparken "Bu kötü alışkanlıktan vazgeç, bundan böyle bilgisayarı kaldırıyorum" gibi katı uygulamalar, çocuğun bu ihtiyacını uygun olmayan yollardan gidermesine sebep olabilir ve aile ile çocuk arasında çatışmayı tetikleyici yaklaşımlardır. Bunun yerine sorumluluklarını yerine getirdiği takdirde belirlenen zaman aralığında kullanabileceği ifade edilerek bilgisayarı ortak çalışma odası, koridor, salon gibi yetişkinlerin kolay takip edeceği alanlara koymak daha kalıcı bir çözüm olabilir (Dinçer 2008).

İlköğretim döneminde çocuk üzerine düşen sorumluluklarını tamamladıktan sonra bilgisayar ve internet kullanımını günlük 1 saat ile sınırlandırılmalıdır. Lise döneminde ise bu sürenin 2 saati geçmemesi önerilmektedir Ancak gençlerle aileler arasında bu konuda yoğun çatışmalar yaşanıyorsa mutlaka bir uzmandan yardım alınmalıdır. Beş yaşından küçük çocukların tek başına interneti kullanmalarına izin verilmemelidir (www.rehberlikportali.com, 2008).

İnternetin eğlence amacıyla kullanımında önemli risk faktörlerinden biri de pornografik materyallere sınırsız ve denetimsiz ulaşımın mümkün olmasıdır. Erken yaşlarda pornografik görüntülere maruz kalmak, çocukların duygusal ve cinsel gelişimini olumsuz yönde etkileyebilir. Kontrolsüz bir şekilde internette dolaşan çocuğun karşısına pornografi yanında uyuşturucu, alkol, hırsızlık, kumar, sapkın inanışlar veya yasadışı örgütlere ait siteler çıkabilmektedir. Özellikle 16 yaşın altındaki çocuklar henüz olgunlaşmadıkları için kolay etkilenebilmektedirler (www.rehberlikportali.com, 2008).

2.8 Arkadaşlık İlişkileri

Toplumsal bir varlık olan birey, sürekli bir gelişim süreci içerisindeydir. Bireyin sağlıklı gelişimini sürdürebilmesi için bazı beceriler kazanması ve bu becerileri yaşamına yansıtması gerekmektedir. Bu becerilerden biri de arkadaşlık ilişkileri kurabilme ve sürdürebilme yeteneğidir (Köknel 1997).

Birey, hayatın her döneminde sosyal yapısı gereği arkadaşlığa ihtiyaç duymaktadır. Arkadaş ilişkileri, bireyin tüm hayatı boyunca gelişiminde büyük önem taşımaktadır. Ergenlik arkadaşlık ilişkilerinin önemli olduğu dönemlerden biridir (Serrano 1984). Bu nedenle öncelikle arkadaşlığın tanımı ve önemini açıklamak gerekir.

2.8.1 Arkadaşlığın tanımı ve önemi

Serrano (1984) arkadaşı gereksinim duyulduğunda ulaşılabilen, güvenilir, genellikle aynı cinsten ve yaştan kişi olarak ifade etmiştir.

Kimmel and Weiner (1995) ise arkadaşlığı, yaşamlarının önemli bir bölümünü paylaşan, birbirlerini koruyan iki veya daha fazla insan arasındaki ilişki olarak tanımlamaktadır.

Köknel'e göre (1997) arkadaşlık; aileden sonra yaşamın her döneminde gerekli olan, iletişim gruplarının tüm özelliklerini taşıyan, ortak davranış kalıpları ve tutumlarının

paylaşıldığı, yeni davranış kalıpları ve tutumlarının oluşturulduğu en küçük toplumsal birimdir.

Hartup and Stevens (1997) bireyin yaşantısı süresince önemli bir sosyal ihtiyaç olan arkadaşlığın kişiye kendini iyi hissetme duygusu ve benlik saygısı kazandırdığını, bireyin sosyalleşmesine yardım ettiğini, gelişimlerine olumlu etki ettiğini belirtmiştir.

Öztürk (2004) arkadaşlık ilişkilerinin çocukların kendilerini ve duygularını ifade etmelerinde, paylaşım ve sorumluluk alma duyguları ile sosyal becerilerinin gelişiminde ve sağlıklı toplumsallaşmalarında büyük önem taşıdığını, çocukların gelecek yaşamlarında sağlıklı ilişkiler kurmalarında ve sosyal yaşama uyum sağlamalarında, çocukluk döneminde kurulan arkadaşlık ilişkileriyle başladığını ve ergenlik dönemindeki arkadaşlıklarla geliştiğini belirtmektedir.

Ergen, ailesi, arkadaşları, akrabaları, akranları, yakın arkadaşları ve karşı cinsten arkadaşları ile etkileşime geçer. Bu yüzden ergenin kişiler arası ilişkilerini anlamada çevresindeki kişilerin tepkileri önemli bir anahtar durumundadır (Muuss 1996).

Arkadaşlığın işlevleri şu şekilde sıralanabilir:

- Gelişim ve değişim için aktif bir etken olarak arkadaş: Kendisi model oluşturarak değil, tartışma, uyarma ve çeşitli etkinliklere katılmaya davet etme, rehberlik etme ve bilgi verme gibi sözel olarak önerilerde bulunmaktadır.
- Etkileşimci arkadaş: Etkinlik ve etkileşimlere katılan, açıkça konuşan, farklı düşünme ve davranma yolları olduğunu gösteren kişidir.
- Model olarak arkadaş: Kişinin gözlediği, sözel davranışı ya da benlik algısını değiştiren bir modeldir.

- Tepkici arkadaş: Geribildirimde bulunan, destek, güvence, cesaret veren ve baskı yapan kişidir.
- Pasif etki olarak arkadaş: Kişiyi dinleyen, anlayan, eleştiren ve yargılamadan kabul eden kişidir (Döğücü 2004).

Kandel'e (1985) göre arkadaşlıkta benzerlik ve toplumsallaşma olarak iki süreç bulunmaktadır. Ergenler ya birbirlerine benzer kişilerle arkadaşlık kurmakta, ya da birbirlerini pekiştirmekte veya değiştirmektedirler. Kandel, birbirine az benzemenin, arkadaşlığın bitmesine neden olacağını düşünmektedir. Arkadaşlığın sonlanması, birbirleri arasındaki az benzerliğin toplumsallaşma ile artırılmaya çalışılıp, başarılmadığında gerçekleşmektedir.

Anne ve babayla kurulan güçlü bir ilişki, erken ergenlikten genç yetişkinliğe uzanan yıllar boyunca benlik saygısı için güçlü bir temel oluşturmaktadır. Bu dönem, bir çok bireyin yaşamında önemli değişimler yaşadığı ve istikrar, güven ve önemlilik duygularını hissedeceği ilişkiyel bir bağlama ihtiyaç duyulan bir dönemdir. Böylesi bir bağlam sağlandığında, birey değişimin yarattığı stresle daha iyi başa çıkabilir (Buri 1991).

Anne-babanın yanı sıra arkadaşlık ilişkileri de bireyin gelişimine katkıda bulunur. Böylelikle insan ilişkileri ile ilgili deneyimler kazanılır. Çünkü sosyal gelişme için ergenin arkadaşlarıyla beraber olmasına ihtiyacı vardır. Arkadaşları tarafından beğenilmek ve benimsenmek benlik saygısı açısından önemli bir etkidir (Çevik 2007).

Görüldüğü gibi arkadaşlık ilişkileri ergenler açısından oldukça önemlidir. Ergen, başkaları tarafından kabul edilmediğinde kendini sosyal olarak yetersiz hissetmekte, bunun sonucunda da içe çekilme, depresyon ve problemleri içselleştirmeye yatkınlık artmaktadır (Richaud de Minzi and Sacchi 2004).

2.8.2 Yaşlara göre arkadaşlık ilişkileri

Arkadaşlık ihtiyacı bebeklik dönemine kadar uzanmaktadır. Bebeklik dönemi anne, baba ve diğer aile bireyleriyle yakın ve içten iletişimin en yoğun olduğu dönem olmaktadır. Ağlayan bir bebek, yanına birisinin yaklaştığında görünce susmaktadır. On iki aylık bebekler yan yana geldiklerinde birbirlerine bakmakta, yaklaşmakta, keşfetmekte ve daha sonra oyuncaklarını paylaşmaktadırlar. Ancak bu ilişkiler çok kısa süreli olmakta ve genellikle birkaç saniyeden birkaç dakikaya kadar değişmektedir (Thompson *et al.* 2002).

Yaşamın ikinci yılı ile birlikte, küçük çocuklar arasındaki ilişki de farklılaşmaya başlamaktadır. İki-üç yaşındaki çocuklar, oyun arkadaşlarını çabuk değiştirebilmekte ve sınıfta başka bir arkadaşını sevdiğini söyleyebilmektedir. Üç-dört yaşlarında arkadaşlıkların sayısında artış olabilmekte ancak arkadaşlıklar kısa sürede değişebilmektedir. Bu yaş döneminde her iki cinsiyetten de arkadaşlar edinilmektedir. Dört yaşından önce çocuklar, beraber oldukları kişilerin onlarla oynamasını, oyun etkinliklerini paylaşmasını istemektedirler. Bu dönemde çocuklar kendileri ile oynayacak bir ya da iki arkadaş seçmekte, okula gitmeye hazırlandıkları sırada, çocuklar oyun arkadaşlarını kendi cinsiyetlerinden seçmeye özen göstermektedirler. Çünkü bu dönemde çocuklar toplumsal cinsiyet rollerinin (erkeklere ve kadınlara özgü davranışların) farkına varmaya ve böylece kendi cinsiyetlerine uygun oyunlar oynamaya başlamaktadırlar. Beş-altı yaşlarında ise genellikle çocukların daha uzun süreli arkadaşlıklar kurmaya başladıkları görülmektedir (Onur 1995).

Dört-yedi yaş arasındaki çocuklara göre arkadaşlık, oyun oynamayı ifade etmekte, arkadaşlığı oyun bitene kadar süren bir beraberlik olarak görmektedirler. Dört-yedi yaş arasındaki çocuklar, diğer insanların kendilerinden farklı kişiler ve farklı düşüncelerinin olduğunu anlamakta fakat iki bakış açısını aynı anda birleştirememektedirler. Bu yaş grubundaki çocuklar için yardım eden veya kendisi için bir şeyler yapan kişi arkadaşır. Ancak karşısındaki kişileri değerlendiremedikleri için arkadaşlarına olan sorumluluklarını anlayamamaktadırlar.

Yedi-on iki yaş arasındaki çocuklar, başkalarının kendilerine bakışını anlayabilmektedir. Bu dönemdeki çocuklar, karşısındaki kişilerin seçimlerini ve tercihlerini dikkate almakta, işbirliğinin bozulması ya da çatışma durumunda arkadaşlık bitmektedir.

Oniki-onbeş yaşlarındaki çocuklar ise, iki kişi arasındaki etkileşime göre, üçüncü bir kişinin görüşüne de saygı duymaktadırlar. Bu dönemdeki arkadaşlık, karşılıklı destek ve anlayışla sağlanmakta ve küçük çatışmalar dahi olsa yakın bir ilişki olarak devam etmektedir. Arkadaşıltaki yakınlık, sahip olmaya benzer bir duruma dönüşmektedir. Oniki yaş üzerindeki çocuklarda karşısındaki kişiyi anlayabilme durumuna ergenlikte ve yetişkinlikte rastlanmaktadır. Kişi, olaylara karşı genel bir bakış açısı geliştirmekte ve insanların görüşlerinin benzer ya da farklı olduğunu anlamaktadır. Bu dönemde arkadaşlar, birbirine bağlı ve aynı zamanda birbirinden bağımsızdırlar. Kişiler, arkadaşları dışında diğer insanlarla birlikte zaman geçirme özgürlüğüne sahiptir (Döğücü 2004).

2.8.3 Ergenlik döneminde arkadaş ilişkileri

Çocukluktan yetişkinliğe geçiş döneminde ergenler, birçok gelişim alanında değişiklik yaşamaktadırlar. Bu dönemde ergenlerin, ebeveyn ve arkadaşlarıyla olan ilişkileri de farklılaşmaktadır. Okul öncesi dönemde çocuk için en etkili kişiler anne baba iken, okul dönemiyle birlikte arkadaşların çocuk üzerindeki etkileri hissedilmeye başlamaktadır. Ergenlik dönemi ise, arkadaş değerlerinin önem kazandığı bir evredir (Kulaksızoğlu 2000).

Ergenlik döneminin başlarında kızlar ve erkekler, vücutlarındaki değişimleri tartışabilecekleri, duygusal durumlarını paylaşabilecekleri arkadaşlara ihtiyaç duymaktadırlar. Böylece kendilerini tanımakta ve başkalarının duygularını anlayabilmektedirler. Sosyal gelişme için ergenlerin arkadaşlarıyla birlikte olmaya ihtiyaçları vardır. Bu dönemde annenin, babanın ve diğer yetişkinlerin görüşleri reddedilmekte, arkadaş ilişkileri ile aileden uzaklaşma, evden kopma, çevreden etkilenme ve çevreye yönelme eğilimi başlamaktadır. Ergen için arkadaşlık, diğer bütün

kişilerarası ilişkilere oranla büyük öncelik taşımakta ve arkadaşların değerleri ve dünya görüşleri önem kazanmaya başlamaktadır (Gander and Gardiner 1998, Kulaksızoğlu 2000).

Ergenlik döneminin ortalarında genişleyen arkadaş çevresi ile ergenin insan ilişkileri ile ilgili deneyimleri oluşmaktadır. Bu arkadaşlıklarla ergen, kız-erkek arkadaşlığı, grup yaşantısı deneyimleri ile yetişkin dünyasına hazırlanmaktadır. Bu dönemde arkadaş desteğinin olması ergenin, kendini yeterli ve başarılı hissetmesine, yeteneklerini geliştirme ve sağlıklı benlik saygısı oluşturmaya, etkili baş etme stratejileri geliştirmesine olanak sağlamaktadır. Arkadaşlar, kişilik değerleri, mesleğe yönelme gibi konularda temel desteği oluşturmakta ve bilgi verici, yönlendirici rol oynamaktadır (Döğücü 2004, Kulaksızoğlu 2000).

Ergenlerin arkadaşları ile ilişkileri, anne ve baba ile olan ilişkilerinden farklılık göstermektedir. Ergen arkadaş ilişkilerinde, sosyal ilişki kurmayı, güvenli davranış göstermeyi, kendi düşüncesini ifade etmeyi, başkalarının fikirlerini hoşgörü ile karşılamayı öğrenmektedir. Ergenlik dönemindeki arkadaşlıklar, ergenin benlik değerini arttırmakta, sosyal becerilerinin gelişmesi için fırsat yaratmakta, bireysel gelişimini daha doğru bir biçimde değerlendirmesini sağlamakta ve bir gruba ait olma gereksinimini karşılamaktadır (Sayıl vd. 2002, Durmuşoğlu ve Doğru 2006).

Ergenlikte, önceleri az sayıda ve kısa süreli olan arkadaşlıklar, zamanla yerini yakın arkadaşlıklara bırakmakta ve bu yakın arkadaşlar ergenin toplumsallaşmasında önemli rol oynamaktadır. Ayrıca yakın ilişkiler, sosyal ilişkilerin en önemli alanını oluşturmakta ve hayatın her döneminde farklılık gösteren ihtiyaçların doyurulması, karşılaşılan güçlüklerle uyum sağlayabilme durumunu etkilemektedir. Yakın bir arkadaş, ergenin bir yandan hayat görüşünün geçerliliğini onaylarken, diğer yandan onu geçici ya da derin bir sadakate dayalı yeni arkadaşlar edinmek ve farklı yoğunlukta arkadaşlıklar kurmak üzere yetişkinliğe hazırlamaktadır. Yakın arkadaşlar ayrıca, ergenin kendisini benzerleri ile kıyaslayarak değerlendirmesini ve tanınmasını sağlamakta, tek başına yapmaktan korktuğu ya da zevksiz ve anlamsız bulduğu bazı deneyimleri birlikte yapmalarına yardımcı olmaktadır. Arkadaşlarla birlikte olma,

onlarla bir iletişim ve etkileşim içinde bulunma ergenlerin kendilerini tanımaları, başkalarının kendilerini nasıl algıladıklarını fark etmeleri ve arkadaşları arasında göreceli olarak kendi konumlarını algılamaları açısından, sosyal gelişimlerine önemli katkılarda bulunmaktadır (Saraçoğlu 2000).

Ergenlikte, arkadaşlarca aranmak, beğenilmek ve benimsenmek, benlik saygısının önemli bir koşuludur. Ergen, arkadaşları sayesinde kişiliğini oluşturmakta, kendini tanıyarak insanlarla birlikte mutlu yaşamayı öğrenmektedir. Ergenlikte arkadaş ilişkileri, kişilerarası ilişkileri deneme yanılma yoluyla öğrenmeyi sağlamakta ve bu sayede sosyalleşmeyi kolaylaştırmaktadır. Bu dönemdeki arkadaşlıklar, sohbet, güven, para, bilgi paylaşımını içermekte ve fikirlerin paylaşımı, duyguları algılama becerisinin gelişimine yardımcı olmaktadır. Aynı zamanda arkadaşlık, ergenin yetişkinliğe geçişini kolaylaştıran sosyal rolleri hazırlamak için de gerekli bir ihtiyaçtır. Bu bağlamda ergenlikte arkadaşlık ilişkileri, toplumsal ilişkilere öncülük etmektedir (Yörükoğlu 1996).

Ergenlik döneminde arkadaş gruplarının, ergenin bağımsız bir birey olarak kişiliğinin gelişmesinde önemli katkıları bulunmaktadır. Arkadaş grupları ergene bağlılık ve ait olma duygusu kazandırarak, ergenin kendine güven ve benlik saygısının gelişmesini sağlamakta, stres verici olayların etkisini azaltıcı sosyal bir destek olmaktadır. Ayrıca grup tarafından kabul görme, ergenin güven duygusunu pekiştirmekte ve gruptaki bireylerin çeşitli yeteneklerini göstermesiyle ergen deneyimler kazanmaktadır (Kulaksızoğlu 2000, Döğücü 2004).

Ergenlikte arkadaş grubu, ergenlerin ya kendi istekleriyle ya da kendiliğinden içinde buldukları bir iletişim grubudur. Arkadaş grubu içinde olmak, konuşmak, dertleşmek, tartışmak, birlikte çalışmak, eğlenmek ya da gezmek, ergenlerde bir yandan tutum ve davranışların değişmesine yol açarken, diğer yandan da bireysel sorunların çözümünde endişe, kaygı, gerilim, sıkıntı ve tedirginliğin azalmasında önemli rol oynamaktadır. Bir arkadaş grubu içinde bulunan ergenin, düşünme, karar verme, girişim ve yaratıcılık gücü artmaktadır (Köknel 1991).

Arkadaş gruplarını küçük ve büyük arkadaş grupları olarak ayırmak mümkün olabilmektedir. Aynı ilgileri ve çevreyi paylaşan, samimi kişilerden oluşan küçük arkadaş grupları, ergenin güvenlik ve önemli olma duygularını sağlamakta, ergene sosyal geçişlerde destek olmaktadır. Partiler ve diğer sosyal çalışmaların merkezi olan büyük grup ise, ergenleri, karşı cinse ilgi duyma etkileşimlerinde teşvik etmektedir (Temel ve Aksoy 2001).

Ergenlik döneminde, arkadaşların birlikte geçirdiği zaman arttıkça, grup bütünlüğü de artmaktadır. Bu da gruptaki ergenlerin birbirlerini tanımalarını kolaylaştırmakta ve "biz" duygusunu ortaya çıkarmaktadır. Arkadaşlık ilişkisi arttıkça da bütünlük, beraberlik duygusu pekişmekte, yardımlaşma ve işbirliğine dayalı çalışmalar önem kazanmaktadır. Arkadaş grubundaki ilişkiler, eşitlikçi ve demokratik olduğunda, herkes fikrini serbestçe ifade etmekte, kararını açıklayabilmektedir. Baskı ve otoritenin etkin olduğu gruplarda ise, dayanışma ve birlik, beraberlik duyguları bulunmamaktadır (Kulaksızoğlu 2000, Shulman and Laursen 2002).

Ergenlik döneminde toplumsal davranışlarda olgunlaşma ve arkadaş gruplarında genişleme görülmektedir. Bu dönemde ergen, ait olduğu gruba değer vermekte, grup normlarına uymak için büyük bir çaba harcamaktadır. Bu uyum, dış görünüş ve davranış kadar fikirleri de içine almaktadır. Ergenler, grup normlarından ayrılmaktan çekinmekte, gereksinim ve isteklerini grup normlarına ters düşmeden sağlamaya çalışmaktadırlar. Bu dönemde, arkadaş grubunda bulunan kişiler arasındaki fikirler, duygu ve düşünceler, hatta düşmanlar bile ortak olmakta, ergenler, grup normlarına uymak için, fedakârlık ve sıkıntıya katlanmayı göze almaktadırlar (Anonim 2002).

Ergenlik döneminin en önemli özelliklerinden biri, kimlik arama sürecidir. Kimlik, başka insanlarla iletişim ve etkileşim sonucu elde edileceğinden, ergen, arkadaş grupları içinde sağladığı uyumla farklı rolleri denemekte, bu rollere ilişkin davranış kalıpları oluşturmaktadır. Böylece arkadaş grubu ergene kimlik ve toplumsal çevre kazandırmakta, ergenin yeni davranışlar, değerler, dil ve giyim tarzı benimsemesine ortam hazırlamaktadır. Ergen de bu ortamdan kopmamak için, grubun kavramlarını, simgelerini, eylemlerini özümsemektedir (Baltaş 1999).

Ergenlik dönemindeki arkadaşlık, güven vermesi ve ergenin çözemediği çatışmaları arkadaş grubu yoluyla çözerek rahatlamasını sağlaması açısından çok önemli olmaktadır. Ergenlerden oluşan topluluklar, ergeni yetişkinlerden daha çok etkilemekte, grubun önerdiği kısıtlamalar, özgürlük ve standartlar daha çabuk onaylanmaktadır (Yörükoğlu 1996).

Ergenlik döneminde, çevresi tarafından kabul görmek, arkadaş grubunca olumlu değerlendirilmek, ergenin özellikle önem verdiği durumlardır. Arkadaş grubunda kabul gören ergen, kendine güvenini pekiştirmekte, duygu ve düşüncelerini rahatça dile getirmekte ve başkalarının etkisinde daha az kalmaktadır. Ergen, bu dönemde arkadaş gruplarıyla, genişleyen sosyal çevresi için gerekli becerileri edinmeye çalışmaktadır. Bu durumda iken, eğer ergen, bulunduğu grup tarafından benimsenmez ve kabul görmez ise, bu onun güvensiz, kırgın, küskün ve fazlasıyla üzgün olmasına neden olmaktadır (Kulaksızoğlu 2000, Döğücü 2004, Nar 2006).

Çocukluk döneminde yakın arkadaşlıklar kendi cinslerinden olan kişilerle yaşanırken, ergenlik döneminde karşı cinse olan ilgi artmakta, grup arkadaşlıklarındaki ilgiler yerini zamanla bireysel ilişki ve ikili arkadaşlıklara bırakmaktadır. Bu ilişkilerde kızlar için sevgi ve duygusallık ön planda iken erkeklerde duygusal yönelme yanında cinsel ilgi de fazla olmaktadır. Kız-erkek arkadaşlığının başlamasında ergenlerin benzer tutum ve davranış özelliklerinin olması etkilidir. Zekâ, kişilik, değerler, yaşam tarzı ve fiziki çekicilik ergenlerde karşı cinsle arkadaşlığı belirleyici özelliklerdir (Aydın 2005).

Ergenlik döneminde kız-erkek arkadaşlığı, arkadaşlığın ve arkadaş gruplarının özelliklerini taşımakta, kişiliğin gelişmesinde ve olgunlaşmasında önemli rol oynamaktadır. Ayrıca bu ikili ilişkiler, cinsel kimliğin kazanılmasını ve ergenlerin cinsel yapılarına uygun şekilde davranmalarını sağlamaktadır. Ergenlerin sağlıklı özdeşleşme yapmaları, karşı cinse ve diğer insanlara ilgi, sevgi, saygı ve güven duymaları için gerekli olgunlaşmayı da sağlamaktadır. Kız ve erkeklerin oluşturduğu arkadaş gruplarında ergenler, giyinmelerine, oturmalarına, yürümelerine, konuşmalarına dikkat etmekte ve özen göstermektedirler (Sharabany *et al.* 1981).

Bu durum da ergenlerin duygu, düşünce, davranış ve tutumlarını denetlemeyi, düzenlemeyi öğrenmelerini sağlamaktadır. Kız-erkek arkadaşlığında, paylaşılan amaçlar, beklentiler, değerler, duygu ve düşünceler, daha kolay benimsenmekte, davranış ve tutumlardaki değişimler daha çabuk ve kolay olmaktadır. Bu arkadaşlıklar, ergenlerin çalışma gücünü ve çabasını arttırdığı gibi, engellerin aşılmasında, sorunların çözümlenmesinde ve yaratıcılığın artmasında da olumlu etkiler oluşturmaktadır (Hussong 2000, Döğücü 2004).

Arkadaş grupları, ergenlere sosyal ve cinsel kimliklerini öğrenmelerine fırsat vermekte, bu gruplar içinde karşı cinse yönelme, grup arasında konuşma ve gözlemlerle sağlanmaktadır. Bu nedenlerle de kız-erkek arkadaşlığı ve kızların, erkeklerin bulunduğu arkadaş grupları, kişinin gelişmesi, olgunlaşması ve ruh sağlığı açısından önemli ve gerekli olmaktadır (Karapınar 1997).

Ergenlik dönemindeki beğenme ve beğenilme arzuları ergenlere heyecan veren bir duygudur. Arkadaş gruplarındaki yakınlaşmalar, önceleri bir arada bulunma isteği taşıırken, daha sonra karşı cinsten kişilere hissedilen romantik duygulara dönüşmektedir. Ergenler, daha önce yaşadıkları sosyal ilişkilerin yoğunluğuna, ailenin kız-erkek ilişkisine tepkisine ve bunun çevre tarafından karşılanışına bağlı olarak, karşı cinsle kuracakları ilişkilerin biçimlerini belirlemektedirler. Anne babanın kız-erkek arkadaşlığına gösterdikleri olumlu ve olumsuz tepkiler, ergenlerin ilişkilerini etkilemektedir. Olumsuz tutumlar, ergenlerin iç dünyasında ve çevresi arasında, ruh sağlığını bozabilecek boyutta büyük çatışmalar yaşamalarına neden olabilmektedir (Saraçoğlu 2000, Kulaksızoğlu 2000).

Ergenlik dönemindeki kız-erkek arkadaşlığı, zamanla karşılıklı ilgi ve sevginin artması ile duygusal bağla dönüşmektedir. Bu tür arkadaşlıklarla kız ve erkeğin birbirlerine ilgi, sevgi göstermeleri, beğenilerini, övgülerini dile getirmeleri, birbirlerini anlamaları, desteklemeleri ve korumaları, kişiliklerinin ve cinsel kimliklerinin kazanılmasında olumlu ve önemli rol oynamaktadır. Ancak kız-erkek ilişkisinde yakınlaşmanın sınırları iyi çizilmediğinde ergen, toplumun gelenek, görenek ve değer yargılarıyla ters düşmekte, büyük sorunlar ve ruhsal bunalımlar yaşayabilmektedir.

Ergenlerin bu dönemde en çok ilgilerini çeken konulardan biri de cinselliktir. Ergenliğin başlarından itibaren, cinsel gelişmeyle birlikte gelişen, değişen ruhsal ve toplumsal yönlerin kazanılmasında, gelişmesinde ve olgunlaşmasında ailenin ve çevrenin rolü en önemli etkenlerdir. Ailenin ve çevrenin ergene verdiği önem, rol ve yer, cinsel kimliğin ve toplumsallaşmanın yapısını oluşturmaktadır. Cinsel kimliğin de sağlıklı bir şekilde oluşması ergenin çevreyle, arkadaşlarla, aileyle olan ilişkisini olumlu şekilde etkilemektedir. Bu nedenle, cinsellekle ilgili ergenlerin merak ettikleri konularda, onlara verilecek cevaplar açık, aydınlatıcı ve doğru olmalı, olumsuz etkiler yaratabilecek bilgilendirmeler yapılmamalıdır (Brendgen *et al.* 2001, Yiğit 2001).

Arkadaş gruplarının ergenlik dönemindeki diğer olumlu etkileri de ergenlerin ahlaki norm ve değerlerinin kazanılmasına yardımcı olması, gruptaki geribildirimlerle ilişki kurma becerilerinin gelişimine katkı sağlamaktadır. Ayrıca ergenler, arkadaş gruplarında yaşanan çatışmalar sonucu reddedilme, onay görme yolu ile kendilerini gözden geçirip iç görü kazanmaktadırlar. Arkadaş grupları, ergenlerin sosyalleşmelerinin hızlandığı, sadakat, cesaret, katılım ve paylaşım duygularının geliştiği, düşünce, tutum ve yargıların özgürce ifade edilebildiği ortamlardır. Özgüven yanında ergenlere sosyal statü ve sosyal kabul duygulan da kazandırmakta, cinsel rollerin öğrenilmesinde önemli rol oynamaktadır (Kemple 1991, Döğücü 2004).

Ergenlik dönemindeki arkadaşlık ilişkilerinin olumlu etkileri olduğu kadar, olumsuz toplumsal gelişime de sebep olabilecek etkileri bulunmaktadır. Ergenin olumsuz özelliklerinin olması, olumlu gelişim gösteren arkadaşları tarafından soyutlanmasına, bu durum da kendisi gibi olan kişilerle ilişki kurup, kısır döngü yaşamasına sebep olabilmektedir (Duman 2000).

Aile içinde anne babasından anlayış göremeyen, onlarla çatışma içinde bulunan ergen, arkadaşlarının etkisine daha fazla girmekte, evde bulamadığı güveni, arkadaş çevresinde aramaktadır. Kimliğini bulma çabasında güvensiz ve yetersiz olan ergen, arkadaş çevresine daha çok bağlanmakta ve davranışlarını benimsemektedir. Bu durumdaki olumsuzlukların asıl sebebi de ergenin anne babasından yeterli ilgi ve desteği göremeyip, yanlış arkadaşlıklara yönelmesidir (Döğücü 2004).

Ergenin sosyal beceri konusunda eksikliğinin olması ve saldırgan davranışları nedeniyle arkadaş çevresi tarafından kabul gormemesi, aynı zamanda da sağlıksız anne baba tutumlarıyla karşılaşması onu, anti sosyal davranışları olan ve iletişim becerisi olmayan arkadaş çevresine yonlendirmektedir. Bu tur arkadaşlarla kurulan ilişkiler de anti sosyal davranış ve tutumların kazanılmasına neden olmaktadır. Ayrıca evdeki disiplin şekli ve cezalandırma yonemleri de ergenin arkadaş ilişkilerini belirli ölçüde etkilemektedir. Anne babanın birbirinden farklı şekillerde disiplin uygulamaları, tutarsız davranışlarda bulunmaları ve dengesiz tavırlar içinde olmaları, ergenin olumsuz davranışlarda bulunarak, olumsuz arkadaş çevresine yonelmesina sebep olmaktadır. Anne baba arasındaki ilişkinin bozuk olduğu, ihmal ve aşırı otoritenin bulunduğu ailelerdeki ergenler, arkadaşlarını evden daha çok benimsemekte bu durum da ergenlerin duygu ve dncelerini ifade etmelerinde zorluk yaşamalarına, kendileri ile ilgili bir plan yapamamalarına, toplumsallaşma surcinde zorlanmalarına sebep olmaktadır (Meriç 1999, Kaner 2000, Markiewicz and Brendgen 2001).

Arkadaş grubunun ergenler üzerinde olumsuz etkiler göstermesinin bir diğer sebebi de ergenlerin madde bağımlılığı olan veya bu maddeleri kullanan arkadaşlarıyla bir arada bulunmasından kaynaklanmaktadır. Madde bağımlılığı zentiyle, merakla başlamakta, bağımlılığa dönüşebilmektedir. Yani ergenler kötü alışkanlıkları olan arkadaşlarıyla, yeni olumsuz alışkanlıklar edinebilmektedir (Kulaksızıoğlu 2000).

Ergenlik döneminde arkadaşlık ilişkileri kuramayan, grup içinde bulunamayan, kabul göremeyen ergenler saldırganlık, kabadayılık, bencillik, sinirlilik, kıskançlık, kendine ve çevresine güvensizlik, kingenlik gibi özellikler göstermekte ve bunların nedeni de özsaygı ve güven eksikliği kaynaklı olabilmektedir (Bingl 1995).

Ergenlik döneminde sosyalleşmeyi sağlayan arkadaşlık ilişkileri, ergenin yalnızlık düzeyini düşürmektedir. Bu dönemde arkadaşlık becerilerinin kazanılması arkadaş sayısını artırarak, ergenin gelişiminde önemli bir rol oynamaktadır (evik 2007).

2.9 Yalnızlık

2.9.1 Yalnızlığın tanımı ve önemi

Literatürde yalnızlık kavramına ilişkin pek çok tanım mevcuttur. Aşağıda bazı tanımlara yer verilmiştir:

Sullivan (1953)'a göre yalnızlık, bireyin kişilerarası ilişkilerindeki yakınlık ihtiyacının giderilemediği ya da yetersiz olduğu zamanlarda ortaya çıkan, çoğunlukla istenmeyen, hoş olmayan bir deneyimdir.

Weiss (1973), yalnızlığın, kişinin ihtiyaç duyduğu sosyal ilişkilerin eksikliğine ya da değişik sosyal ilişkileri bulunmasına karşın, bu ilişkilerde yakınlığın, içtenliğin ve duygusallığın bulunmamasına gösterilen bir tepki olabileceğini ileri sürmüştür.

Peplau and Perlman (1982), yalnızlığı, bireyin sosyal ilişkilerinde niceliksel ya da niteliksel olarak önemli derecede yetersizlik meydana geldiğinde yaşanan ve hoş olmayan bir duygu olarak tanımlamışlardır.

Yalnızlık, bireyin sosyal ilişkilerindeki yetersizliklerden kaynaklanmaktadır. Birey mevcut ilişkileri ile sahip olmak istediği ilişkileri arasındaki farkı sorgulamaktadır. Yalnızlık öznel bir deneyimdir, nesnel olan sosyal izolasyondan farklıdır. İnsanlar kalabalıkta da yalnız olabilirler (Peplau and Perlman 1982).

Rook (1984), yalnızlığın kapsamlı bir tanımını yaparak yalnızlığı, bireyin yabancı hissettiği, yanlış anlaşıldığını hissettiği ya da başkaları tarafından kabul edilmediğini hissettiği ya da sosyal bütünleşme ve duygusal yakınlık için fırsat yaratan etkinliklerde gerek duyulan sosyal partnerlerin olmadığı durumlarda ortaya çıkan kalıcı duygusal bir rahatsızlık durumu olarak ifade etmiştir (McWhirter 1990).

Arkadaşları tarafından sevilmeyen bireyler okuldaki ilişkilerinde daha fazla yalnızlık duygusu ve stres yaşarken, bu durum arkadaşları arasında popüler olan ve çok sevilen bireylerde gözlenmemektedir (Cassidy and Asher 1992).

Gierveld'e (1998) göre yalnızlık, özellikle, bireyin istediği ilişkileri kurmada kendini kişisel olarak yetersiz hissettiğinde ortaya çıkan ve arzu edilen kişilerarası ilişkiler ile bireyin sahip olduğu kişilerarası ilişkiler arasında fark yaşandığında hissedilen bir durumdur.

2.9.2 Yalnızlığın boyutları

Yalnızlık, hem tek boyutlu hem de çok boyutlu bir olgu olarak değerlendirilmiştir. Yalnızlığın tek boyutlu olması demek, yalnızlık gerçekleştiğinde, kişinin kişilerarası, sosyal, kültürel ve psikolojik deneyimlerini, bütün yönleriyle etkilemesi demektir. Çok boyutlu olarak ele alınması demek ise, yalnızlığın pek çok yönünün olması ve pek çok şekilde yaşanması demektir. Örneğin, kişilerarası yalnızlık olarak ortaya çıkabilir ya da diğerlerinin oluşturmuş oldukları gruptan uzaklaşma duygusu olarak yaşanabilir. Tek boyutlu bakış açısının aksine, çok boyutlu yalnızlık bireyin tüm alanlarda yaşamış olduğu deneyimleri kapsamamaktadır (McWhirter 1990).

Weiss (1973), yalnızlığın sosyal ve duygusal yalnızlık olmak üzere iki şekilde yaşandığını belirtmiştir. Sosyal yalnızlığın, sosyal iletişim ağının eksikliğinden ya da ortak ilgi ve etkinliklerin paylaşıldığı bir grubun üyesi olamamaktan kaynaklandığını ve doyum verici bir sosyal ağa ulaşma ile çözüm bulunabilen bir durum olduğunu belirtmiştir. Bunun aksine, duygusal yalnızlığın, yakın bir bağlılık ilişkisinin olmamasından ya da kaybedilmesinden kaynaklandığını, bu tür yalnızlıkta diğer insanlarla yakın ve içten ilişkiler kurulamadığını, ancak eksik olan ya da kaybedilen bağlılık ilişkisinin yerine başarılı bir bağlılık ilişkisinin yerleştirilmesiyle hafifletilebildiğini belirtmiştir. Di Tommaso (1997)'de araştırmalarında, Weiss'in belirlediği duygusal ve sosyal yalnızlığın birbirinden ayrı olduğunu ve farklı yaşantılar içerdiğini destekleyen bulgular elde etmişlerdir.

Sadler and Johnson (1980) yalnızlık deneyiminin, kozmik, kültürel, sosyal ve kişilerarası olmak üzere dört alt boyutu olduğunu belirtmişlerdir.

- Belli bir inançtan, dinden ya da doğadan ayrılma ve yabancılaşmaya kozmik yalnızlık,
- Kültür eksikliğinden ya da kültürel değişim deneyimi ile sonuçlanan ayrılık duygusuna kültürel yalnızlık,
- Bireyin diğerlerinden ve gruptan ayrılmış olma duygusuna sosyal yalnızlık,
- Bireyin kendisini sosyal ilişkilerinde diğer kişilerden uzak ya da farklı olarak algılamasına ise kişilerarası yalnızlık denilmektedir.

Young (1982), yalnızlığı kronik, durumsal ve geçici yalnızlık olmak üzere üç alt boyutta incelemiştir. Young, bireyin diğerleri ile ilişki kurabilmeleri konusundaki becerilerinde uzun dönemli davranışsal ve bilişsel eksikliklerle sonuçlanan izolasyon duygusunu kronik yalnızlık olarak tanımlamıştır. Durumsal yalnızlık, bireyin sosyal ilişki içerisinde olduğu yakın arkadaşlarından ayrılması ile sonuçlanmaktadır. Her iki tip yalnızlıkta da arkadaşsızlığın ve diğer insanlar tarafından sevilmezliğin görüldüğü belirlenmiştir. Geçici yalnızlık ise, bireylerin farklı zamanlarda yaşadıkları kısa süreli yalnızlık duygusudur.

Geçtan'a (2004) göre, yalnızlık öylesine acı veren ve ürkütücü bir duygudur ki, insanlar bu duyguyla yüzleşmemek için her türlü çabayı gösterirler. Üstelik, bir insanın tek başına yaşaması biçimindeki somut yalnızlık, kendi toplum grubuna yabancılaşma biçiminde yaşanan yalnızlık, çevresi tarafından itilme sonucu yaşanan yalnızlık, bir insanın çevresi ile ilişkilerini en aza indirerek kendi seçimi ile yaşadığı yalnızlık ve insanın kendisini anlaşılmamış ve kimsesiz hissettiği gerçek yalnızlık gibi birbirinden çok farklı yaşantıların tümü "yalnızlık" sözcüğü ile dile getirilir.

Yalnız bireyler diğerlerinin kendileriyle daha az zaman geçirmek ya da daha az aktivitelerde bulunmak istediklerini düşünmektedirler. Bu olumsuz algı, onun yalnızlığını devam ettirmektedir (Jones *et al.* 1982).

2.9.3 Ergenlerde yalnızlık

Ergenlik, yalnızlık kavramının yoğun ve fark edilebilen bir olgu olarak ilk ortaya çıktığı yaşam dönemidir. Her ne kadar yalnızlığın ölçülmesinde zorluklar olsa da elde edilen veriler, ergenler arasında yalnızlığın acı verici ve yaygın bir durum olduğunu göstermektedir (Brennan 1982).

2.9.4 Ergenlerde yalnızlığı etkileyen faktörler

Literatürde ergenin yaşadığı yalnızlığı etkileyen pek çok faktörden söz edilmektedir. Araştırmacılar, ergenlik döneminin özellikleri ve gelişimsel aşamalarının yalnızlığa özellikle katkıda bulunduğunu düşünmektedirler.

Brennan (1982), ergenlik dönemindeki yalnızlığın bu derece yoğun ve yaygın yaşanmasının nedenlerini üç şekilde sınıflandırarak incelemiştir. Yalnız gencin karakteristik özellikleri olarak tanımlanan yatkınlıklar (utangaçlık, düşük öz saygı, zayıf sosyal beceriler) yalnızlığın nedenlerinden biridir. Diğer bir neden, gelişimsel değişimler ve bu değişimlerin gereksinimler ve ilişkiler üzerine etkisidir. Üçüncü neden ise, sosyal yapılar ve kültürel süreç, kısacası bireyin içinde bulunduğu yaştaki sosyal konumudur. Ergenlik dönemindeki bir dizi karmaşık gelişimsel değişimler bireyin sosyal izolasyon hissini arttırabilir ve gelecek ile ilgili yönelimlerinde bir belirsizlik hissi ortaya çıkarabilir. Bu süreçler birincil olarak ergenlik döneminde anne babadan ayrılma, otonomi, bireyselleşme ile ilgili olabilir. Bu süreçlerin her biri karmaşık bir şekilde işler ve birbiriyle karmaşık dinamikleri vardır. Ergenlik dönemindeki gelişimsel değişimler, özellikle fizyolojik değişimler, duygusal, entellektüel ve ahlaki kapasitenin artmasıyla beraber çocuk rolünün kaybolmasına ve gencin benlik kavramının karışmasına neden olur. Brennan, ergen yalnızlığı ile intihar, suçluluk, utangaçlık, okul

başarısızlığı, evden ya da okuldan kaçma, sosyal beceri gelişimi gibi değişkenlerin ilişkili olduğunu da belirtmiştir.

Yalnızlık, ergenler tarafından yaşanan “kimlik krizinin” sonucunda gerçekleşen bir durum olarak ifade edilmektedir. Ericson’ın (1963) gelişim dönemleri kuramına göre ergen, kimlik kazanmaya karşı rol karmaşası ve yakınlığa karşı yalıtılmışlık dönemi yaşamaktadır. Ericson, bireylerin kimlik kazanımından sonra diğer insanlarla yakın ilişkiler kurmaya ve bağlılık yaşamaya hazır olduklarını belirtmiştir. Eğer başarılı bir kimlik kazanılmamış ise bu durumda bireyler yalıtılmışlık ve yalnızlık yaşamaktadırlar. Ergenler ve genç yetişkinler üzerinde yapılan bir araştırmada da bireylerin kişilerarası yakınlık kapasitesi konusunda kimlik gelişiminin önemine değinilmiştir (Montgomery 2005).

Ostrov and Offer’a (1980) göre, yalnızlığın özellikle ergenlik döneminde yoğun yaşanmasının en önemli nedeni, ergenlerin bu dönem boyunca, yaşamlarında değerlerini ve seçimlerini göz önünde bulundurarak, birden fazla olasılıkla düşünebilme yetisini geliştirmeleridir. Bu dönemde fiziksel gelişim, özerkliğin gelişimi, bilişsel gelişim ve sosyal beklentiler gibi faktörler, ergenlerin kim olduklarını, toplumda bir yer edinip edinemeyeceklerini sorgulamalarına neden olmaktadır. Ergenlikte gencin özerkliğinin arttıkça, kimliğinin ve düşüncelerinin geliştiğini ve böylece yalnızlık riskinin de arttığını belirtir. Genç, kişisel karar verme mekanizması ve sorumluluk alanlarıyla ilgili taleplerle yüz yüze geldikçe kişisel kaynaklarını harekete geçirir. Birinci karar verme mekanizması kendisi olur, bu yüzden de bazı sorumluluklar korkutucu gelebilir. Genç insan, kendini kaybolmuş, şaşkın ve yalnız hissedebilir. Ergenlerin yaşamış oldukları yalnızlıklar, insan ilişkilerinde hayal kırıklıkları yaşamasına neden olmaktadır. Böyle bir durumda olan ergen, kendini diğerlerine ulaşılmaktan ve benlik saygısının zedelenmesini engellemekten alıkoymaya çalışır. Yalnızlık yaşayan ergen, kendisini tehdit edilmiş olarak algılayacaktır. Bunlara ek olarak dürtülerini kontrol etmeye ilişkin başarılı bir model yetişkin yoksa ergenin yalnızlığı tolere edilemeyen cinselliğe, saldırgan fantazilere ve duygulara neden olabilmektedir.

Görüldüğü gibi, ergenlik döneminde bir dizi gelişimsel değişimler yaşanmakta; ergen yalnızlığı, bilişsel, fiziksel ve psikolojik gelişim, kimlik ve kişilik gelişimi gibi etkenlerden etkilenmektedir. Bu nedenlerin dışında ergenlerin yakın ilişkiler kurma, ana babadan bağımsızlaşma, akran ilişkileri gibi etkenlerden de etkilendiği görülmektedir.

Sullivan'a (1953) göre yalnızlık, her bireyin gelişimsel tarihi içinde yaşadığı ve insanların yakınlık ihtiyacının karşılanmasını engelleyen bir deneyim olarak ortaya çıkmaktadır. Sullivan, ergenlik öncesi gençlerin psikolojik görevlerinden birinin kişilerarası yakın ilişkiler kurmak ve geliştirmek olduğunu ifade etmektedir. Williams (1983)'da yalnızlığın, bireylerin kişilerarası ilişkilerinde yakınlık ihtiyaçlarının karşılanmamasından dolayı yaşandığını ifade etmiştir. Araştırmasında, suçlu ergenlerle çalışmış ve bu ergenlerin kişilerarası ilişkilerdeki gereksinimleri karşılanmadığı için suçlu davranışa yönelerek diğer insanları kontrol etmeye çalıştığını ifade etmiştir. Aslında bu davranışları, yalnızlığın rasyonel olmayan bir şekilde azaltılması çabalarıdır. Williams'a göre yalnızlık deneyimi, insanların dünyada birbirlerini nasıl algıladıklarına da bağlıdır. Bu yüzden yalnızlığın değişik formları insanları farklı düzeylerde etkilemektedir. Ergen, çevresinde yaşadığı durumsal olumsuzluklardan etkilenerek yalnızlık yaşayabilir. Ergenin yalnızlıkla başa çıkma stratejileri, ne kadar yalnızlık yaşadıklarına, dünyada kendilerini nasıl algıladıklarına ve fizyolojik ve çevresel faktörlere bağlıdır.

Ostrov and Offer (1980), sanayileşmiş toplumlarda yaşayan ergenlerin, sürekli hareket halinde olmaları nedeniyle, sabit arkadaşlıklar edinemediklerini, aileleri ile birlikte olmadıklarını bu yüzden de daha fazla yalnızlık yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Weiss (1973), yalnızlığın ergenlik döneminde anne ve babanın bağlanma figürleri olmaktan çıktığında belirmeye başladığını ifade eder. Weiss, duygusal yalnızlığı, bu yakın bağlanma ilişkilerinin olmamasının ya da kaybedilmesinin bir sonucu olarak değerlendirmektedir. Ergenlik dönemi boyunca, ergenin anababasından ayrılacağı ve onlardan psikolojik olarak bağımsızlaşacağı düşüncesi, daha da belirgin hale gelmeye başlar. Ergenin birincil bağımlık figürü olan anababasından ayrılıp, aynı cinsten ya da karşı cinsten akranlarıyla ilişkilerini yeniden düzenledikleri görülür. Ergenin bağımlık

konusundaki bu düzenlemesi, kişilerarası ilişkilerinde bozulmaya yol açmakta, gencin tümüyle yalıtılmış olduğu durumlar bile olabilmektedir (Brennan 1982). Konopa (1966; Akt: Williams 1983)'da ergenin, bağımsızlık için çabaladığını, öte yandan bağımlılık gereksinimlerinin hala devam ettiğini belirtmiştir. Sonuç olarak ergenler, yalnızlık deneyimini yaşarlar ve korunmasızlık durumundan rahatsızlık duyarlar.

Richaud de Minzi and Sacchi (2004), ergen yalnızlığının doğru olarak değerlendirilebilmesi için, sadece yalnızlık duygusunun kaynaklarının değil, aynı zamanda sosyal ilişki ağının en önemli kişileri olan aileler ve arkadaşlarla olan ilişkilerinin de ergenler açısından nasıl algılandığına bakılması gerektiğini belirtmişlerdir.

Ergenler, anababalarının daha çok baskın olduklarına ve kendilerini ifade etmelerine olanak tanımadıklarına inanmaktadırlar. Sonuçlara göre; ergenler yaşla birlikte kendilerini daha çok açmakta, babalarından çok anneleri ile iletişimde bulunmaktadırlar. Bu durumun nedeni babaların, yargılayıcı ve görüş alışverişinde bulunmaya daha az istekli olmaları, annelerin ise anlayışlı ve kabul edici olmalarıdır. Kendini açma ve doyum değişkenlerinin ergenlerin ve anababaların cinsiyetleri ile de ilişkili olduğu bulunmuştur. Kızlar anneleri ile, erkekler ise babaları ile daha çok iletişimde bulunmaktadırlar. Ergenlerin anababalarıyla iletişimlerinde, cinsel tutumlar ve bilgiler, ilişkiler, planlar genel ve özel problemler de etkili olmaktadır.

Araştırmalara göre, ergen, bu gelişim döneminde yavaşça ailesinden uzaklaşmakta ve akran gruplarına yaklaşmaktadır. Ergenler, kendilerini anne babalarından çok arkadaş gruplarına yakın hissetmekte ve onların onayına daha fazla ihtiyaç duymaktadırlar. Arkadaşları gibi davranmak ve onlara benzemek istedikleri için birlikte daha fazla vakit geçirmektedirler (Adams 1995).

Ergenlik döneminde arkadaşlık ilişkileri çocukluktakine göre daha fazla önem taşımaktadır. Özellikle karşı cinsiyetten biriyle nasıl etkileşim kurulacağı ergenlikte daha önemlidir. Arkadaş etkileşimleri, benzer problemleri, çatışmaları ve beğenileri birbirleriyle paylaşan akranların iletişimini sağlar. Arkadaşlık ilişkilerinin işlevlerini

kısaca özetlemek gerekirse; arkadaşlar, ergenlere bireysel farklılıkları hoşgörü ile karşılamada; akranlarla etkileşim fırsatı ve yaşa uygun sosyal becerileri geliştirmede; yaşla ilişkili zihinsel ve fiziksel becerileri geliştirmede yardımcı olurlar (Dusek 1987).

Brennan (1982), ergenlerde yalnızlığın sıklıkla sosyal ilişkileri örseleyen ya da sosyal yetersizlikler yaratan değişimlerden kaynaklandığını belirtir. Brennan'a göre, ergenlik döneminde, hem arkadaşlarla ilişki kurmada çocuksu yöntemler kaybolur ve aileyle olan derin duygusal bağlılıkta bir geçiş yaşanır, hem de özellikle aynı yaştan arkadaş gruplarıyla ve karşı cinsiyetle olan ilişki kurma gereksinimi artar. Ergenlik dönemindeki bu değişimler var olan bağlılık örüntülerini örseler ve sonunda duygusal bağlılıklar için yeni güçlü gereksinimlerin doğmasına neden olur.

Ergenlerin yeni ilişkiler kurmak için sosyal fırsatları olsa da, gerçekçi olmayan beklentileri nedeniyle bazıları için bu durum oldukça güçleşmektedir. Bazı ergenler, yeni ilişkileri çabucak kurabilirken, bazılarının yeni bir ilişki kurması oldukça güç olabilmekte ve bu da yalnızlık hissiyle sonuçlanabilmektedir (Uruk ve Demir 2003).

Demir (1989), kendi cinsinden ya da karşı cinsten arkadaş ilişkilerinden memnun olmayan gençlerin kendilerini daha fazla yalnız hissettiklerini ifade etmiştir. Ayrıca, yakın arkadaş ilişki sayısı ile yalnızlık düzeyi arasında ters bir ilişki bulunmuştur.

Uruk ve Demir (2003), akranların ve ailelerin ergenlerin yalnızlık düzeyleri üzerindeki rollerini inceledikleri araştırmalarında, akran ilişkilerinin %34, aile yapısının ise %14 oranında yalnızlığı etkilediğini belirtmişlerdir.

Aral vd. (2006) araştırmalarında yetiştirme yurdunda kalan ergenlerin yetiştirme yurdunda kalmayan ergenlere göre daha fazla yalnızlık duygusu yaşadıklarını tespit etmişlerdir.

Gürsoy ve Bıçakçı (2003) araştırmalarında ergenlerin anne öğrenim düzeylerinin yalnızlık puan ortalamalarında anlamlı farklılık yarattığını, annenin eğitim düzeyinin

düşük olmasının annenin çocuk üzerindeki olumlu etkisini önlediğini, ergenin kendini ifade etmede sıkıntılar çekerek yalnızlık duygusu yaşayabildiğini tespit etmişlerdir.

Görüldüğü gibi arkadaşlık ilişkileri ergenler açısından oldukça önemlidir. Ergen, başkaları tarafından kabul edilmediğinde kendini sosyal olarak yetersiz hissetmekte, bunun sonucunda da içe çekilme, depresyon ve problemleri içselleştirmeye yatkınlık artmaktadır (Richaud de Minzi and Sacchi 2004). Ayrıca ergenlerin arkadaşları tarafından düşük düzeyde kabul edilmeleri ve küçük gruplardan dışlanmaları gibi kişilerarası sorunların (Goossens and Marcoen 1999) yalnızlığı etkilediği bulunmuştur.

Özet olarak ergen yalnızlığı, bilişsel ve fizyolojik gelişim, psikolojik gelişim, kimlik gelişimi, yakın ilişkiler, ana-babadan bağımsızlaşma ve arkadaşlık ilişkileri gibi konular çerçevesinde ele alınarak incelenmiştir.

3. KAYNAK ÖZETLERİ

Ergenlerin arkadaşlık ilişkilerine yönelik araştırmalar tarih sırasına göre sunulmuştur.

Benenson and Benarroch (1998) kız erkek arkadaşlığının, akademik başarının, fiziksel görünüşün, popülerliğin, çekiciliğin ve yakın arkadaşlığın etkili olup olmadığını inceledikleri araştırmalarına 41 genç dahil etmişlerdir. Ölçme aracı olarak “Akran İlişkileri Ölçeği”ni kullandıkları araştırmanın sonucunda, erkeklerin fiziksel görünüşü, kızların ise yakın arkadaşlığı önemsedini, kızların yakın arkadaşlıklarda çekicilik ve popülerliği ön planda tuttuğunu belirlemişlerdir.

Ulukol (2001) iki farklı lisede okuyan ergenlerin alışkanlıklarının, davranışlarının ve sosyal özelliklerinin karşılaştırılması amacıyla yaptığı araştirmasında, sosyo-ekonomik düzeyi farklı çevrelerde okuyan 170 ergenle çalışmıştır. Ergenlere bir anket uygulanarak ergenlerin yaş, cinsiyet, sigara içimi, alkol tüketimi, uyuşturucu madde veya ilaç kullanımı, egzersiz şekilleri gibi sağlıkla ilgili davranış özellikleri, boş zamanlarını değerlendirme aktiviteleri, genel olarak sağlık durumları, aile ve arkadaş çevresi ile ilişkileri incelenmiştir. Araştırma sonucunda, alt ve orta sosyo-ekonomik düzeyde bulunan ergenlerde cinsel bilgi kaynağı olarak arkadaşlar ve medyanın ön sırada yer aldığı belirlenirken iki grup arasındaki öğrencilerin sosyo-ekonomik, kültürel ve bazı davranış özelliklerinin belirgin farklılıklar gösterdiği ve her iki grupta da ergenlerin kendi vücut imajları hakkındaki görüşlerinin olumlu, aileleri ile ilişki düzeylerinin yüksek, gelecekle ilgili planlarının ve olumlu beklentilerinin bulunduğu ortaya konulmuştur.

Sayıl vd. (2002) kentsel bölgede yaşayan ergenlerin duygusal gereksinimlerini, endişelerini, anne babalarıyla çatışma alanlarını ve benlik kavramlarını betimsel olarak incelemek amacıyla yaptıkları araştırmalarında 170 ergenle çalışmışlardır. Araştırmada veri toplama aracı olarak ergenlik dönemine ilişkin sosyal-duygusal gelişimle ilgili açık uçlu soruların yer aldığı bir soru formu kullanılmıştır. Araştırma sonucunda ergenlik

dönemindeki ergenlerin en çok fiziksel büyüme ve okul başarısıyla ilgili endişeleri dile getirdikleri, en önemli gördükleri duygusal gereksinimlerinin de anlayış, ilgi, hoşgörü olduğu belirlenmiştir. Ayrıca ergenlerin anne babalarıyla en çok ders çalışma, okul başarısı, anne babaya karşı davranışlar, kıyafet ve saç biçimi ile karşı cinsle arkadaşlık konularında anlaşamadıkları ortaya konulmuştur.

Eskin (2003) Türk ve İsveçli lise öğrencilerinin kendilerine güvenlerini karşılaştırmak amacı ile bir araştırma yapmıştır. Araştırmaya 652 İsveçli ve 654 Türk lise öğrencisini dahil etmiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak “Kişiler arası Davranış Ölçeği” kullanmıştır. Araştırma sonucunda, kişisel kısıtlamaları ifade etme ve bunlarla başa çıkmada kızların erkeklerden daha fazla beceri sahibi olduğu, kendine güvenen hem Türk hem İsveçli ergenlerin daha fazla arkadaşı olduğu ve daha az sosyal destek aldıkları, yaş olarak daha büyük olan ergenlerin genç ergenlere oranla daha fazla kendine güvendiklerini ortaya koymuştur.

Koç (2004) ergenlerin sosyal uyumunu incelediği araştırmasında 305 ergenin algıladıkları anne baba tutumu ile sosyal uyum düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmada ölçme aracı olarak anket uygulanmış anne baba tutumları ile sosyal uyum düzeylerine ilişkin bilgi toplanmıştır. Araştırma sonucunda, anne babasını demokratik algılayan ergenlerin sosyal uyum düzeyinin, otoriter ya da ilgisiz algılayan ergenlerin sosyal uyum düzeylerinden daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Repinski and Zook (2005) ergenlerin anne baba ve arkadaşları ile olan yakın ilişkilerinin karşılıklı dayanışma, duygusal durum ve öznel düşünme özelliklerine etkisini incelemek amacıyla yaptıkları araştırmaya 68 kız 65 erkek olmak üzere 133 ergen ve aileleri dahil edilmiştir. Araştırmada aileler ile ilgili bilgiler ergenlere yöneltilen sorular ile sağlanmıştır. Çalışmada ölçme aracı olarak “İlişki Yakınlık Envanteri (Relationship Closeness Inventory)” kullanılmıştır. Araştırmaya dahil edilen ergenlerin %51’inin annesi lise mezunu, %64’ünün babası üniversite mezunu ve %17’sinin boşanmış anne babaya sahip olduğu, annelerin ortalama yaşının 44.4, babaların ise 46.4 olduğu belirlenmiştir. Araştırma sonucunda aile ilişkileri sağlıklı olan ergenlerin arkadaşlarıyla olan ilişkilerinin olumsuz etkilendiği, aile ilişkisi olumlu

ve sağlıklı olan ergenlerin karşılıklı dayanışma, duygusal durum ve öznel düşünme özelliklerini kazandıkları ve arkadaşlarıyla olan ilişkilerinde başarılı oldukları saptanmıştır.

Ertem ve Yazıcı (2006) ise ergenlik dönemindeki psikososyal sorunlar ve depresyonu incelemek amacıyla yaptıkları araştırmalarında 1342 ergen ile çalışmışlardır. Araştırmada veri toplama aracı olarak anket formu ve “Beck Depresyon Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda ergenlerin ailede en fazla sorun yaşadığı kişinin anne olduğunu, aile içinde çatışmaların en çok, ders çalışma, kardeşler arası kıskançlık ve ekonomik sorunlar alanlarında yaşandığını, eğitim düzeyi düşük olan annelerin ergenlere daha baskıcı tutum sergiledikleri belirlenmiştir.

Puklek-Levpuscek (2006) ergenlerin anne babaları ve arkadaşları ile olan ilişkilerinde yas ve cinsiyet farklılıklarına göre kişilik özelliklerini incelemişlerdir. Araştırmaya 255 erkek, 240 kız olmak üzere toplam 495 ergen dahil edilmiştir. Araştırmada ölçme aracı olarak ergenlerin anne babaları ile olan ilişkilerinde kişilik özelliklerini belirlemek için “Münih Bireysellik Testi”, ergenlerin duygusal özelliklerini belirlemek için “Duygusal Özerklik Ölçeği” ve ergenlerin arkadaşlarıyla ilişkileri hakkında bilgi edinmek için de araştırmacı tarafından hazırlanan 21 maddelik bir form kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda; kızların erkeklere göre anne babaları ve arkadaşlarıyla olan ilişkilerinde daha başarılı oldukları, anne babaları ve arkadaşlarıyla olumlu ve sağlıklı ilişkileri olan ergenlerin kişilik gelişimlerinin ve özelliklerinin de olumlu olduğu ve ergenlerin anne babaları ile olan ilişkisinin arkadaşları ile ilişkilerini etkilediği, anne baba ile samimi ve sağlıklı ilişkisi olan ergenlerin arkadaşlarıyla ilişkilerinde daha başarılı oldukları saptanmıştır.

Cerit (2007) tarafından ergenlerin aile ilişkilerini algılamalarının bazı değişkenlere göre incelenmesi amacıyla yapılan araştırmaya 600 ergen ve 600 anne dahil edilmiştir. Araştırmada ölçme aracı olarak “Kişisel Bilgi Formu” ve “Aile Değerlendirme Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda erkeklerin kızlara göre problem çözmeye daha başarılı oldukları, ailede tek çocuk olanların daha rahat problemlerinden üstesinden geldikleri, annelerinin eğitim düzeyi yüksek olan ergenlerin duygularını daha rahat

ifade edebildikleri ve ailede ilk doğum sırasında olan ergenlerin genel işlevlerde daha başarılı oldukları saptanmıştır.

Balkaya ve Ceyhan (2007) lise öğrencilerinin suç davranışı düzeylerinin kişisel ve ailesel özellikler açısından farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla yaptıkları araştırmalarına 1454 lise öğrencisini dahil etmişlerdir. Araştırmada ölçme aracı olarak “Kişisel Bilgi Formu” ve “Suç Davranışı Ölçeği” uygulanmıştır. Araştırmanın sonucunda, suç davranışı ile cinsiyet, yas, öğrenim görülen okul türü, serbest zaman etkinliklerine katılma durumu, anne babanın öğrenim durumu ve çocuk yetiştirme tutumu, aile ortamında kendini mutlu hissetme durumu ve ailenin arkadaşları onaylama durumu arasında önemli ilişkiler bulunduğu, suç davranışı ile sosyo-ekonomik düzey ve anne babanın birliktelik durumu arasında ise önemli bir ilişki bulunmadığı belirlenmiştir.

Ergenlerin yalnızlık düzeyleri ile ilgili yapılan araştırmalar tarih sırasına göre sunulmuştur.

Anderson *et al.* (1983) yalnızlık yaşayan ergenlerin kişilerarası ilişkilerde başarısızlık sebeplerini inceledikleri araştırmada 304 lise öğrenci örnekleminde “Beck Depresyon Envanteri” ve “UCLA Yalnızlık Ölçeği”ni kullanmışlardır. Araştırma sonucunda yalnızlık yaşayan ergenlerin başarısızlıklarına kendi kişiliklerinde bulunan değişmez olumsuz özelliklerin neden olduğu, kişilerarası ve kişilerarası olmayan başarısızlıklarını kontrol edilmeyen dışsal faktörlere yükledikleri, ayrıca, kişilerarası yüklemelerinin sonucu olarak beceri eksikliği yaşadıkları, karşılaştıkları problemlere karşı daha az cesaretli yaklaştıkları sonucuna ulaşmışlar, bu nedenlerle, bu ergenlerin düşük düzeyde motivasyon ve performans gösterdikleri belirlenmiştir.

Wilbert and Rupert (1986), üniversite öğrencilerinin yalnızlık düzeylerini inceledikleri araştırmalarına 50 üniversite öğrencisini dahil etmişlerdir. Araştırmada veri toplama aracı olarak kendilerinin geliştirdiği bir anket kullanılmıştır. Araştırma sonucunda yalnızlık, düşük sosyal beceri düzeyi, biriyle doyum sağlayıcı ilişkiler kuramayacağına ilişkin işlevsel olmayan algılara sahip olma, reddedilmekten ve üzülme korkma ile

ilişkili bulunmuştur. Yalnız öğrencilerin diğerleri tarafından kabul edilip edilmeyeceklerine ilişkin şüphe duydukları ve idealist düşüncelerle ilişkilere yöneldikleri belirlenmiştir.

Bilgiç (2000), tarafından arkadaşlık becerisi eğitiminin, ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin yalnızlık düzeylerine etkisini incelemek amacıyla yapılan çalışmaya 624 öğrenci dahil edilmiştir. Araştırmada ölçme aracı olarak “UCLA Yalnızlık Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda programın içeriğinde yer alan ve öğrencilere arkadaşlıkla ilgili bilgi, tutum, beceri ve anlayış kazandırmayı hedefleyen etkinliklerin öğrencilerin yalnızlıklarını azaltmada etkili olduğu ve arkadaşlık becerilerinin yalnızlıkla ilişkili olduğu saptanmıştır.

Eskin (2001) ergenler arasında yalnızlık duygusu, yalnızlıkla baş etme yöntemleri ve yalnızlığın intihar düşüncesi ve girişimleri ile ilişkisini inceleyen bir araştırma yapmıştır. Araştırmaya İstanbul’daki liselerde okuyan 959 öğrenci dahil edilmiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak yalnızlık duygularını UCLA yalnızlık ölçeğinin dört maddelik kısa formu ve "Kendinizi çok yalnız hissettiğiniz anlar oluyor mu?" sorusu ile kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda öğrencilerin %65’inin kendisini çok yalnız hissettiğini belirlemiştir. Ayrıca ergenlerin yalnızlık duygusundan kurtulmak için edilgen etkinlikler, ilişki arama, kendini etkinleştirme, okuma-ders çalışma ve düşünme-hayal etme yöntemlerini sık kullandıkları bulunmuştur.

Seepersad (2001) yalnızlıkla başa çıkabilme stratejileri ve yalnızlıkla ilişkilerini incelediği araştırmasına 353 kişiyi dahil etmiştir. Ölçme aracı olarak “UCLA Yalnızlık Ölçeği” ile “COPE Ölçeği”ni kullanarak yaptığı araştırmasının sonucunda yalnızlıkla başa çıkma stratejileri modelini ve yalnızlıkla ilişkilerini ortaya koymuştur. Ergenlerin yetişkinlere göre yalnızlık hislerinden kurtulmak için daha çok geçici çözümler iletmeyi benimsediklerini, bu kapsamda internette sohbet etme yolunu tercih ettiklerini belirtmiştir.

Uruk ve Demir (2003) akranların ve ailelerin ergenlerin yalnızlık düzeyleri üzerindeki rollerini inceleyen bir araştırma yapmıştır. Araştırmaya 9. sınıfa devam eden 756 ergen

dahil edilmiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak “UCLA Yalnızlık Ölçeği” ve “Aile Yapısı Değerlendirme Formu” kullanmıştır. Araştırma sonucunda Akran ilişkileri ile ilgili değişkenlerden, karşı ve aynı cinsle olan ilişkilerden alınan doyum, akran baskısı, akran etkisi ve yakınlığın; aile yapıları setinin alt değişkenlerinde iletişimin yalnızlıkla anlamlı ilişkili olduğu bulunmuştur. Demografik değişkenlerde yalnızlıkla anlamlı ilişki bulunmamıştır.

Kılınç ve Sevim (2005) ise lise öğrencilerinin yalnızlık düzeylerini inceledikleri araştırmalarına Ankara merkez liselerinde öğrenim gören 263’ü kız ve 166’sı erkek olmak üzere toplam 429 öğrenciyi dahil etmiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak “UCLA Yalnızlık Ölçeği”, “İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar Ölçeği” ve “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin yakınlıktan kaçınma çarpıtmalarının yalnızlık düzeylerine ve cinsiyetlerine göre farklılaştığı belirlenmiştir. Gerçekçi olmayan ilişki beklentisi boyutunda ise yalnızlık düzeyleri ve cinsiyete göre farklılık bulunamamıştır. Ayrıca kız öğrencilerin ve yalnız olmayan bireylerin daha çok zihin okuma çarpıtmasına sahip oldukları belirlenmiştir.

Sherman and Cohen (2006) ergenlerin yakın arkadaşlık ilişkileri ile kardeşleri ile olan ilişkilerinde uyumluluk çatışma ve mutluluk kavramları ile benlik saygısı ve yalnızlık düzeylerini inceledikleri araştırmalarına 102 ergeni dahil etmişlerdir. Ergenlerin %90’ının aynı cinsten, %74’ünün karşı cinsten yakın arkadaşı bulunduğu belirlenmiştir. Araştırmada ölçme aracı olarak ergenlerin benlik saygılarını belirlemek için “Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (Rosenberg Self-Esteem Scale)”, yalnızlık düzeylerini belirlemek için “UCLA Yalnızlık Ölçeği (UCLA Loneliness Scale)” ve sosyal ilişkilerin boyutlarının belirlenmesi için “Sosyal Hazırlık Formu (The Social Provisions Questionnaire)” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda kardeşleriyle ve arkadaşlarıyla uyumlu ve az çatışmanın yaşandığı ilişkileri bulunan ergenlerin yalnızlık düzeylerinin az, benlik saygılarının ve kendine güvenlerinin fazla olduğu, çok çatışmanın ve uyumsuz-sağlıksız ilişkileri bulunan ergenlerin ise yalnızlık düzeylerinin fazla, kendine güvenlerinin az olduğu saptanmıştır.

Ergenlerin internet kullanımına yönelik genel araştırmalar tarih sırasına göre sunulmuştur.

Gross *et al.* (2002) ergenlerin internet kullanımlarını incelediği araştırmasına 130 ergen dahil etmiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak ‘‘UCLA Yalnızlık leği’’ kullanılmıştır. Araştırma sonucunda internette geçirilen zamanın ergenlerin ruh durumu ile bağlantılı olmadığı, bununla beraber ‘‘online’’ arkadaşlar ile anlık mesaj yakınlığının günlük sosyal gerginlik ve okuldaki yalnızlık ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

Nie and Hillygus (2002) zaman günlüğü (time diary) yaklaşımı ile 18-64 yaş arasındaki yaklaşık 6000 kişinin katıldığı bir anket çalışması ve araştırma kapsamındaki kişilerin internetteki faaliyetlerinin otomatik olarak izlenmesi ile internetin kişiler arası iletişim ve sosyalleşmeye olan karmaşık etkilerini incelemiştir. Araştırma sonucunda internetin kullanılma zamanı ve kullanıldığı yerin yüz yüze iletişimi etkilediği belirlenmiştir. Evde internet kullanımının arkadaşlar ve aile ile geçirilen zamanı ve aynı zamanda sosyal faaliyetlere ayrılan zamanı olumsuz yönde etkilediği, bununla beraber işyerinde internet kullanımının hiç bir etkisi olmadığı tespit edilmiştir. Hafta sonları internet kullanımının da hafta içi internet kullanımına göre arkadaşlar ve aile ile geçirilen zamanı olumsuz yönde etkilediği belirlenmiştir.

Çavuş (2002) ergenlerin internette yararlanma nedenleri ve internet kullanımı sonucunda edindikleri kazanımların ortaya konulmasını amaçlayan bir araştırma yapmıştır. Bu araştırmaya Yüzüncü Yıl Üniversitesi (YY) Eğitim Fakültesi birinci ve dördüncü sınıf öğrencilerinden 369 ğrenci dahil edilmiştir. Araştırmaya ilişkin bilgi almak için likert formda anket hazırlanmıştır. Araştırma sonucunda ğretmen adaylarının bilgisayar kullanım düzeylerinin yetersiz olduğu, internet kafelerin internette yararlanmada ciddi alternatif oluşturduğu, niversite olanaklarının internete ulaşım olanağı sunmada sınırlı kaldığı ve genel olarak internette olumlu kazanımların olumsuz kazanımlara oranla daha fazla olduğu belirlemiştir.

Fuller (2004) ise cinsiyete dayalı farklılıkları araştırmak için yaptığı araştırmasında Ulusal Görüş Araştırma Merkezi’nin 2000 yılında 2353 kişi ile yaptığı genel sosyal

anket verilerini kullanmıştır. Araştırma sonucunda erkeklerin bilgisayar, internet ve sohbet odalarını kullanma eğiliminin daha fazla olduğu, cinsiyete dayalı az sayıda fark bulunduğu, erkeklerin interneti daha çok siyasi görüşler, ekonomi, dış ilişkiler ve vergiler hakkında tartışmak amacıyla kullandıklarını, kadınların karmaşık konuları daha iyi anlamak, cinsiyet rolleri hakkında tartışmak ve bilgi edinmek için web sayfalarını ziyaret ettiklerini, yurttaşlıkla ilgili konularda sosyal durum toplumsal cinsiyetten daha belirleyici olduğu tespit edilmiştir.

Long (2007) on öğrencinin benlik gelişimi üzerinde internet kullanımının etkisi incelediği çalışmasında Erikson'un "Ego Kimlik Teorisi" kullanılarak devlet okulları ve özel okullardan seçilen öğrencilerin bilgisayar aracılığıyla iletişimlerini değerlendirmiştir. Araştırma sonucunda internet kullanımının kişilik ve ruhsal gelişimi ile alanlarda etkili olduğu saptanmıştır.

Valkenburg and Peter (2007a) tarafından 10-17 yaşlarında bulunan 1210 ergen üzerinde Bilgi Ağı İlişki Envanteri (Network of Relationship Inventory) ölçeği kullanarak yapılan araştırmada internette haberleşmelerinin ergenlere etkileri iki karşıt hipotez kullanılarak incelenmiştir. Birinci hipotez, internette haberleşme ergeni olumsuz olarak etkileyeceğini öngörmektedir, çünkü haberleşmede harcanan zaman mevcut arkadaşlardan çalınan bir zamandır, böylece bu arkadaşlıkların kalitesini azaltmaktadır. İkinci hipotez ise, internette haberleşmenin ergeni olumlu yönde etkileyeceği ve mevcut arkadaşlık ilişkilerinin kalitesinin artacağını öngörmektedir. Sonuç olarak, internetin ergenin ruh sağlığına, mevcut arkadaşları ile geçirdiği zamanı ve kalitesini artırarak olumlu yönde etkisi olduğu, genel sohbet odalarında (public chatroom) genellikle yabancılar ile konuşmak için kullanılan sohbet etme yönteminin ise ergenlerin ruh sağlığına arkadaşları ile geçirdiği zaman ve kalitesine yönelik bir etkisi olmadığı ortaya konulmuştur.

Bayraktar and Gün (2007) Kuzey Kıbrıs'taki gençler arasında internet kullanımını inceleyen bir araştırma yapmıştır. Araştırmaya 12-17 yaş arasında 686 ergen dahil edilmiştir. Anket kullanılarak yapılan araştırmada, internetin daha çok erkek öğrenciler tarafından kullanıldığı, ergenlerin internetten genellikle eğlenme ve iletişim amacıyla

yararlandıkları internet sohbetlerinde kendilerini olduklarından farklı gösterdikleri ortaya konulmuştur. İnternette öne çıkan oyun türleriyle bu oyunlar ve saldırganlık arasındaki bağlantı araştırılmış, ergenlerin genellikle şiddet içerikli oyunları tercih ettiği ve bunun da anti-sosyal saldırganlık ve içe dönük saldırganlıkla sonuçlandığı belirlenmiştir. Ayrıca, araştırma sonuçları internet kullanan ergenlerin %1.1'inin patolojik kullanıcılar olduğunu, patolojik internet kullanımı arttıkça not ortalamasının da azaldığını vurgulamaktadır.

4. MATERYAL VE YÖNTEM

Bu araştırmada, Ankara il merkezindeki orta sosyo ekonomik düzeyde bulunan liselerin ikinci sınıfına devam eden ergenlerin akran ilişkileri ile yalnızlık düzeylerinde evde internet kullanımının etkisini incelemek ve akran ilişkileri ile yalnızlık düzeylerinde etkili olabilecek etmenleri belirlemek amaçlanmıştır.

4.1 Araştırmanın Evreni ve Örneklem Seçimi

Araştırmanın evrenini Ankara il merkezinde orta sosyo ekonomik düzeyde bulunan Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı liselerin ikinci sınıfına devam eden on beş-on altı yaş grubundaki ergenler oluşturmuştur.

Araştırmanın örneklemine, lise ikinci sınıfa devam eden, araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden, evinde en az bir yıldır internet bağlantısı olan ve haftada en az üç kere internet kullanan 150 (kız:75, erkek:75) ergen ile evinde internet bağlantısı olmayan 150 (kız:75, erkek:75) ergen olmak üzere toplam 300 ergen dâhil edilmiştir.

4.2 Veri Toplama Araçları

Araştırmada ergenler ve aileleri hakkında bilgileri toplayabilmek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen “Genel Bilgi Formu”, ergenlerin arkadaş ilişkilerini değerlendirmek için Kaner (2000) tarafından geliştirilen ve geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılan “Akran İlişkileri Ölçeği” ile ergenlerin yalnızlık düzeylerini değerlendirmek amacıyla Russell ve arkadaşları (1978) tarafından geliştirilen Demir (1989) tarafından geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılan “UCLA Yalnızlık Ölçeği” kullanılmıştır.

4.2.1 Genel bilgi formu

Araştırmada orta sosyo ekonomik düzeydeki liselerin ikinci sınıfına devam eden on beş-on altı yaş grubundaki ergenlerin kendileri, aileleri ve internet kullanımları hakkında bilgi toplamak amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen bu form, ergenin cinsiyeti, yaşı, doğum sırası, kardeş sayısı, anne baba öğrenim durumu, anne baba yaşı, ergenin evinde internet bağlantı süresi, internet kullanım sıklığı, anne babanın interneti denetleme durumu, ergenin interneti kullanma amaçlarını belirlemeye yönelik sorulardan oluşmaktadır (Ek 1).

4.2.2 Akran ilişkileri ölçeği

Akran İlişkileri Ölçeği (AİÖ) (Ek 2), Kaner (2000) tarafından, ergenlerin akranlarıyla ilişkilerini Sosyal Kontrol ve Sosyal Öğrenme Kuramına göre inceleyebilmek amacıyla geliştirilmiştir. Araştırmacı Akran İlişkileri Ölçeği'ni Ankara il merkezinde bulunan alt, orta ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki liselerin 1. ve 2. sınıfında öğrenim gören 14-18 yaşlarındaki 799 kız, 849 erkek olmak üzere toplam 1648 ergen üzerinde uygulamıştır.

Kaner, Akran İlişkileri Ölçeği'nin geçerlik çalışmasının ilk aşamasında Kontrol Kuramı çerçevesinde yurt dışında geliştirilmiş olan ölçekleri incelemiş ve kurama dayalı olarak ölçekte yer alması düşünülen alt boyutları belirlemiştir. Alt boyutların belirlenmesinden sonra bu boyutlarda yer alabilecek maddeleri oluşturarak ölçeğin deneme formunu elde etmiş, 45 maddeden oluşan deneme formunu araştırma grubuna vererek, anlaşılması zor olan 8 maddenin formdan çıkarılması ile 37 maddelik form oluşturmuştur.

Ölçeğin alt boyutlarını ve faktör yapısını belirlemek amacıyla yapı geçerliliğinin incelenmesinde Kaner, Temel Bileşenler Analizini uygulamış ve özdeğerleri 1'in üzerinde olan ve varyansın %53.9'unu açıklayan 8 faktör elde etmiştir. Analiz ile gözlenen faktörleri ayırarak, birbirinden bağımsız faktörlere ulaşmak amacıyla faktör analizi uygulamasına rotasyon yöntemi olan varimaks kullanarak devam etmiştir. Tekrarlanan varimaks rotasyonlarından sonra aralarındaki farklar .10 ve daha az olan

maddeleri çıkarmış, 5 faktörde toplanan 21 madde elde etmiştir. Bu maddelerin madde-test korelasyonlarını .000 düzeyinde anlamlı bulmuş, fakat iki maddenin madde-test korelasyon katsayılarının .15'in altında olması nedeniyle ölçekten çıkarmış ve faktör analizini tekrarlayarak 4 faktörde toplanan 18 madde belirlemiştir.

Araştırmacı faktör analizi sonucunda belirlediği 4 faktörün toplam varyansın %54.3'ünü açıkladığını tespit etmiştir. AİÖ'nin tüm puan değişimine %32.4 katkıda bulunan ve "Bağlılık" olarak adlandırılan birinci faktör 8 maddeden; %9.2 katkıda bulunan ve "Güven ve Özdeşim" olarak adlandırılan ikinci faktör 4 maddeden; %6.7 katkıda bulunan ve "Kendini Açma" olarak adlandırılan üçüncü faktör 3 maddeden; %6.0 katkıda bulunan ve "Sadakat" olarak adlandırılan dördüncü faktör de 3 maddeden oluşmaktadır.

Kaner, Akran İlişkileri Ölçeği'nin güvenilirliği için madde analizine dayalı iç tutarlılık ve test-tekrar test yöntemlerini kullanmıştır. İç tutarlılık için Cronbach Alfa katsayısını hesaplamış ve Spearman Brown testi ile güvenilirlik katsayısını bulmuştur. Ölçekte en yüksek Alfa katsayılarının tüm testten ve bağlılık faktöründen alındığını, diğer alt testler için Alfa katsayılarının daha düşük olduğunu belirlemiştir. Bu sonuçların bağlılık ve toplam testte madde sayılarının fazla, güven ve özdeşim, kendini açma ve sadakat faktörlerinin madde sayılarının daha az olmasının bir sonucu olduğunu saptamıştır.

Kaner, AİÖ'nde 60 denekle yaptığı test-tekrar test güvenilirlik çalışması sonucunda elde edilen değerlerin yüksek olduğunu, kaynaklarda .70 ve .80 arasındaki güvenilirlik değerlerinin o ölçme aracının araştırmalarda kullanılabilmesi için yeterli kabul edildiğini ve bu durumda AİÖ'nin güvenilirlik düzeyinin oldukça yüksek olduğunu belirlemiştir.

AİÖ'nde yer alan alt boyutlar ve ölçtüğü davranışlar şu şekildedir;

Bağlılık boyutu; ergenlerin birbirlerine karşılıklı sevgi ve yakınlık duymalarını ifade eden sekiz maddeden oluşmaktadır (1, 4, 10, 11, 12, 13, 15, 16).

Güven ve özdeşim boyutunda; ergenlerin birbirlerine güvenmeleri ve özdeşleşmeleri ile ilgili dört madde yer almaktadır (2, 8, 9, 18).

Kendini açma boyutu; üç maddeden oluşmaktadır ve ergenlerin sorunlarını arkadaşlarıyla paylaşımı ölçülmektedir (6, 7, 14).

Sadakat boyutu; başı derde giren arkadaşlarını korumak amacıyla yalan söylemeyi ve arkadaşları onun başını derde soksa bile onların yanında yer almayı içeren üç maddeden oluşmaktadır (3, 5, 17).

Ölçekteki maddelere, her zaman (5 puan), sık sık (4 puan), ara sıra (3 puan), nadiren (2 puan) ve hiç bir zaman (1 puan) seçeneklerine göre yanıt verilmektedir. Alt ölçeklerden alınabilecek en yüksek ve en düşük puanlar, madde sayısının 5 ile çarpımı ile 1 arasındadır. Ölçekten ayrıca toplam puan da elde edilebilmektedir. Ölçekten elde edilen yüksek puan, arkadaşlarla olumlu ilişkileri ifade etmektedir (Kaner 2000).

4.2.3 UCLA Yalnızlık Ölçeği

Bireylerin genel yalnızlık düzeylerini ölçmek amacıyla Russell, Peplau ve Ferguson tarafından 1978 yılında geliştirilen UCLA (University of California Los Angeles) Yalnızlık Ölçeği'nin tüm maddeleri olumsuz ifadeler içermektedir. Bu ölçeğin (Ek 3) maddelerinin yarısı olumlu, yarısı olumsuz yönde olacak şekilde düzenlenmiştir (Demir 1989).

UCLA Yalnızlık Ölçeği, 10'u düz, 10'u ters yönde kodlanmış 20 maddeden oluşan 4'lü Likert tipi bir ölçektir. Bu ölçeğin her bir maddesinde sosyal ilişkilerle ilgili duygu ve düşünce belirten bir durum sunulmakta ve bireyden bu durumu ne sıklıkta yaşadığını belirtmesi istenmektedir (Demir 1989).

Puanlamada olumlu yöndeki ifadeleri içeren maddeler (1, 4, 5, 6, 9, 10, 15, 16, 19, 20), "hiç yaşamam"(4), "nadiren yaşarım" (3), "bazen yaşarım" (2), "sık sık yaşarım" (1)

şeklinde puanlanmaktadır. Olumsuz ifadeleri içeren maddeler (2, 3, 7, 8, 11, 12, 13, 14, 17, 18) bunun tam tersi olarak, “hiç yaşamam” (1), “nadiren yaşarım” (2), “bazen yaşarım” (3), “sık sık yaşarım” (4) şeklinde puanlanmaktadır. Bireylerin tüm maddelerden aldığı puanlar toplanarak her birey için “genel yalnızlık puanı” elde edilmektedir.

Her bir madde için puanlama 1-4 arasında değiştiği için ölçekten alınabilecek en yüksek puan 80, en düşük puan ise 20’dir. Ölçekten alınan puanın yüksek olması yalnızlık düzeyinin yüksek olduğunun göstergesi olarak kabul edilmektedir (Demir 1989).

Demir (1989) tarafından yapılan geçerlik çalışmasında, ölçeğin yalnızlıktan yakınan ve yakınmayanları ayırt etmede yeterli olup olmadığı incelenmiştir. Bu amaçla Demir (1989) “nörotik depresif” tanısı konulmuş ve yoğun yalnızlık duygusu yaşayan 36 kişilik hasta bir grup ve bu hasta grup ile benzer demografik özellikler gösteren ve yalnızlıktan yakınmayan 36 kişilik normal bir grup oluşturmuştur. Her iki gruba UCLA Yalnızlık Ölçeği, Beck Depresyon Ölçeği ve Çok Yönlü Depresyon Envanteri’nin “Sosyal İçe Dönüklük” alt ölçeği uygulanmıştır. Sonuçta, UCLA Yalnızlık Ölçeği’nin “Beck Depresyon Ölçeği“ ile .77 ve “Sosyal İçe Dönüklük” alt ölçeği ile de .82 düzeyinde bir korelasyonun olduğu bulunmuştur. Ayrıca UCLA Yalnızlık Ölçeği’nin geçerliliğine ilişkin bulguların, yalnızlıktan yakınan ve yakınmayan bireyleri birbirinden anlamlı düzeyde ayırt ettiği bulunmuştur.

4.3 Veri Toplama Yöntemi

2007-2008 ilkbahar döneminde lise okul müdürleri rehberlik öğretmenleri ile görüşülerek araştırmanın amacı, uygulanacak ölçekler ve uygulamanın nasıl yapılacağı açıklanmış, uygulama için gün ve saatler saptanmıştır.

Araştırmaya lise ikinci sınıfa devam eden evinde en az bir yıldır internet bağlantısı olan ve haftada en az üç kere internet kullanan ergenler dahil edilmiştir. Evinde en az bir yıldır internet bağlantısı olan ve haftada en az üç kere internete giren öğrencilerin

bulunduğu her bir sınıftan aynı sayıda ve cinsiyette evinde internet bağlantısı olmayan öğrenciler seçilip ayrı bir sınıfa alınmıştır. Belirlenen öğrencilere uygulama yapmadan önce, bu çalışmanın bilimsel bir araştırma için yapıldığı, anketteki ve ölçeklerdeki sorulara nasıl cevap vermeleri gerektiği, verilecek cevapların gizli kalacağı ve doğru bilgiler vermelerinin, doğru sonuçlara ulaşılması için önemli olduğu açıklanarak, değerlendirme araçları uygulanmıştır. Uygulama için zaman sınırlaması yapılmamıştır.

4.4 Verilerin Değerlendirilmesi ve Analizi

Bu bölümde, araştırmaya dâhil edilen ergenlere uygulanan ölçek sorularının değerlendirilmesi ve verilerin analizinde kullanılan istatistik yöntemleri yer almaktadır.

4.4.1 Verilerin değerlendirilmesi

Ergenlere uygulanan Akran İlişkileri Ölçeği'nde yer alan maddelere verilen cevaplar, ölçeğin puanlamasında her alt boyut için toplanarak toplam puanları tespit edilmiştir.

UCLA yalnızlık ölçeğinde ise puanlamada olumlu yöndeki ifadeleri içeren maddeler ve olumsuz ifadeleri içeren maddeler puanlandırılarak, bireylerin tüm maddelerden aldığı puanlar toplanarak her birey için "genel yalnızlık puanı" elde edilmiştir.

Ayrıca ergenlere uygulanan, araştırmacı tarafından hazırlanan genel bilgi formunda yer alan bilgiler de sayılarla tanımlanmış ve istatistiksel analizlerin yapılması amacıyla bilgisayara girilmiştir.

4.4.2 Verilerin analizi

Verilerin istatistik analizi SPSS (Statistical Package for Social Science) 15.0 paket programında yapılmıştır. Tanımlayıcı istatistikler ortalama \pm standart sapma şeklinde gösterilmiştir. Akran ilişkilerine yönelik her bir alt boyut ve yalnızlık genel puan ortalamaları ile ergenin evinde internet bağlantısı olma durumu ve diğer değişkenlere

göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterip göstermediği “Çift Yönlü Varyans Analizi” (Two-Way ANOVA) ile incelenmiş ve varyans analizi sonuçlarına göre ana değişkenlerin anlamlı ve üçten fazla bulunduğu yerlerde, farka neden olan grubu belirlemek amacıyla “Scheffe Testi” kullanılmıştır. Ergenin evinde internet bağlantısının süresi, ergenin internet kullanım sıklığı, anne babanın interneti denetleme durumu gibi değişkenlerle ergenin akran ilişkileri ve yalnızlık duyguları arasında ilişki olup olmadığının belirlenmesinde ise “t testi” kullanılmıştır. Ergenin internete bağlanma amaçları değişkeni ile ergenin akran ilişkileri ve yalnızlık duyguları arasında ilişki olup olmadığının belirlenmesinde ise “Tek Yönlü Varyans Analizi” kullanılmıştır. Orta sosyo ekonomik düzey içerisinde akran ilişkilerinin her bir alt boyutu ile ergenlerin yalnızlık puanları arasında istatistiksel olarak doğrusal ilişkinin olup olmadığı “Pearson Korelasyon Testi” ile değerlendirilmiş ve $p < 0.01$ için tüm sonuçlar istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

5. BULGULAR VE TARTIŞMA

Ankara il merkezindeki orta sosyo ekonomik düzeyde bulunan liselerin ikinci sınıfına devam eden ergenlerin akran ilişkileri ile yalnızlık düzeylerinde evde internet kullanımının etkisini incelemek ve akran ilişkileri ile yalnızlık düzeylerinde etkili olabilecek etmenleri belirlemek amacı ile yapılan bu araştırmada elde edilen bulgular çizelgeler halinde sunulmuş ve kaynaklarla desteklenerek tartışılmıştır.

İnternet bağlantı durumuna göre araştırmaya dahil edilen ergenlerin cinsiyet, yaş, doğum sırası, kardeş sayısı, anne baba öğrenim düzeyi, anne baba yaşı, ergenin evinde internet bağlantısının süresi, ergenin internet kullanım sıklığı, anne babanın interneti denetleme durumu, ergenin internete bağlanma amaçları değişkenlerine göre akran ilişkileri ölçeği alt boyutlarına ilişkin ortalamalar, standart sapmalar, varyans analizi ve t testi sonuçları Çizelge 5.2 ve Çizelge 5.13 arasında verilmiştir.

İnternet bağlantı durumuna göre araştırmaya dahil edilen ergenlerin cinsiyet, yaş, doğum sırası, kardeş sayısı, anne baba öğrenim düzeyi, anne baba yaşı, ergenin evinde internet bağlantısının süresi, ergenin internet kullanım sıklığı, anne babanın interneti denetleme durumu, ergenin internete bağlanma amaçları değişkenlerine göre yalnızlık puan ortalamaları, standart sapmaları, varyans analizi ve t testi sonuçları Çizelge 5.14 ve Çizelge 5.25 arasında verilmiştir.

İnternet bağlantı durumuna göre araştırmaya dahil edilen ergenlerin akran ilişkileri ölçeği alt boyutları puan ortalamaları ile yalnızlık puan toplamalarına ilişkin korelasyon testi katsayısı önemlilik testine ait sonuçlar Çizelge 5.26'da verilmiştir.

Çizelge 5.1 Evinde internet bağlantısı olan ve olmayan ergenlere ilişkin demografik özellikler

Değişkenler	Grup	Evinde İnternet Bağlantı Durumu			
		Evet		Hayır	
		N	%	N	%
Cinsiyet	Erkek	75	50	75	50
	Kız	75	50	75	50
	Toplam	150	100	150	100
Yaş	15	75	50	75	50
	16	75	50	75	50
	Toplam	150	100	150	100
Doğum Sırası	İlk çocuk	78	52	68	45
	Ortanca veya ortancalardan biri	26	17	34	23
	Son çocuk	46	31	48	32
	Toplam	150	100	150	100
Kardeş Sayısı	1-2 kardeş	111	74	85	57
	3 ve daha fazla	39	26	65	43
	Toplam	150	100	150	100
Anne Öğrenim Durumu	Okuryazar ve ilkokul mezunu	60	40	90	60
	Orta dereceli okul mezunu	90	60	60	40
	Toplam	150	100	150	100
Baba Öğrenim Durumu	Okuryazar ve ilkokul mezunu	35	23	47	31
	Orta dereceli okul mezunu	115	77	103	69
	Toplam	150	100	150	100
Anne Yaşı	40 yaş altı	16	10	16	10
	40-45 yaş arası	91	61	93	62
	45 yaş üstü	43	29	41	28
	Toplam	150	100	150	100
Baba Yaşı	40 yaş altı	10	7	5	3
	40-45 yaş arası	31	21	34	23
	45 yaş üstü	109	72	111	74
	Toplam	150	100	150	100
Evde İnternet Bağlantısı Süresi	1-2 yıl	46	31	0	0
	3 yıl ve daha fazla	104	69	0	0
	Toplam	150	100	0	0
İnterneti Kullanma Sıklığı	Her gün	74	49	40	27
	Haftada en az 3-4 kez	76	51	110	73
	Toplam	150	100	150	100
Anne Baba İnterneti Denetleme Durumu	Evet	116	78	35	33
	Hayır	34	22	105	67
	Toplam	150	100	150	100
İnterneti Kullanma Amaçları	Eğitim	46	31	39	26
	Eğlence	27	18	29	19
	Sohbet	12	8	12	8
	Bilgi Edinme	32	21	50	34
	Boş Zamanları Değerlendirme	33	22	20	13
Toplam	150	100	150	100	

Araştırma kapsamına alınan evinde interneti olan ve olmayan ergenlere ait demografik özellikler incelendiğinde; evinde interneti olan ve olmayan ergenlerin %50'si erkek, %50'si kızdır. Erkek ve kızların % 50'sinin evinde internet bağlantısı mevcut olup, %50'sinde mevcut değildir. Evinde interneti olan ve olmayan ergenlerin %50'si 15,

%50'si 16 yaşındadır. Evinde internet bağlantısı olan ergenlerin %52'si ilk çocuk, %17'si ortanca veya ortancalardan biri, %31'i ise son çocuk olup, bu durum evinde internet bağlantısı olmayan ergenlerde sırası ile %45, %23 ve %32'dir. Evinde internet bağlantısı olan ergenlerin %74'ü 2 ve daha az kardeşe, %26'sı 3 ve daha fazla kardeşe sahipken, bu durum evinde internet bağlantısı olmayan ergenlerde sırası ile %57 ve %43'tür. Evinde internet bağlantısı olan ergenlerin %40'ının annesinin öğrenim düzeyi okuryazar ve ilkokul mezunu, %60'ı orta dereceli okul mezunu bir eğitim düzeyine sahipken, bu durum evinde internet bağlantısı olmayan ergenlerde tam tersi olup, yüzdeleri sırası ile %60 ve %40'tır. Evinde internet bağlantısı olan ergenlerin %23'ünün babasının öğrenim düzeyi okuryazar ve ilkokul mezunu, %77'si orta dereceli okul mezunu iken, bu durum evinde internet bağlantısı olmayan ergenlerde tam tersi olup, yüzdeleri sırası ile %31 ve %69'dur. Evinde internet bağlantısı olan ergenlerin %10'unun annesinin yaşı 40 yaş altında, %61'inin annesinin yaşı 40-45 yaş arasında, %45'inin annesinin yaşı 45 yaş üzerinde olup, bu durum evinde internet bağlantısı olmayan ergenlerde sırası ile %10, %62 ve %28'dir. Evinde internet bağlantısı olan ergenlerin %7'sinin babasının yaşı 40 yaş altında, %21'inin babasının yaşı 40-45 yaş arasında, %72'sinin babasının yaşı 45 yaş üzerinde olup, bu durum evinde internet bağlantısı olmayan ergenlerde sırası ile %3, %23 ve %74'tür. Ergenlerin %31'i evinde internet bağlantısına 1-2 yıldır, %69'u 3 yıl ve daha fazla süre evinde internet bağlantısına sahiptir. Evinde internet bağlantısı bulunmadığı durumlarda ergen internet kafeye giderek ya da arkadaşları vasıtası ile internete ulaşabilmektedir. Bu nedenle interneti kullanma sıklığına evinde internet bağlantısı olmayan ergenler de dahil edilmiştir. Evinde internet bağlantısı olan ergenlerin %49'u interneti düzenli olarak her gün kullanırken, %51'i haftada en az üç dört kez kullanmakta olup, bu durum evinde internet bağlantısı olmayan ergenlerde sırası ile %27 ve %73'tür. Evinde internet bağlantısı olan ergenlerin %78'i anne ve babası tarafından interneti kullanımları esnasında denetlenirken, %22'si denetlenmemektedir. Bu durum evinde internet bağlantısı olmayan ergenlerde sırası ile %33 ve %67'dir. Evinde internet bağlantısı olan ergenlerin %31'i eğitim amacı ile, %18'i eğlence amacı ile, %8'i sohbet amacı ile, %21'i bilgi edinme amacı ile ve %22'si boş zamanlarını değerlendirme amacı ile internete bağlanırken, bu durum evinde internet bağlantısı olmayan ergenlerde sırası ile %26, %19, %8, %34 ve %13'tür.

Çizelge 5.2’de evinde internet bağlantısı olan olmayan ergenlerin cinsiyetlerine göre akran ilişkileri ölçeği alt boyutlarına ilişkin ortalamalar, standart sapmalar ve varyans analizi sonuçları verilmiştir.

Çizelge 5.2 Evinde internet bağlantısı olan ve olmayan ergenlerin cinsiyetlerine göre akran ilişkileri ölçeği alt boyutlarına ilişkin puan ortalamaları, standart sapmaları ve varyans analizi sonuçları

AKRAN İLİŞKİLERİ ALT BOYUTLARI											
İnternet Bağlantı Durumu ve Cinsiyeti	n	Bağlılık		Güven ve Özdeşim		Kendini Açma		Sadakat		Toplam	
İnternet Bağlantısı Olan	Erkek	75	35.64 ± 4.31		15.15 ± 2.93		9.44 ± 3.02		7.03 ± 2.86		67.25 ± 8.52
	Kız	75	35.09 ± 4.01		14.96 ± 2.98		9.32 ± 3.37		7.55 ± 3.19		66.92 ± 8.36
	Toplam	150	35.37 ± 4.16		15.05 ± 2.95		9.38 ± 3.19		7.29 ± 3.03		67.09 ± 8.41
İnternet Bağlantısı Olmayan	Erkek	75	33.48 ± 5.10		14.81 ± 3.28		9.04 ± 3.05		7.89 ± 3.36		65.23 ± 10.88
	Kız	75	33.44 ± 5.71		14.99 ± 3.22		9.57 ± 3.23		7.73 ± 2.80		65.73 ± 10.56
	Toplam	150	33.46 ± 5.39		14.90 ± 3.24		9.31 ± 3.14		7.81 ± 3.08		65.48 ± 10.69
Genel	Erkek	150	34.56 ± 4.83		14.98 ± 3.10		9.24 ± 3.03		7.46 ± 3.14		66.24 ± 9.79
	Kız	150	34.27 ± 4.99		14.97 ± 3.09		9.45 ± 3.29		7.64 ± 2.99		66.33 ± 9.51
	Toplam	300	34.41 ± 4.90		14.98 ± 3.09		9.34 ± 3.16		7.55 ± 3.06		66.28 ± 9.64
Varyans Analiz Sonuçları	Sd	KO	F	KO	F	KO	F	KO	F	KO	F
İnternet Bağlantısı	1	272.65	11.70***	1.76	0.18	0.40	0.04	20.80	2.22	193.60	2.08
Cinsiyet	1	6.45	0.28	0	0	3.20	0.32	2.43	0.26	0.56	0.01
İnternet Bağlantısı Olma Durumu x Cinsiyet	1	4.81	0.21	2.43	0.25	8.00	0.80	8.67	0.93	13.23	0.14
Hata	296	23.30		9.64		10.05		9.37		93.13	
Toplam	300										

***p<0.001

Çizelge 5.2 incelendiğinde evinde interneti olan ergenlerin (erkek:67.25 ± 8.52, kız: 66.92 ± 8.36) akran ilişkileri ölçeği toplam puan ortalamalarının, evinde interneti olmayan ergenlerin (erkek: 65.23 ± 10.88, kız: 65.73 ± 10.56) puan ortalamalarından daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Yapılan varyans analizi sonucunda, internet bağlantısı olma durumunun ergenlerin akran ilişkileri ölçeği bağlılık boyutunda anlamlı farklılık yarattığı saptanırken (p<0.001), güven ve özdeşim, kendini açma, sadakat boyutlarında ve toplam puan ortalamalarında anlamlı farklılık yaratmadığı (p>0.05) saptanmıştır. Ayrıca cinsiyet ve internet bağlantısı olma durumu x cinsiyet interaksyonunun ergenlerin akran ilişkileri ölçeği puanlarında anlamlı farklılık yaratmadığı (p>0.05) belirlenmiştir.

Çizelgede de görüldüğü gibi araştırma kapsamına alınan internet bağlantısı olan ergenler akran ilişkileri ölçeği bağıllık alt boyutunda internet bağlantısı olmayan ergenlere göre daha olumlu akran ilişkileri puanlarına sahiptir. Günümüzde ergenlerin teknolojiye son derece hakim oldukları, interneti çoğu zaman evdeki yetişkinlerden daha etkili kullandıkları, içinde bulunduğu dönemin özellikleri gereği zaman ve mekan kavramı olmaksızın arkadaşları ile daha çok vakit geçirmeyi isteyeceği için beraberliklerini internet ya da kamera vasıtası ile sanal ortamda birbirlerinin yüzlerini görerek sürdürdükleri, eve döndükten sonra bile paylaşımlarını devam ettirdikleri, bunun sonucunda da arkadaşlarıyla ortak yaşantı alanlarının genişlediği birbirlerine olan bağıllıklarını arttırdığı düşünülebilir. Ergen interneti kullanarak kolaylıkla arkadaşı ile iletişim sağlarken farklı yerlere bile gitse arkadaşlarından haberdar olabilir, sevdiği arkadaşları ile bağlarını koparmadan arkadaşlık ilişkilerini sürdürebilir, eski arkadaşlarına değişik internet programları ile ulaşabilir, arkadaşları ile birbirlerine karşı duydukları karşılıklı sevgi ve yakınlık duygularını artırabilir, bu durumda ergenin interneti kullanarak arkadaşlık ilişkilerini geliştirebileceği söylenebilir.

Lenhart *et al.* (2001) “Pew Internet and American Life” projesi kapsamında yaptıkları çalışma sonucunda ergenlerin %48’inin internet arkadaşları ile ilişkilerini geliştirdiğini %62’sinin de internette harcadıkları zamanın arkadaşları ile geçirecek zamandan daha fazla olduğunu belirttiğini tespit etmişlerdir.

Gross *et al.* (2002) araştırmalarında ergenlerin internette zamanlarını daha çok yakın arkadaşları ile geçirdiklerini ve bu durumun arkadaşları ile bağlarını geliştirdiğini, dolayısıyla olumsuz etkilemediğini belirtmişlerdir.

Bıçakçı and Gürsoy (2007) yaptıkları araştırmada arkadaş ilişkilerinde cinsiyetin önemli bir faktör olmadığını tespit etmişlerdir.

Subrahmanyam *et al.* (2007) araştırmalarında internetin artık günümüz ergenini çevreleyen sosyal faktörlerin entegre bir parçası olduğunu ve okul dışında arkadaşları ile ilişkilerini eskiden telefon ile sürdüren ergenlerin interneti normal bir iletişim aracı olarak kullandıklarını, bu durumun arkadaş ilişkilerini geliştirdiğini belirtmişlerdir.

Valkenburg and Peter (2007a) araştırmalarında ergenlerin %82'sinin internetin mevcut arkadaşları ile ilişkilerini sürdürmede kendilerine yardımcı olduğunu, internet kullanımı ile arkadaşlık ilişkilerinin daha da geliştiğini ifade ettiklerini belirtmişlerdir.

Subrahmanyam and Greenfield (2008) ise ergenlerin internet sayesinde daha çok arkadaşlık ilişkilerini geliştirirken, anne baba ve kardeşleri ile olan ilişkilerine ayırdıkları zamanı da azalttığını saptamışlardır.

Boyd (2008) araştırmasında ergenlerin internette arkadaşları ile sosyal ilişkilerini sürdürmelerinin günümüzde hemen hemen bir zorunluluk haline geldiğini, ergenin internette sosyal ilişkilerin paylaşıldığı web sayfalarını kullanmasının ergeni arkadaş grupları arasına girmede veya grup içinde statüsünün yükselmesi için bir sebep olarak görüldüğünü, ergenlerin internette arkadaşları ile görüşmediği takdirde arkadaş grupları dışına itildiğini tespit etmiştir.

Çizelgede de görüldüğü gibi cinsiyet ve internet bağlantısı olma durumu x cinsiyet interaksyonunun ergenlerin arkadaşlık ilişkilerinde anlamlı farklılık yaratmadığı ($p>0.05$) ortaya konulmuştur.

Ono *et al.* (2003) ise arkadaş ilişkilerinde cinsiyet farklılıklarını araştırmış ve cinsiyetin interneti kullanımlarında anlamlı farklılık yaratmadığını ortaya koymuştur

Çizelge 5.3'de evinde internet bağlantısı olan ve olmayan ergenlerin yaşlarına göre ekran ilişkileri alt boyutlarına ilişkin ortalamalar, standart sapmalar ve varyans analizi sonuçları verilmiştir.

Çizelge 5.3 Evinde internet bağlantısı olan ve olmayan ergenlerin yaşlarına göre akran ilişkileri ölçeği alt boyutlarına ilişkin puan ortalamaları, standart sapmaları ve varyans analizi sonuçları

AKRAN İLİŞKİLERİ ALT BOYUTLARI											
İnternet Bağlantı Durumu ve Yaş	N	Bağlılık		Güven ve Özdeşim		Kendini Açma		Sadakat		Toplam	
İnternet Bağlantısı Olan	15	75	36.04 ± 3.86		15.45 ± 3.1		10.05 ± 3.23		6.97 ± 2.79		68.51 ± 8.59
	16	75	34.71 ± 4.35		14.67 ± 2.76		8.72 ± 3.02		7.59 ± 3.24		65.70 ± 8.06
	Toplam	150	35.37 ± 4.16		15.05 ± 2.95		9.38 ± 3.19		7.29 ± 3.03		67.09 ± 8.41
İnternet Bağlantısı Olmayan	15	75	33.57 ± 5.78		14.62 ± 3.37		9.30 ± 3.22		7.18 ± 2.81		64.68 ± 10.38
	16	75	33.32 ± 4.92		15.24 ± 3.07		9.31 ± 3.07		8.57 ± 3.24		66.44 ± 11.05
	Toplam	150	33.46 ± 5.39		14.9 ± 3.24		9.31 ± 3.14		7.81 ± 3.08		65.48 ± 10.69
Genel	15	150	34.74 ± 5.1		15.01 ± 3.26		9.66 ± 3.24		7.08 ± 2.79		66.50 ± 9.73
	16	150	34.06 ± 4.66		14.94 ± 2.91		9.00 ± 3.05		8.06 ± 3.27		66.05 ± 9.56
	Toplam	300	34.41 ± 4.9		14.98 ± 3.09		9.34 ± 3.16		7.55 ± 3.06		66.28 ± 9.64
Varyans Analiz Sonuçları	Sd	KO	F	KO	F	KO	F	KO	F	KO	F
İnternet Bağlantısı	1	277.31	12.00***	1.26	0.13	0.5	0.05	26.49	2.91	177.86	1.94
Yaş	1	46.58	2.02	0.49	0.05	32.84	3.33	32.34	3.15	32.34	3.15
İnternet Bağlantısı Olma Durumu x Yaş	1	21.79	0.94	35.97	3.78	33.23	3.37	11.11	1.22	390.59	4.26
Hata	296	23.11		9.53		9.87		9.11		91.79	
Toplam	300										

***p<0.001

Çizelge 5.3 incelendiğinde evinde interneti olan 15 yaşında olan ergenlerde akran ilişkileri ölçeği toplam puan ortalamalarının (68.51 ± 8.59), 16 yaşında olan ergenlerin puan ortalamalarından (65.7 ± 8.06) daha yüksek olduğu, evinde interneti olmayan 15 yaşında olan ergenlerin toplam puan ortalamalarının (64.68 ± 10.38), 16 yaşında olan ergenlerin puan ortalamalarından (66.44 ± 11.05) daha düşük olduğu belirlenmiştir.

Yapılan varyans analizi sonucunda, internet bağlantısı olma durumunun ergenlerin akran ilişkileri ölçeği bağlılık alt boyutunda anlamlı farklılık yarattığı saptanırken ($p<0.001$), güven ve özdeşim, kendini açma, sadakat boyutlarında ve toplam puan ortalamalarında anlamlı farklılık yaratmadığı ($p>0.05$), ergenlerin yaşının akran ilişkileri ölçeği alt boyutları puanları ile internet bağlantısı olma durumu x yaş interaksyonunun akran ilişkileri ölçeği alt boyutlarında ve toplam puan ortalamalarında anlamlı farklılık yaratmadığı ($p>0.05$) saptanmıştır. On beş on altı yaş ergenlerin arasında çok önemli bir yaş farkı olmadığından anlamlı bir farklılık tespit edilemediği şeklinde yorum yapılabilir.

Çizelge 5.4'de evinde internet bağlantısı olan ve olmayan ergenlerin doğum sırasına göre akran ilişkileri ölçeği alt boyutlarına ilişkin ortalamaları, standart sapmaları ve varyans analizi sonuçları verilmiştir.

Çizelge 5.4 Evinde internet bağlantısı olan ve olmayan ergenlerin doğum sırasına göre akran ilişkileri ölçeği alt boyutlarına ilişkin puan ortalamaları, standart sapmaları ve varyans analizi sonuçları

AKRAN İLİŞKİLERİ ALT BOYUTLARI											
İnternet Bağlantı Durumu ve Doğum Sırası	n	Bağlılık		Güven ve Özdeşim		Kendini Açma		Sadakat		Toplam	
İnternet Bağlantısı Olan	İlk çocuk ¹	78	35.46 ± 4.81		15.27 ± 3.17		9.29 ± 3.15		6.54 ± 2.97		66.56 ± 9.06
	Ortanca veya ortancalardan biri ²	26	34.70 ± 3.32		14.78 ± 3.11		8.50 ± 3.20		7.52 ± 2.20		65.50 ± 7.46
	Son çocuk ³	46	36.27 ± 3.21		14.88 ± 1.73		11.19 ± 2.62		9.12 ± 3.69		71.46 ± 6.60
	Toplam	150	35.37 ± 4.16		15.05 ± 2.95		9.38 ± 3.19		7.29 ± 3.03		67.09 ± 8.41
İnternet Bağlantısı Olmayan	İlk çocuk ¹	68	32.91 ± 4.87		14.63 ± 2.65		9.40 ± 3.37		7.35 ± 3.09		64.29 ± 9.94
	Ortanca veya ortancalardan biri ²	34	34.33 ± 5.89		15.38 ± 3.82		9.46 ± 2.74		8.50 ± 3.26		67.67 ± 12.17
	Son çocuk ³	48	33.32 ± 5.65		14.76 ± 3.44		8.91 ± 3.25		7.76 ± 2.67		64.76 ± 9.71
	Toplam	150	33.46 ± 5.39		14.90 ± 3.24		9.31 ± 3.14		7.81 ± 3.08		65.48 ± 10.69
Genel	İlk çocuk ¹	146	34.27 ± 4.99		14.97 ± 2.95		9.34 ± 3.24		6.92 ± 3.05		65.51 ± 9.51
	Ortanca veya ortancalardan biri ²	60	34.51 ± 4.79		15.09 ± 3.49		8.99 ± 3.0		8.02 ± 2.82		66.61 ± 10.15
	Son çocuk ³	94	34.60 ± 4.94		14.82 ± 2.81		9.90 ± 3.18		8.35 ± 3.20		67.67 ± 9.08
	Toplam	300	34.41 ± 4.90		14.98 ± 3.09		9.34 ± 3.16		7.55 ± 3.06		66.28 ± 9.64
Varyans Analiz Sonuçları	Sd	KO	F	KO	F	KO	F	KO	F	KO	F
İnternet Bağlantısı	1	248.70	10.74**	0.20	0.00	10.80	1.10	1.40	0.20	335.20	3.70
Doğum Sırası	2	8.50	0.40	1.20	0.10	20.90	2.20	59.70	6.72**	155.70	1.70
İnternet Bağlantısı Olma Durumu x Doğum Sırası	2	43.40	1.90	10.80	1.10	48.90	5.03**	29.60	3.30*	365.30	4.04*
Hata	294	23.20		9.60		9.70		8.9		90.50	
Toplam	300										
Scheffe testi								1-2			
								1-3			

*p<0.05 **p<0.01

Çizelge 5.4 incelendiğinde evinde interneti olan ergenlerden ilk çocuk (66.56 ± 9.06) ve son çocuk (71.46 ± 6.60) olan ergenlerin akran ilişkileri ölçeği toplam puan ortalamalarının ortanca veya ortancalardan biri olan ergenlerin (65.50 ± 7.46) akran ilişkileri ölçeği toplam puan ortalamalarından yüksek olduğu, evinde interneti olmayan ergenlerden ilk çocuk (64.29 ± 9.94) ve son çocuk olan ergenlerin (64.76 ± 9.71) akran ilişkileri ölçeği toplam puan ortalamalarının son çocuk olan ergenlerin (67.67 ± 12.17) akran ilişkileri ölçeği toplam puan ortalamalarından düşük olduğu saptanmıştır.

Yapılan varyans analizi sonucunda internet bağlantısı olma durumunun ergenlerin akran ilişkileri ölçeği bağlılık alt boyutunda anlamlı farklılık yarattığı saptanırken ($p<0.01$), güven ve özdeşim, kendini açma, sadakat boyutlarında ve toplam puan ortalamalarında anlamlı farklılık yaratmadığı ($p>0.05$), doğum sırasının ergenlerin akran ilişkileri ölçeği sadakat alt boyutunda anlamlı farklılık yarattığı ($p<0.01$), bağlılık, güven ve özdeşim, kendini açma ve toplam puan ortalamalarında anlamlı farklılık yaratmadığı ($p>0.05$) dikkati çekmektedir. Ayrıca, internet bağlantısı olma durumu x doğum sırası interaksyonunun ergenlerin akran ilişkilerinin bağlılık, güven ve özdeşim alt boyutlarında anlamlı farklılık yaratmadığı ($p>0.05$), kendini açma ($p<0.01$), sadakat boyutlarında ($p<0.05$) ve toplam puan ortalamalarında ($p<0.01$) anlamlı farklılık yarattığı belirlenmiştir.

Yapılan scheffe testi sonucunda farklılığın ilk çocuğun puan ortalamaları ile hem ortanca hem de son çocuk sadakat puan ortalamaları arasındaki farklılıktan kaynaklandığı ($p<0.05$) belirlenmiştir. İlk çocuğun puan ortalamasının hem ortanca çocuğun hem de son çocuğun puan ortalamalarından düşük olduğu tespit edilmiştir.

Çizelgede de görüldüğü gibi ilk çocukların puan ortalamaları diğer çocuklardan daha düşüktür. İlk çocuk olan ergenlerin kendilerinden küçük kardeşleriyle ilgilenmeleri, zaman zaman onların bakımlarında sorumluluk almaları, kardeşlerinin başı derde girdiğinde onları koruyup, kollamaları ve anne babaların ilk çocukları yetiştirme tarzları ilk çocukların kardeşlere karşı sadakat duygularını kuvvetlendirebilir şeklinde yorumlanabilir. İlk çocuk olan ergenlerin son çocuk olan ergenlere göre kardeşlerine arkadaşlarından daha çok zaman ayırabileceği şeklinde düşünülebilir.

Pollet and Nettle (2007) kardeşlerin birbirlerine destek olduklarını, fakat ilk doğan çocukların ortanca veya son çocuklara göre kardeşlerine daha fazla önem verdiği, onları diğerlerinin kendilerini koruduğundan daha fazla koruduğunu ve kardeşlerini görmeye daha fazla zaman ayırdığını saptamışlardır.

Çizelge de görüldüğü gibi evinde internet bağlantısı olan son çocukların akran ilişkileri ölçeği toplam puanının diğer çocuklardan yüksek olduğu dikkati çekmektedir. Anne

babalar genellikle ilk çocuklarını yetiştirirken daha mükemmeliyetçi davranabilir, teknolojiyi kullanma ile ilgili daha kuralcı olabilirler. İlk çocuklar içe dönük, kuralcı, çekingen özelliklerini bilişim teknolojilerini kullanma durumuna da aktarabilirler. Son çocukların ilk çocuk ve ortanca çocuklardan biri olan ergenlere göre bilişim teknolojisini kullanmada daha becerikli olabileceği, evdeki yetişkinlerin teknolojiyi kullanma konusunda ve diğer konularda daha hoşgörülü davranabileceği, evdeki abla ya da ağabeyler tarafından da destek görebileceği göz önüne alınırsa son çocuk olan ergenlerin diğerlerine göre daha rahat, atak, dışa dönük, kendini ifade yeteneğine sahip bireyler olarak internetteki yerlerini alıp, sevinçlerini, üzüntülerini, sıkıntılarını, sorunlarını anında, zamanında paylaşabilirler şeklinde yorumlanabilir. Son çocuk olan ergenler arkadaşlarına kendi görmüş oldukları koruma kollama davranışını rahatlıkla uygulayabilir, internet ortamında arkadaşları ile daha iyi ilişkiler geliştirerek sanal alemde başı dertte olan arkadaşlarına daha rahat yardım edebilir ve kendisi de sıkıntılı bir durum yaşarsa abla ya da ağabeylerinin de kendilerini koruyacağını düşünebilirler.

Çizelge 5.5’de evinde internet bağlantısı olan ve olmayan ergenlerin kardeş sayılarına göre akran ilişkileri ölçeği alt boyutlarına ilişkin ortalamaları, standart sapmaları ve varyans analizi sonuçları verilmiştir.

Çizelge 5.5 Evinde internet bağlantısı olan ve olmayan ergenlerin kardeş sayılarına göre akran ilişkileri ölçeği alt boyutlarına ilişkin puan ortalamaları, standart sapmaları ve varyans analizi sonuçları

AKRAN İLİŞKİLERİ ALT BOYUTLARI											
İnternet Bağlantı Durumu ve Kardeş Sayısı	n	Bağlılık		Güven ve Özdeşim		Kendini Açma		Sadakat		Toplam	
İnternet Bağlantısı Olan	1-2 kardeş	111	35.41 ± 4.17		14.91 ± 3.14		9.12 ± 3.26		7.03 ± 2.95		66.47 ± 8.94
	3 ve daha fazla	39	35.23 ± 4.16		15.46 ± 2.28		10.13 ± 2.90		8.03 ± 3.17		68.85 ± 6.48
	Toplam	150	35.37 ± 4.16		15.05 ± 2.95		9.38 ± 3.19		7.29 ± 3.03		67.09 ± 8.41
İnternet Bağlantısı Olmayan	1-2 kardeş	85	34.55 ± 5.10		14.76 ± 3.37		9.66 ± 3.25		8.18 ± 3.46		67.15 ± 11.77
	3 ve daha fazla	65	32.03 ± 5.46		15.08 ± 3.08		8.85 ± 2.96		7.34 ± 2.44		63.29 ± 8.71
	Toplam	150	33.46 ± 5.39		14.90 ± 3.24		9.31 ± 3.14		7.81 ± 3.08		65.48 ± 10.69
Genel	1-2 kardeş	196	35.04 ± 4.61		14.85 ± 3.24		9.35 ± 3.25		7.53 ± 3.22		66.77 ± 10.24
	3 ve daha fazla	104	33.23 ± 5.23		15.22 ± 2.80		9.33 ± 2.99		7.60 ± 2.75		65.38 ± 8.36
	Toplam	300	34.41 ± 4.90		14.98 ± 3.09		9.34 ± 3.16		7.55 ± 3.06		66.28 ± 9.64
Varyans Analiz Sonuçları	Sd	KO	F	KO	F	KO	F	KO	F	KO	F
İnternet Bağlantısı	1	266.90	11,85***	4.55	0.48	8.87	0.90	3.46	0.38	383.68	4.23*
Kardeş Sayısı	1	118.47	5.26*	12.08	1.26	0.64	0.07	0.42	0.05	35.59	0.40
İnternet Bağlantısı Olma Durumu x Kardeş Sayısı	1	88.49	3.93*	0.93	0.10	53.83	5.44*	54.59	5.93*	629.73	6.94**
Hata	296	22.54		9.62		9.92		9.22		90.78	
Toplam	300										

*p<0.05 **p<0.01 ***p<0.001

Çizelge 5.5 incelendiğinde evinde internet bağlantısı olan ve 1-2 kardeşe sahip ergenlerin akran ilişkileri alt boyutlarına ilişkin toplam puan ortalamalarının 68.16 ± 8.94 , 3 ve daha fazla kardeşe sahip olanların puan ortalamalarının 68.85 ± 6.48 olduğu saptanırken evinde interneti olmayan 1-2 kardeşe sahip olan ergenlerin puan ortalamalarının 65.46 ± 11.77 , 3 ve daha fazla kardeşe sahip olanların puan ortalamalarının ise 63.30 ± 8.71 olduğu görülmektedir.

Yapılan varyans analizi sonucunda internet bağlantısı olma durumunun ergenlerin akran ilişkileri ölçeğinin bağlılık alt boyutunda ($p<0.001$) ve toplam puanlarında anlamlı farklılık yarattığı ($p<0.05$) belirlenirken, kardeş sayısının ergenlerin akran ilişkilerinin bağlılık alt boyutunda ($p<0.05$) anlamlı farklılık yarattığı, güven ve özdeşim, kendini açma, sadakat ve toplam puan ortalamalarında farklılık yaratmadığı ($p>0.05$) belirlenmiştir. Ayrıca internet bağlantısı olma durumu x kardeş sayısı interaksiyonunun ergenin akran ilişkileri alt boyutlarından bağlılık ($p<0.05$), kendini açma ($p<0.05$) ve sadakat boyutu ($p<0.05$) ile toplam puan ortalamalarında ($p<0.01$) anlamlı farklılık

yarattığı, bağlılık, güven ve özdeşim boyutunda anlamlı farklılık yaratmadığı ($p>0.05$) belirlenmiştir.

Çizelgede de görüldüğü gibi kardeş sayısı akran ilişkileri ölçeğinin bağlılık alt boyutunda farklılık yaratmaktadır. 1-2 kardeşe sahip olan ergenlerin akran ilişkileri bağlılık alt boyutu puanlarının (internet bağlantısı olan ergenlerin 35.41 ± 4.17 , internet bağlantısı olmayan ergenlerin 34.55 ± 5.10); 3 ve daha fazla kardeşe sahip ergenlerin akran ilişkileri bağlılık alt boyutu puanlarından (internet bağlantısı olan ergenlerin 35.23 ± 4.16 , internet bağlantısı olmayan ergenlerin 32.03 ± 5.46) daha yüksek olduğu görülmektedir. 1-2 kardeşe sahip olan ergenler arkadaşına daha fazla ihtiyaç duyabilir, kardeş sayısı azaldıkça aradığı özellikleri kardeşlerinde bulabilme şansı azalabilir. Bu nedenle daha değişik kişilerle iletişime girip, bağlılık kurmayı ve yaklaşmayı isteyebilir. 3 ve daha fazla kardeşe sahip olan ergenler bir kardeşinde bulamadığını, diğer kardeşinde bulabilirler. Herhangi bir durumda paylaşımında bulunabileceği kişiyi evin içinde yakalama şansı olabilir. Ancak kardeş sayısı azaldıkça ergenin aradığı özelliklere sahip bireyleri bulabilme şansı düşebilir. Dolayısıyla akran ilişkilerinde bağlılığı arayabilir.

Jeffrey (2007) 1-2 kardeş olan ergenlerin arkadaşlık ilişkisinde yakın ilişkiler geliştirdikleri, birbirleri ile sorunlarını paylaştıkları, birbirlerine destek olduklarını belirlemiştir.

Pollet and Nettle (2007) kardeşlerin birbirlerine destek olduklarını, 1-2 kardeşe sahip olan ergenlerin arkadaşlık ilişkilerine daha fazla önem verdiklerini saptamıştır.

Çizelgede evinde internet bağlantısı olma durumu x kardeş sayısı interaksiyonunun ergenlerin akran ilişkilerinin bağlılık, kendini açma, sadakat ve toplam puanlarında anlamlı farklılık yarattığı ($p<0.05$) saptanmıştır. Evinde interneti olan, 1-2 kardeşe sahip ergenlerin akran ilişkileri ölçeği toplam puan ortalamalarının (68.16 ± 8.94), evinde interneti olmayan 1-2 kardeşe sahip olan ergenlerin toplam puan ortalamalarından (65.46 ± 11.77), evinde interneti olan 3 ve daha fazla kardeşe sahip olan ergenlerin akran ilişkileri toplam puan ortalamalarının (68.85 ± 6.48), evinde interneti olmayan 3

ve daha fazla kardeşe sahip olan ergenlerin toplam puan ortalamalarından (63.30 ± 8.71) yüksek olduğu dikkati çekmektedir. İnternet bağlantısı olan ve kardeşleri olan ergenlerin internet bağlantısı olmayan ve kardeşleri olan ergenlere göre daha olumlu arkadaş ilişkilerine sahip olduğu söylenebilir.

Evinde internet bağlantısı olup, 1-2 kardeşi olan ergenlerin akran ilişkileri ölçeği kendini açma, sadakat boyutlarının ve toplam puanlarının evinde internet bağlantısı olmayan, 1-2 kardeşi olan ergenlerin akran ilişkileri ölçeği kendini açma, sadakat boyutlarından ve toplam puanlarından düşük olduğu belirlenmiştir. Evinde internet bağlantısı olan 1-2 kardeşi olan ergenler evde kardeş sayıları az ve internet bağlantıları yoksa arkadaşlarıyla olan ilişkilerini artırıp, sırlarını paylaşabilirler, onları koruyup, kollayabilirler. Evinde internet bağlantısı olup, 3 ve daha fazla kardeşi olan ergenlerin akran ilişkileri ölçeği kendini açma, sadakat boyutlarının ve toplam puanlarının evinde internet bağlantısı olmayan, 3 ve daha fazla kardeşi olan ergenlerin akran ilişkileri ölçeği kendini açma, sadakat boyutlarından ve toplam puanlarından yüksek olduğu belirlenmiştir. Evdeki 3 ya da daha fazla kardeşin birinin internetteki işini bitirdiğinde diğerinin internetle işinin başladığı düşünülebilir. 3 ve daha fazla kardeş birbirleriyle geçirecekleri zaman yerine internette zaman geçirebilirler. Hep birlikte zaman geçiremeyebilirler. Aynı evin içinde birbirlerine yabancılaşabilirler. İnternette arkadaşları ile iletişim kurabilir, sıkıntılarını paylaşabilir, arkadaşlarını koruyup, kollayabilirler. Evde internet bağlantısı yoksa internet yolu ile arkadaşları ile iletişime giremeyen, paylaşımında bulunamayan ergen evin içindeki 3'ten fazla kardeşle bu ihtiyacını giderebilir.

Çizelge 5.6'da evinde internet bağlantısı olan ve olmayan ergenlerin anne öğrenim durumuna göre akran ilişkileri alt boyutlarına ilişkin ortalamaları, standart sapmaları ve varyans analizi sonuçları verilmiştir.

Çizelge 5.6 Evinde internet bağlantısı olan ve olmayan ergenlerin anne öğrenim durumuna göre akran ilişkileri ölçeği alt boyutlarına ilişkin puan ortalamaları, standart sapmaları ve varyans analiz sonuçları

AKRAN İLİŞKİLERİ ALT BOYUTLARI												
İnternet Bağlantısı ve Anne Öğrenim Durumu		N	Bağlılık		Güven ve Özdeşim		Kendini Açma		Sadakat		Toplam	
İnternet Bağlantısı Olan	Okuryazar ve ilkokul mezunu	60	34.52 ± 4.70		14.78 ± 2.77		9.22 ± 3.30		7.97 ± 3.18		66.48 ± 8.73	
	Orta dereceli okul mezunu	90	35.93 ± 3.67		15.23 ± 3.06		9.49 ± 3.12		6.83 ± 2.86		67.49 ± 8.22	
	Toplam	150	35.37 ± 4.16		15.05 ± 2.95		9.38 ± 3.19		7.29 ± 3.03		67.09 ± 8.41	
İnternet Bağlantısı Olmayan	Okuryazar ve ilkokul mezunu	90	33.68 ± 5.76		15.37 ± 3.61		9.31 ± 3.04		7.84 ± 3.22		66.20 ± 11.47	
	Orta dereceli okul mezunu	60	33.13 ± 4.81		14.20 ± 2.46		9.30 ± 3.32		7.77 ± 2.88		64.40 ± 9.40	
	Toplam	150	33.46 ± 5.39		14.90 ± 3.24		9.31 ± 3.14		7.81 ± 3.08		65.48 ± 10.69	
Genel	Okuryazar ve ilkokul mezunu	150	34.01 ± 5.36		15.13 ± 3.30		9.27 ± 3.14		7.89 ± 3.19		66.31 ± 10.43	
	Orta dereceli okul mezunu	150	34.81 ± 4.37		14.82 ± 2.87		9.41 ± 3.19		7.21 ± 2.90		66.25 ± 8.81	
	Toplam	300	34.41 ± 4.90		14.98 ± 3.09		9.34 ± 3.16		7.55 ± 3.06		66.28 ± 9.64	
Varyans Analiz Sonuçları		Sd	KO	F	KO	F	KO	F	KO	F	KO	F
İnternet Bağlantısı		1	238.35	10.34**	3.65	0.39	0.17	0.02	11.85	1.29	204.70	2.21
Anne Öğrenim Durumu		1	13.70	0.60	9.25	0.98	1.23	0.13	26.41	2.86	11.37	0.13
İnternet Bağlantısı Olma Durumu x Anne Öğrenim Durumu		1	69.23	3.01	47.05	4.98*	1.45	0.15	20.06	2.17	141.69	1.53
Hata		296	23.06		9.47		10.09		9.25		92.67	
Toplam		300										

**p<0.01

Çizelge 5.6 incelendiğinde evinde interneti olan ergenlerde annesi okuryazar ve ilkokul mezunu ergenlerin puan ortalamalarının (66.48 ± 8.73), annesi orta dereceli okul mezunu ergenlerin puan ortalamalarından (67.49 ± 8.22) daha düşük olduğu belirlenmiştir. Evinde interneti olmayan ergenlerde annesi okuryazar ve ilkokul mezunu ergenlerin puan ortalamalarının (66.20 ± 11.47), annesi orta dereceli okul mezunu olan ergenlerin puan ortalamalarından (64.40 ± 9.40) daha düşük olduğu belirlenmiştir.

Yapılan varyans analizi sonucunda internet bağlantısı olma durumunun ergenlerin akran ilişkileri ölçeğinin bağlılık alt boyutunda anlamlı farklılık yarattığı ($p<0.01$), anne öğrenim durumunun ergenlerin akran ilişkileri ölçeği alt boyutları puanlarında anlamlı farklılık yaratmadığı ($p>0.05$) belirlenirken, internet bağlantısı olma durumu x anne öğrenim durumu interaksyonunun akran ilişkileri ölçeği güven ve özdeşim boyutu puan ortalamalarında anlamlı farklılık yarattığı ($p<0.05$) saptanmıştır.

Tüm bu bulgular incelendiğinde evinde interneti olan ve annesi okuryazar-ilkokul mezunu olan ergenlerin (14.78 ± 2.77), evinde interneti olan ve annesi orta dereceli okul mezunu olan ergenlere (15.23 ± 3.06) göre arkadaşlarına daha az güven duyduğu ve kendisini arkadaşları ile daha az özdeşleştirdiği, fakat evinde interneti olmayan ve annesi okuryazar-ilkokul mezunu ergenlerin (15.37 ± 3.61), evinde interneti olmayan annesi orta dereceli okul mezunu olan ergenlere (14.20 ± 2.46) göre daha çok güven duydukları ve kendilerini arkadaşları ile özdeşleştirdikleri görülmektedir. Bir orta dereceli okul mezunu annelerin çocukları olan ergenler evde internet olma durumunda annelerinin internet kullanımında ve arkadaşları ile görüşüp, iletişimini devam ettirmesinde daha bilinçli rehberlik yapabileceğinden, daha huzurlu, rahat iletişim kurabilir. Anne ergeni doğru bir şekilde yönlendirirken, sıkıntılı durumlar konusunda da uyarılarını yapabilir. Ergen kendisine gelebilecek sıkıntılı durumları annesinden de öğrendiği için arkadaşlarını da seçebilir ve onlara güvenebilir. Orta dereceli okul mezunu olan anneler internet kullanımı ile ilgili konulara daha duyarlı olabilir. Evinde internet bağlantısı olmayan okuryazar-ilkokul mezunu olan anneler evde internet yoksa çok iyi bilmediği bir araç hayatında olmadığı müddetçe çocuğuyla içinden geldiği gibi ilgilenebilir ve kendi yöntemleriyle ergeni yönlendirebilir. Böylece ergen arkadaşlarına karşı orta dereceli okul mezunu annenin çocuğu olan ergenden daha çok güven duyabilir.

Boshier (2003) annenin eğitim seviyesi yüksek ise ergeninde internet bilgisinin daha yüksek olacağını belirtmiştir. Dolayısıyla akran ilişkileri ile karşılaştırıldığında annesinin eğitim düzeyi yüksek olan ergenin internette arkadaşlık ilişkilerinin daha olumlu olabileceğini vurgulamıştır.

Çizelge 5.7'de evinde internet bağlantısı olan ve olmayan ergenlerin baba öğrenim durumuna göre akran ilişkileri ölçeği alt boyutlarına ilişkin ortalamaları, standart sapmaları ve varyans analizi sonuçları verilmiştir.

Çizelge 5.7 Evinde internet bağlantısı olan ve olmayan ergenlerin baba öğrenim durumuna göre akran ilişkileri ölçeği alt boyutlarına ilişkin puan ortalamaları, standart sapmaları ve varyans analizi sonuçları

AKRAN İLİŞKİLERİ ALT BOYUTLARI											
İnternet Bağlantısı ve Baba Öğrenim Durumu	n	Bağlılık		Güven ve Özdeşim		Kendini Açma		Sadakat		Toplam	
İnternet Bağlantısı Olan	Okuryazar ve ilkökul mezunu	35	33.94 ± 4.20		14.31 ± 2.68		9.37 ± 3.40		7.23 ± 2.82		64.86 ± 8.07
	Orta dereceli okul mezunu	115	35.80 ± 4.07		15.28 ± 3.00		9.38 ± 3.14		7.30 ± 3.11		67.77 ± 8.43
	Toplam	150	35.37 ± 4.16		15.05 ± 2.95		9.38 ± 3.19		7.29 ± 3.03		67.09 ± 8.41
İnternet Bağlantısı Olmayan	Okuryazar ve ilkökul mezunu	47	33.47 ± 6.47		15.85 ± 3.04		9.85 ± 2.80		7.53 ± 2.50		66.70 ± 9.15
	Orta dereceli okul mezunu	103	33.46 ± 4.86		14.47 ± 3.25		9.06 ± 3.27		7.94 ± 3.31		64.92 ± 11.32
	Toplam	150	33.46 ± 5.39		14.90 ± 3.24		9.31 ± 3.14		7.81 ± 3.08		65.48 ± 10.69
Genel	Orta dereceli okul mezunu	82	33.67 ± 5.59		15.20 ± 2.97		9.65 ± 3.06		7.40 ± 2.63		65.91 ± 8.70
	Orta dereceli okul mezunu	218	34.69 ± 4.60		14.89 ± 3.14		9.23 ± 3.20		7.61 ± 3.21		66.42 ± 9.98
	Toplam	300	34.41 ± 4.90		14.98 ± 3.09		9.34 ± 3.16		7.55 ± 3.06		66.28 ± 9.64
Varyans Analiz Sonuçları	Sd	KO	F	KO	F	KO	F	KO	F	KO	F
İnternet Bağlantısı	1	116.39	5.06*	7.70	0.83	0.36	0.04	12.97	1.39	14.60	0.16
Baba Öğrenim Durumu	1	49.90	2.17	2.60	0.28	8.96	0.90	3.46	0.37	18.66	0.21
İnternet Bağlantısı Olma Durumu x Baba Öğrenim Durumu	1	51.18	2.23	80.85	8.64**	9.48	0.95	1.64	0.18	321.99	3.50
Hata	296	23.03		9.36		10.03		9.39		92.07	
Toplam	300										

*p<0.05 **p<0.01

Çizelge 5.7 incelendiğinde evinde interneti olan ergenlerde babası okuryazar-ilkokul mezunu ergenlerin puan ortalamalarının (64.86 ± 8.07), babası orta dereceli okul mezunu ergenlerin puan ortalamalarından (67.77 ± 8.43) daha düşük olduğu, evinde interneti olmayan ergenlerde babası okuryazar-ilkokul mezunu ergenlerin puan ortalamalarının (66.7 ± 9.15), babası orta dereceli okul mezunu ergenlerin puan ortalamalarından (64.92 ± 11.32) daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Yapılan varyans analizi sonucunda internet bağlantısı olma durumunun ergenlerin akran ilişkileri ölçeğinin bağlılık alt boyutunda anlamlı farklılık yarattığı ($p<0.01$), baba öğrenim durumunun akran ilişkileri ölçeği alt boyutları puanlarında anlamlı farklılık yaratmadığı ($p>0.05$) saptanırken, internet bağlantısı olma durumu x baba öğrenim durumu interaksyonunun akran ilişkileri ölçeğinin güven ve özdeşim boyutunda anlamlı farklılık yarattığı ($p<0.01$) saptanmıştır.

Çizelgede de görüldüğü gibi evinde interneti olan ve babası okuryazar-ilkokul mezunu olan ergenlerin (14.31 ± 2.68), evinde interneti olan ve babası orta dereceli okul mezunu olan ergenlere (15.23 ± 3.06) göre arkadaşlarına daha az güven duyduğu ve kendisini arkadaşları ile daha az özdeşleştirdiği, fakat evinde interneti olmayan ve babası okuryazar-ilkokul mezunu ergenlerin (15.85 ± 3.04), evinde interneti olmayan babası orta dereceli okul mezunu olan ergenlere (14.47 ± 3.25) göre daha çok güven duydukları ve kendilerini arkadaşları ile özdeşleştirdikleri görülmektedir. Orta dereceli okul mezunu babalar evde internet olma durumunda, internet kullanımında ergenin arkadaşları ile görüşüp, iletişimini devam ettirmesinde daha bilinçli rehberlik yapabilirler. Baba ve anne birlikte ergeni doğru bir şekilde yönlendirebilir, uyarılarını yapabilirler. Huzurlu, iletişim kurabildiği bir ortamda yetişen ergen, arkadaşlarını dikkatli seçebilir ve onlara güvenebilir. Evinde internet bağlantısı olmayan okuryazar-ilkokul mezunu olan babalar evde internet yoksa çok fazla hakim olmadığı bir araç hayatında olmadığı müddetçe çocuğu ile içinden geldiği gibi ilgilenebilir ve kendi yöntemleri ile ergeni yönlendirebilir. Böylece ergen anne ve babanın da birlikte hareket etmesi ile arkadaşlarına karşı orta dereceli okul mezunu babanın çocuğu olan ergenden daha çok güven duyabilirler.

Boshier (2003) babaların eğitim seviyesi yükseldikçe internet bilgisinin de arttığını, ailede en iyi bilgiye genellikle babaların sahip olduğunu, ergenin internete ilişkin bilgilerini babadan öğrendiğini belirtmişlerdir.

Çizelge 5.8'de evinde internet bağlantısı olan ve olmayan ergenlerin anne yaşına göre akran ilişkileri ölçeği alt boyutlarına ilişkin ortalamaları, standart sapmaları ve varyans analizi sonuçları verilmiştir.

Çizelge 5.8 Evinde internet bağlantısı olan ve olmayan ergenlerin anne yaşına göre akran ilişkileri ölçeği alt boyutlarına ilişkin puan ortalamaları, standart sapmaları ve varyans analizi sonuçları

AKRAN İLİŞKİLERİ ALT BOYUTLARI												
İnternet Bağlantı Durumu ve Anne Yaşı		N	Bağlılık		Güven ve Özdeşim		Kendini Açma		Sadakat		Toplam	
İnternet Bağlantısı Olan	40 yaş altı	16	37.88 ± 2.39		15.88 ± 2.83		10.94 ± 3.19		7.44 ± 3.14		72.13 ± 7.72	
	40-45 yaş arası	91	35.02 ± 4.27		14.82 ± 3.09		9.05 ± 3.08		7.13 ± 2.98		66.03 ± 8.9	
	45 yaş üstü	43	35.16 ± 4.18		15.23 ± 2.66		9.49 ± 3.30		7.56 ± 3.16		67.44 ± 6.92	
	Toplam	150	35.37 ± 4.16		15.05 ± 2.95		9.38 ± 3.19		7.29 ± 3.03		67.09 ± 8.41	
İnternet Bağlantısı Olmayan	40 yaş altı	16	33.50 ± 5.60		16.31 ± 3.20		9.19 ± 2.83		6.56 ± 2.61		65.56 ± 12.57	
	40-45 yaş arası	93	33.30 ± 5.0		14.69 ± 3.25		8.98 ± 3.26		8.09 ± 3.07		65.05 ± 10.05	
	45 yaş üstü	41	33.80 ± 6.24		14.83 ± 3.18		10.10 ± 2.90		7.68 ± 3.20		66.41 ± 11.53	
	Toplam	150	33.46 ± 5.39		14.90 ± 3.240		9.31 ± 3.14		7.81 ± 3.08		65.48 ± 10.69	
Genel	40 yaş altı	32	35.69 ± 4.78		16.09 ± 2.98		10.06 ± 3.10		7.00 ± 2.87		68.84 ± 10.79	
	40-45 yaş arası	184	34.15 ± 4.72		14.76 ± 3.16		9.02 ± 3.17		7.61 ± 3.05		65.54 ± 9.49	
	45 yaş üstü	84	34.50 ± 5.30		15.04 ± 2.91		9.79 ± 3.11		7.62 ± 3.16		66.94 ± 9.41	
	Toplam	300	34.41 ± 4.90		14.98 ± 3.09		9.34 ± 3.16		7.55 ± 3.06		66.28 ± 9.64	
Varyans Analiz Sonuçları		Sd	KO	F	KO	F	KO	F	KO	F	KO	F
İnternet Bağlantısı		1	285.82	12.38***	0.05	0.01	7.62	0.77	0.21	0.02	377.73	4.11*
Anne Yaşı		2	32.02	1.39	24.56	2.58	26.57	2.69	5.37	0.57	172.72	1.88
İnternet Bağlantısı Olma Durumu x Anne Yaşı		2	28.32	1.28	2.06	0.22	16.13	1.63	13.76	1.47	110.81	1.21
Hata		294	23.09	0	9.54		9.87		9.34		91.89	
Toplam		300										

*p<0.05 ***<0.001

Çizelge 5.8’de evinde internet bağlantısı olan ergenlerin akran ilişkileri ölçeği toplam puanları incelendiğinde, annesinin yaşı kırk yaş altında olan ergenlerin puan ortalamalarının (72.13 ± 7.72), annesi kırk ve kırk beş yaş arasında olan ergenler ile (66.03 ± 8.9), annesi kırk beş yaş üstü olan ergenlerin puan ortalamalarından daha yüksek (67.44 ± 6.92) olduğu görülmektedir. Evinde interneti olmayan ergenlerde ise, annesinin yaşı kırk altında olan ergenlerin puan ortalamalarının (65.56 ± 12.57), annesi kırk ve kırk beş yaş arasında olan ergenler (66.41 ± 11.53), ile annesi kırk beş yaş üstü olan ergenlerin puan ortalamalarından daha düşük (66.41 ± 11.53) olduğu dikkati çekmektedir.

Yapılan varyans analizi sonucunda internet bağlantısı olma durumunun akran ilişkileri ölçeği bağlılık alt boyutunda ($p<0.001$) ve toplam puanda farklılık yarattığı saptanırken ($p<0.05$), güven ve özdeşim, kendini açma ve sadakat ile anne yaşı ile internet

bağlantısı olma durumu x anne yaşı interaksyonunun puan ortalamalarında anlamlı bir farklılık yaratmadığı ($p>0.05$) saptanmıştır.

Elde edilen bu bulgulara paralel olarak Dinçer (2008) de yaptığı araştırmada ergenlerin arkadaş ilişkileri ile annenin yaşı arasında önemli bir farklılık olmadığını belirlemiştir.

Çizelge 5.9'da evinde internet bağlantısı olan ve olmayan ergenlerin baba yaşına göre akran ilişkileri ölçeği alt boyutlarına ilişkin ortalamaları, standart sapmaları ve varyans analizi sonuçları verilmiştir.

Çizelge 5.9 Evinde internet bağlantısı olan ve olmayan ergenlerin baba yaşına göre akran ilişkileri ölçeği alt boyutlarına ilişkin puan ortalamaları, standart sapmaları ve varyans analizi sonuçları

AKRAN İLİŞKİLERİ ALT BOYUTLARI												
İnternet Bağlantı Durumu ve Baba Yaşı	n	Bağlılık		Güven ve Özdeşim		Kendini Açma		Sadakat		Toplam		
İnternet Bağlantısı Olan	40 yaş altı	10	33.80 ± 6.18		14.20 ± 3.19		9.60 ± 3.31		8.40 ± 2.67		66.00 ± 10.93	
	40-45 yaş arası	31	34.61 ± 4.53		14.45 ± 3.97		8.26 ± 2.93		7.35 ± 3.59		64.68 ± 11.05	
	45 yaş üstü	109	35.72 ± 3.80		15.30 ± 2.55		9.68 ± 3.21		7.17 ± 2.89		67.87 ± 7.17	
	Toplam	150	35.37 ± 4.16		15.05 ± 2.95		9.38 ± 3.19		7.29 ± 3.03		67.09 ± 8.41	
İnternet Bağlantısı Olmayan	40 yaş altı	5	38.40 ± 1.52		16.60 ± 3.44		12.20 ± 3.11		9.00 ± 3.67		76.20 ± 8.70	
	40-45 yaş arası	34	33.62 ± 5.35		15.47 ± 3.96		9.62 ± 3.13		7.03 ± 2.85		65.74 ± 11.02	
	45 yaş üstü	111	33.19 ± 5.43		14.65 ± 2.97		9.08 ± 3.10		8.00 ± 3.10		64.92 ± 10.49	
	Toplam	150	33.46 ± 5.39		14.90 ± 3.24		9.31 ± 3.14		7.81 ± 3.08		65.48 ± 10.69	
Genel	40 yaş altı	15	35.33 ± 5.50		15.00 ± 3.36		10.47 ± 3.38		8.60 ± 2.92		69.40 ± 11.10	
	40-45 yaş arası	65	34.09 ± 4.96		14.98 ± 3.97		8.97 ± 3.09		7.18 ± 3.21		65.23 ± 10.96	
	45 yaş üstü	220	34.45 ± 4.85		14.97 ± 2.78		9.38 ± 3.16		7.59 ± 3.02		66.38 ± 9.10	
	Toplam	300	33.80 ± 6.18		14.20 ± 3.19		9.60 ± 3.31		8.40 ± 2.67		66.00 ± 10.93	
Varyans Analiz Sonuçları		Sd	KO	F	KO	F	KO	F	KO	F	KO	F
İnternet Bağlantısı		1	3.01	0.13	20.12	2.11	29.75	3.03	3.24	0.35	181.59	2.00
Baba Yaşı		2	21.78	0.95	1.17	0.12	21.62	2.20	13.09	1.41	193.06	2.12
İnternet Bağlantısı Olma Durumu x Baba Yaşı		2	88.15	2.86	28.9	2.04	36.05	2.67	8.43	0.91	339.22	2.73
Hata		294	22.86		9.52		9.82		9.31		90.85	
Toplam		300										

Çizelge 5.9'de interneti olan ergenlerin akran ilişkileri ölçeği toplam puanları incelendiğinde, babası kırk beş yaş üstü olan ergenlerin puan ortalamalarının (67.87 ± 7.17), babası kırk yaş altında olan ergenlerin puan ortalamalarının (66 ± 10.93), babası

kırk ve kırk beş yaş arasında olan ergenlerin akran ilişkileri ölçeği toplam puan ortalamalarından (64.68 ± 11.05) yüksek olduğu görülmektedir. Evinde interneti olmayan ergenlerde ise, babası kırk yaş altında olan ergenlerin puan ortalamalarının (76.2 ± 8.7), babası kırk ve kırk beş yaş arasında olan ergenler ile (65.74 ± 11.02), babası kırk beş yaş üstü olan ergenlerin akran ilişkileri ölçeği toplam puan ortalamalarından (64.92 ± 10.49) daha yüksek olduğu dikkati çekmektedir.

Yapılan varyans analizi sonucunda internet bağlantısı olma durumunun akran ilişkileri ölçeği tüm alt boyutları, toplam puanda ($p>0.05$) baba yaşı internet bağlantısı olma durumu x baba yaşı interaksyonunun puan ortalamalarında anlamlı bir farklılık yaratmadığı ($p>0.05$) saptanmıştır.

Çizelge 5.10'da evinde internet bağlantısı olan ve olmayan ergenlerin evlerindeki internet bağlantı süresine göre akran ilişkileri ölçeği alt boyutlarına ilişkin ortalamaları, standart sapmaları ve t-testi sonuçları verilmiştir.

Çizelge 5.10 Evinde internet bağlantısı olan ergenlerin evlerindeki internet bağlantı süresine göre akran ilişkileri ölçeği alt boyutlarına ilişkin puan ortalamaları, standart sapmaları ve t-testi sonuçları

AİÖ Alt Boyutları	İnternet Bağlantı Süresi	N	\bar{x}	S	SD	t	P
Bağlılık	1-2 yıl	46	35.00	4.48	148	0.72	0.47
	3 yıl ve daha fazla	104	35.53	4.02			
Güven ve özdeşim	1-2 yıl	46	15.41	3.10	148	0.99	0.32
	3 yıl ve daha fazla	104	14.89	2.88			
Kendini Açma	1-2 yıl	46	10.26	2.95	148	1.28	0.20
	3 yıl ve daha fazla	104	9.98	3.22			
Sadakat	1-2 yıl	46	7.70	2.91	148	1.10	0.27
	3 yıl ve daha fazla	104	7.11	3.08			
Toplam	1-2 yıl	46	68.37	8.34	148	1.24	0.22
	3 yıl ve daha fazla	104	66.52	8.42			

Çizelge 5.10 incelendiğinde evinde internet bağlantısı 1-2 yıl arasında olan ergenlerin akran ilişkileri ölçeği toplam puan ortalamasının (68.37 ± 8.34), evlerinde internet bağlantısı 3 yıl ve daha fazla olan ergenlerin puan ortalamalarından (66.52 ± 8.42) yüksek olduğu belirlenmiştir.

Yapılan t-testi sonucunda da ergenlerin akran ilişkileri ölçeği tüm alt boyutları ile toplam puan ortalamaları arasındaki farklılığın ergenlerin evlerinde internet bağlantı süresine göre önemli olmadığı (bağlılık: $t(148)=0.72$; güven ve özdeşim: $t(148)=0.99$; kendini açma: $t(148)=1.28$; sadakat: $t(148)=1.10$; toplam: $t(148)=1.24$; $p>0.05$) ortaya konmuştur. Bu bulgu ergenlerin akran ilişkilerinin evlerinde internet bağlantı süresinden bağımsız olduğu şeklinde yorumlanabilir.

1-2 yıldır interneti olan ergenler diğerlerine oranla interneti kullanma süresinin daha az olması, dolayısıyla internetin daha cazip gelmesi nedeniyle arkadaşlarıyla internet aracılığıyla iletişim kurup, sürdürebilirler.

Çizelgede görüldüğü gibi evinde 1-2 yıldır interneti olan ergenlerin akran ilişkilerinin evinde 3 yıl ve daha fazla olan ergenlere göre daha olumlu olduğu tespit edilmiştir. Evinde 1-2 yıldır internet bağlantısı olan ergenlere internet daha cazip gelebilir. Arkadaşları ile olan ilişkilerinde interneti daha fazla kullandığı düşünülebilir. İnternet konusunda çok fazla bilgili olmadığı, ancak 3 yıldan sonra ustalaştığı, internete daha çok hakim olduğu, hem sitelere girip, hem canlı sohbet ettiği, başka bir pencerede fal açtığı, başka bir pencerede ders notlarını hazırladığı şeklinde yorumlanabilir.

Çizelge 5.11'de evinde internet bağlantısı olan ergenlerin internet kullanma sıklığına göre akran ilişkileri ölçeği alt boyutlarına ilişkin ortalamaları, standart sapmaları ve t-testi sonuçları verilmiştir.

Çizelge 5.11 Evinde internet bağlantısı olan ergenlerin internet kullanma sıklığına göre akran ilişkileri ölçeği alt boyutlarına ilişkin puan ortalamaları, standart sapmaları ve t-testi sonuçları

AİÖ Alt Boyutları	İnternet Kullanım Sıklığı	N	\bar{x}	S	SD	t	P
Bağlılık	Her gün	74	35.77	4.45	148	1.17	0.24
	Haftada en az 3-4 kez	76	34.97	3.85			
Güven ve özdeşim	Her gün	74	15.51	3.07	148	1.90	0.06
	Haftada en az 3-4 kez	76	14.61	2.77			
Kendini Açma	Her gün	74	10.12	3.01	148	2.88	0.00**
	Haftada en az 3-4 kez	76	8.66	3.21			
Sadakat	Her gün	74	7.99	3.13	148	2.85	0.00**
	Haftada en az 3-4 kez	76	6.61	2.80			
Toplam	Her gün	74	69.39	8.39	148	3.43	0.00***
	Haftada en az 3-4 kez	76	64.84	7.86			

p<0.01 *p<0.001

Çizelge 5.11 incelendiğinde interneti her gün kullanan ergenlerin 69.39 ± 8.39 , interneti haftada en az üç dört kez kullanan ergenlerin ise 64.84 ± 7.86 akran ilişkileri ölçeği toplam puan ortalamasına sahip oldukları görülmektedir.

Yapılan t-testi sonucunda da ergenlerin akran ilişkileri ölçeği bağlılık ile güven ve özdeşim alt boyutları puan ortalamaları arasındaki farklılığın ergenlerin evlerinde internet bağlantı süresine göre önemli olmadığı (bağlılık: $t(148)=1.17$; güven ve özdeşim: $t(148)=1.90$; $p>0.05$), kendini açma, sadakat ve toplam puan ortalamaları arasındaki farklılığın ergenlerin evlerinde internet bağlantı süresine göre önemli olduğu (kendini açma: $t(148)=2.88$; sadakat: $t(148)=2.85$; $p<0.01$, toplam: $t(148)=3.43$; $p<0.001$) ortaya konmuştur.

Ergenlerin internet kullanım sıklığı değerlendirme şekliyle düzenli olarak her gün interneti kullanan ergenlerin internet ortamında kendilerini arkadaşlarına karşı daha rahat ifade edebildikleri ve bu durumun arkadaşlarına olan sadakat duygularını artırabileceği, genel olarak ise arkadaşları ile interneti haftada en az üç dört kez kullanan ergenlere göre daha olumlu akran ilişkilerine sahip olabilecekleri söylenebilir.

Mesch (2001) araştırmasında interneti sık kullanan ergenlerin interneti daha az kullanan ergenlere göre sosyal faaliyetlerinin daha fazla olduğunu, bu durumda ergenlerin arkadaşlık ilişkilerine olumlu yansıdığını tespit etmiştir.

Çizelge 5.12’de evinde internet bağlantısı olan ergenlerin anne-babanın internet denetleme durumuna göre akran ilişkileri ölçeği alt boyutlarına ilişkin ortalamaları ve t-testi sonuçları verilmiştir.

Çizelge 5.12 Evinde internet bağlantısı olan ergenlerin anne-babanın internet denetleme durumuna göre akran ilişkileri ölçeği alt boyutlarına ilişkin puan ortalamaları ve t-testi sonuçları

AİÖ Alt Boyutları	Anne-Baba İnternet Denetleme Durumu	N	\bar{x}	S	SD	t	P
Bağlılık	Evet	116	35.69	4.34	148	1.77	0.08
	Hayır	34	34.26	3.28			
Güven ve özdeşim	Evet	116	15.35	2.83	148	1.84	0.06
	Hayır	34	14.03	3.16			
Kendini Açma	Evet	116	9.59	3.19	148	1.47	0.14
	Hayır	34	8.68	3.12			
Sadakat	Evet	116	7.53	3.27	148	1.86	0.06
	Hayır	34	6.44	1.80			
Toplam	Evet	116	68.16	8.50	148	2.97	0.00**
	Hayır	34	63.41	7.07			

**p<0.01

Çizelge 5.12 incelendiğinde anne babası tarafından internet kullanımı denetlenen ergenlerin 68.16 ± 8.50 , internet kullanımı anne babası tarafından denetlenmeyen ergenlerin ise 63.41 ± 7.07 akran ilişkileri ölçeği toplam puan ortalamasına sahip oldukları görülmektedir.

Çizelge 5.12’de görüldüğü gibi yapılan t-testi sonucunda da ergenlerin akran ilişkileri ölçeği alt boyutları puan ortalamaları arasındaki farklılığın ergenlerin anne-baba internet denetleme durumuna göre önemli olmadığı (bağlılık: $t(148)=1.77$; güven ve özdeşim: $t(148)=1.84$; kendini açma: $t(148)=1.47$; sadakat: $t(148)=1.86$; $p>0.05$), akran ilişkileri ölçeği toplam puan ortalamaları arasındaki farklılığın ergenlerin anne-baba

internet denetleme durumuna göre önemli olduğu ($t(148)=2.97$; $p<0.01$) ortaya konmuştur.

İnternet kullanımı anne babaları tarafından denetlenen ergenlerin akran ilişkileri ölçeği toplam puanı daha yüksek olup genellikle denetlenmekten hoşlanmazlar. Ancak, internette meydana gelebilecek sıkıntılara ve değişik sitelere girme konusunda ergenler ebeveynlerini yanlarında görmek, ebeveyn denetlediğinde zararlı sitelere girmek, oyun oynamak gibi etkinlikler dışında çocuklar arkadaşlarıyla olan ilişkilerine devam edebilirler. Girdikleri siteleri, oynadıkları oyunları ebeveynlerinin görmesini istemeyebilirler. Bu nedenle denetlendiğini bilen ergen arkadaşları ile internette daha fazla zaman geçirebilir, ancak denetlenmediğini bilen ergen internetteki zamanlarını arkadaşları ile sanal ortamda iletişim kurmak yerine internette diğer etkinliklere katılmayı tercih ederek, arkadaşları ile daha az iletişim kurabilir.

Anne babalar ergenlerin internette fazla zaman geçirmelerinin kendilerine olumsuz etkilerde bulunabileceği konusunda endişe duyabilirler. Anne babanın ergenlerin internet kullanımını denetlemesi, ergenlerin anne babaları tarafından boş zamanlarını kullanmada olumlu yönlendirmeleri ile kendilerine uygun olmayan, kendilerine zarar verebilecek internet sayfalarına girmelerini engelleyerek, boş zamanlarını daha çok arkadaşları ile sanal iletişim kurma yönünde kullanmaları akran ilişkilerine anne babası tarafından internet kullanımı denetlenmeyen ergenlere göre daha olumlu katkı sağlayabilir.

Liu *et al.* (2007) araştırmalarında ergenlerin anne babaları ile olan iyi ilişkilerinin ergenin arkadaşları ile olan ilişkilerine de olumlu yansıdığını, anne babaların çocukları ile ilgili konularda onları olumlu yönlendirmelerinin çocukları ile olan ilişkilerine olumlu yansıdığını belirtmişlerdir.

Subrahmanyam and Greenfield (2008) anne babaların ergenlerin internette nerelerde zaman geçirdiklerini öğrenebilmek, zararlı sitelerde dolaşmalarını engellemek amacı ile ergenler üzerinde denetimlerini artırdıkları, okullar ve anne babalar için en önemli sorunun ergenlerin interneti kullanımlarının kişisel gelişimlerine ve eğitimlerine olan

katkılarının devam etmesini sağlarken internetin ergenler üzerindeki olumsuz etkilerini de en aza indirmek olduğunu belirtmişlerdir.

Çizelge 5.13’de evinde internet bağlantısı olan ergenlerin internet kullanım amaçlarına göre akran ilişkileri ölçeği alt boyutlarına ilişkin ortalamaları, standart sapmaları ve varyans analizi sonuçları verilmiştir.

Çizelge 5.13 Evinde internet bağlantısı olan ergenlerin internet kullanım amaçlarına göre akran ilişkileri ölçeği alt boyutlarına ilişkin puan ortalamaları, standart sapmaları ve varyans analizi sonuçları

AKRAN İLİŞKİLERİ ALT BOYUTLARI											
İnternet Kullanım Amaçları	n	Bağlılık		Güven ve Özdeşim		Kendini Açma		Sadakat		Toplam	
Eğitim	46	35.33 ± 4.61		15.48 ± 2.96		9.83 ± 3.04		8.02 ± 3.01		68.65 ± 7.33	
Eğlence	27	35.00 ± 4.57		14.22 ± 3.02		9.15 ± 3.00		6.96 ± 2.43		65.33 ± 8.04	
Sohbet	12	38.00 ± 2.30		15.83 ± 3.04		10.58 ± 3.68		6.25 ± 2.01		70.67 ± 6.53	
Bilgi Edinme	32	34.91 ± 4.25		14.41 ± 2.80		8.03 ± 3.28		6.13 ± 3.08		63.47 ± 9.01	
Boş Zamanları Değerlendirme	33	35.21 ± 3.37		15.48 ± 2.86		9.82 ± 3.02		8.03 ± 3.40		68.55 ± 9.07	
Toplam	150	35.37 ± 4.16		15.05 ± 2.95		9.38 ± 3.19		7.29 ± 3.03		67.09 ± 8.41	
Varyans Analiz Sonuçları	Sd	KO	F	KO	F	KO	F	KO	F	KO	F
Grup içi	1	23.62	1.38	13.45	1.57	23.13	2.36	24.50	2.39	209.66	3.13*
Gruplar arası	148	17.12	0	8.55	0	9.81	0	8.75	0	66.97	0
Toplam	150										

*p<0.05

Çizelge 5.13 incelendiğinde evinde internet bağlantısı olan evinde interneti daha çok eğitimde kullanan ergenlerin 68.65 ± 7.33, eğlence için kullananların 65.33 ± 8.04, sohbet için kullananların 70.67 ± 6.53, bilgi edinme amaçlı kullananların 63.47 ± 9.01, boş zamanlarını değerlendirme amaçlı kullananların 68.55 ± 9.07 akran ilişkileri ölçeği toplam puan ortalamasına sahip oldukları görülmektedir.

Çizelge 5.13’de görüldüğü gibi yapılan varyans analizi sonucunda ergenlerin internet kullanım amaçları ile ergenlerin akran ilişkileri ölçeği toplam puan ortalaması arasındaki farkın (p<0.05) istatistiksel açıdan önemli olduğu, akran ilişkileri ölçeği alt boyutları arasındaki farkın ise istatistiksel açıdan önemli olmadığı saptanmıştır (p>0.05).

Evinde internet bağlantısı olan interneti daha çok sohbet amaçlı kullanan ergenlerin interneti diğer amaçlarla kullanan ergenlere göre daha olumlu akran ilişkilerine sahip olduğu söylenebilir. Aynı şekilde, interneti daha çok eğlence ve bilgi edinme gibi kişisel amaçlı kullanan ergenlerin, bu faaliyetlerin bireysel bir faaliyet olmaları nedeni ile arkadaşlık ilişkileri interneti diğer amaçlı kullanan ergenlere göre daha olumsuz olabileceği söylenebilir.

Seepersad (2001) ergenlerin yetişkinlere göre yalnızlık hislerinden kurtulmak ve arkadaş edinmek için daha çok geçici çözümler iletmeyi benimsedikleri, bu kapsamda internette sohbet etme yolunu amaçladığını saptamıştır.

Gross (2004) araştırmasında ergenlerin interneti daha çok sohbet amaçlı kullandıklarını, sohbet ettikleri kişilerin % 82 oranında yakın çevresini oluşturan arkadaşlarının olduğunu, ergenin bu yaklaşımının ise arkadaşları ile yakınlaşmayı amaçladığını belirlemiştir.

Çizelge 5.14’de evinde internet bağlantısı olan ve olmayan ergenlerin internet bağlantı durumu ve cinsiyetlerine göre yalnızlık puan ortalamaları, standart sapmaları ve varyans analizi sonuçları verilmiştir.

Çizelge 5.14 Evinde internet bağlantısı olan ve olmayan ergenlerin cinsiyetlerine göre yalnızlık puan ortalamaları, standart sapmaları ve varyans analizi sonuçları

İnternet Bağlantı Durumu ve Cinsiyet		n	Yalnızlık Puan Ortalamaları	
İnternet Bağlantısı Olan	Erkek	75	27.68 ± 7.01	
	Kız	75	27.60 ± 5.95	
	Toplam	150	27.64 ± 6.48	
İnternet Bağlantısı Olmayan	Erkek	75	28.48 ± 5.13	
	Kız	75	31.29 ± 4.83	
	Toplam	150	29.89 ± 5.16	
Genel	Erkek	150	28.08 ± 6.14	
	Kız	150	29.45 ± 5.71	
	Toplam	300	28.76 ± 5.96	
Varyans Analiz Sonuçları		Sd	KO	F
İnternet Bağlantısı		1	378.56	11.29***
Cinsiyet		1	140.08	4.18*
İnternet Bağlantısı Olma Durumu x Cinsiyet		1	156.96	4.68*
Hata		296	33.54	
Toplam		300		

*p<0.05 ***p<0,001

Çizelge 5.14 incelendiğinde evinde interneti olan ergenlerin yalnızlık puan ortalamalarının (27.64 ± 6.48), evinde interneti olmayan ergenlerin yalnızlık puan ortalamalarından (29.89 ± 5.16) daha düşük olduğu dikkati çekmektedir.

Yapılan varyans analizi sonucunda internet bağlantısı olma durumunun (p<0.001), cinsiyet (p<0.05) ve internet bağlantısı olma durumu x cinsiyet interaksiyonunun (p<0.05) ergenlerin yalnızlık puanlarında anlamlı farklılık oluşturduğu belirlenmiştir.

Çizelgede de görüldüğü gibi internet bağlantısı olma durumu yalnızlık puan ortalamalarında anlamlı farklılık (p<0.001) yaratmaktadır. İnternet bağlantısı olmayan ergenler internet bağlantısı olan ergenlere göre kendisini daha yalnız hissetmektedir. Günlük hayatta etkili olan internet üzerinden ergenler sosyal ilişkilerini sanal dünyada da sürdürebilirler. Ergenlerin kendilerini sanal alemde rahatlıkla ifade edebildikleri ve okul sonrası tüm bilgi alışverişlerini, paylaşımlarını bu yolla çözdükleri gerçeği göz

önünde bulundurulursa internet bağlantısı olmayan ergenlerin kendilerini daha yalnız hissetmesi mümkün olabilir.

Valkenburg and Peter (2007a) araştırmasında ergenlerde internet kullanımının ergenin ruh sağlığını olumlu etkilediğini, kendisini daha az yalnız hissetmesini sağladığını belirlemiştir.

Çizelgede de görüldüğü gibi cinsiyetin yalnızlık puan ortalamalarında anlamlı farklılık yarattığı kızların yalnızlık puanlarının daha yüksek olduğu dikkati çekmektedir. Kızlar ergenlik dönemi özelliği erkekler göre daha içe kapanık, duygusal olabilirler ve pek çok şeyi paylaşmayıp, kendilerine saklayabilirler. Erkek ergenler yaptıkları etkinliklerle rahatlarlarken, pek çok grup içine girebilir, kızların yaşadıkları yalnızlık duygularını daha az hissedebilirler.

Kapıkıran (1999) araştırmasında kızların erkeklerden daha depresif olduklarını, daha çok genel kaygı yaşadıklarını ve daha fazla kişiler arası ilişkilerde duyarlılık gösterdiklerini dolayısıyla yalnızlık yaşadıklarını saptamıştır.

Eskin (2001) araştırmasında kızların erkeklerden daha çok yalnızlık çektiğini belirleyerek, bunun nedeninin de yalnızlık sözcüğünün her iki cinsiyet açısından taşıdığı anlamla ilişkili olabileceğini ortaya koymuştur.

Ayrıca çizelgede internet bağlantısı olma durumu x cinsiyet interaksyonunun yalnızlık puan ortalamasının anlamlı farklılık yarattığı görülmektedir. Kız ergenler yetişme tarzlarına, çevrelerine ve ailelerinin bakış açısına göre erkek ergenlere göre sahip olabilecekleri hak ve özgürlüklere bağlı sanal iletişime ihtiyaç hissedebilirler. Evinde internet bağlantısı olmasa bile erkek ergenin sıkıntı yaşamadan gece, gündüz istediği ortamda bulunabilmesi, ancak kız ergenin birtakım sınırlamalarla karşılaşabilmesi kız ergenin evinde interneti olmadığında kendini daha yalnız hissetmesine sebep olabilir. Subrahmanyam and Lin (2007) araştırmasında internetin ergenin sosyal gelişiminde giderek artan bir öneme ve etkiye sahip olduğunu, ergenlerin internet kullanımında

yalnızlıkla olan ilişkisinin sadece cinsiyet ile ilgili olduğunu, kızların genellikle erkeklere göre kendilerini daha fazla yalnız hissettiklerini tespit etmiştir.

Çizelge 5.15’de evinde internet bağlantısı olan ve olmayan ergenlerin internet bağlantı durumu ve cinsiyetlerine göre yalnızlık puan ortalamaları, standart sapmaları ve varyans analizi sonuçları verilmiştir.

Çizelge 5.15 Evinde internet bağlantısı olan ve olmayan ergenlerin yaşlarına göre yalnızlık puan ortalamaları, standart sapmaları ve varyans analizi sonuçları

İnternet Bağlantı Durumu ve Yaş		n	Yalnızlık Puan Ortalamaları	
İnternet Bağlantısı Olan	15	75	28.04 ± 6.91	
	16	75	27.25 ± 6.05	
	Toplam	150	27.64 ± 6.48	
İnternet Bağlantısı Olmayan	15	75	29.38 ± 5.39	
	16	75	30.50 ± 4.84	
	Toplam	150	29.89 ± 5.16	
Genel	15	150	28.74 ± 6.17	
	16	150	28.78 ± 5.73	
	Toplam	300	28.76 ± 5.96	
Varyans Analiz Sonuçları		Sd	KO	F
İnternet Bağlantısı		1	392.84	11.45***
Yaş		1	32.34	3.15
İnternet Bağlantısı Olma Durumu x Yaş		1	68.27	1.99
Hata		296	34.31	
Toplam		300		

***p<0,001

Çizelge 5.15’de ergenlerin yaşa göre yalnızlık puan ortalamaları incelendiğinde evinde interneti olan 15 yaşındaki ergenlerin yalnızlık puan ortalamalarının (28.04 ± 6.91), evinde interneti olmayan 15 yaşındaki ergenlerin yalnızlık puan ortalamalarından (29.38 ± 5.39) düşük, evinde interneti olan 16 yaşındaki ergenlerin yalnızlık puan ortalamalarının (27.25 ± 6.05), evinde interneti olmayan 16 yaşındaki ergenlerin yalnızlık puan ortalamalarından (30.50 ± 4.84) düşük olduğu tespit edilmiştir.

Varyans analizi sonucunda, internet bağlantısı olma durumunun ergenlerin yalnızlık puanlarında anlamlı farklılık yarattığı ($p<0.05$) saptanırken, yaş ve internet bağlantısı olma durumu x yaş interaksyonunun ergenlerin yalnızlık puanlarında anlamlı bir farklılık yaratmadığı ($p>0.05$) belirlenmiştir.

Çizelgede de görüldüğü gibi evinde internet bağlantısı olmayan 15-16 yaşındaki ergenlerin yalnızlık puan ortalamalarının evinde internet bağlantısı olmayan ergenlerin puan ortalamalarından yüksek olduğu saptanmıştır. Evde internet bağlantısı olduğunda ergenin yaşı on beş ya da on altı olsun internete girip kendilerini daha az yalnız hissedebilirler. Sanal ortamda yapmış oldukları etkinliklerle ve geliştirmiş oldukları ilişkilerle yalnızlık düzeylerini düşürebilirler.

Çizelge 5.16’da evinde internet bağlantısı olan ve olmayan ergenlerin doğum sırasına göre yalnızlık puan ortalamaları, standart sapmaları ve varyans analizi sonuçları verilmiştir.

Çizelge 5.16 Evinde internet bağlantısı olan ve olmayan ergenlerin doğum sırasına göre yalnızlık puan ortalamaları, standart sapmaları ve varyans analiz sonuçları

İnternet Bağlantı Durumu ve Doğum Sırası		n	Yalnızlık Puan Ortalamaları	
İnternet Bağlantısı Olan	İlk çocuk	78	26.68 ± 6.03	
	Ortanca veya ortancalardan biri	46	28.57 ± 7.12	
	Son çocuk	26	28.88 ± 6.39	
	Toplam	150	27.64 ± 6.48	
İnternet Bağlantısı Olmayan	İlk çocuk	68	30.50 ± 4.29	
	Ortanca veya ortancalardan biri	48	29.96 ± 5.62	
	Son çocuk	34	28.56 ± 5.96	
	Toplam	150	29.89 ± 5.16	
Genel	İlk çocuk	146	28.46 ± 5.61	
	Ortanca çocuk	94	29.28 ± 6.40	
	Son çocuk	60	28.70 ± 6.10	
	Toplam	300	28.76 ± 5.96	
Varyans Analiz Sonuçları		Sd	KO	F
İnternet Bağlantısı		1	173.16	5.10*
Doğum Sırası		2	13.30	0.39
İnternet Bağlantısı Olma Durumu x Doğum Sırası		2	102.29	3.01
Hata		294	33.97	
Toplam		300		

** $p<0,01$

Çizelge 5.16’da doğum sırasına göre yalnızlık puan ortalamaları incelendiğinde evinde interneti olan ilk çocuk ergenlerin yalnızlık puan ortalamalarının (28.46 ± 5.61), evinde interneti olmayan ilk çocuk ergenlerin yalnızlık puan ortalamalarından (30.50 ± 4.29) daha düşük olduğu, evinde interneti olan ortanca veya ortancalardan biri olan ergenlerin yalnızlık puan ortalamalarının (28.57 ± 7.12), evinde interneti olmayan ortanca veya ortancalardan biri olan ergenlerin yalnızlık puan ortalamalarından (29.96 ± 5.62) daha düşük olduğu, evinde interneti olan son çocuk ergenlerin ise yalnızlık puan ortalamalarının (28.88 ± 6.39), evinde interneti olmayan son çocuk ergenlerin yalnızlık puan ortalamalarından (28.56 ± 5.96) daha yüksek olduğu dikkati çekmektedir.

Varyans analizi sonucunda internet bağlantısı olma durumunun ergenlerin yalnızlık puan ortalamalarında anlamlı farklılık yarattığı saptanırken ($p < 0.05$) doğum sırası ile internet bağlantısı olma durumu x doğum sırası interaksyonunun ($p > 0.05$) ergenlerin yalnızlık puanlarında anlamlı bir farklılık yaratmadığı ($p > 0.05$) belirlenmiştir.

Çizelgede görüldüğü gibi internet bağlantısı olmayan ilk çocukların yalnızlık puan ortalamaları en yüksektir. Evde internetin olmaması, ilk çocukların bir müddet evin tek çocuğu gibi olmaları sonra da doğan kardeşlerine karşı birer küçük anne ya da küçük baba gibi benimseyebilirler. Bu nedenle kendilerini diğer kardeşlere nazaran kendilerini daha yalnız hissediyor olabilirler.

Çizelge 5.17’de evinde internet bağlantısı olan ve olmayan ergenlerin kardeş sayılarına göre yalnızlık puan ortalamaları, standart sapmaları ve varyans analizi sonuçları verilmiştir.

Çizelge 5.17 Evinde internet bağlantısı olan ve olmayan ergenlerin kardeş sayılarına göre yalnızlık puan ortalamaları, standart sapmaları ve varyans analiz sonuçları

İnternet Bağlantı Durumu ve Kardeş Sayısı		n	Yalnızlık Puan Ortalamaları	
İnternet Bağlantısı Olan	1-2 kardeş	111	26.97 ± 6.17	
	3 ve daha fazla	39	29.54 ± 7.03	
	Toplam	150	27.64 ± 6.48	
İnternet Bağlantısı Olmayan	1-2 kardeş	85	29.09 ± 4.60	
	3 ve daha fazla	65	30.92 ± 5.68	
	Toplam	150	29.89 ± 5.16	
Genel	1-2 kardeş	196	27.89 ± 5.63	
	3 ve daha fazla	104	30.40 ± 6.23	
	Toplam	300	28.76 ± 5.96	
Varyans Analiz Sonuçları		Sd	KO	F
İnternet Bağlantısı		1	198.88	5.94*
Kardeş Sayısı		1	312.48	9.33**
İnternet Bağlantısı Olma Durumu x Kardeş Sayısı		1	8.78	0.26
Hata		296	33.49	
Toplam		300		

*p<0.05 **p<0.01

Çizelge 5.17 incelendiğinde kendilerini en fazla yalnız hisseden ergenlerin evinde internet bağlantısı olmayan ve 3 ve daha fazla kardeşe sahip ergenlerin olduğu (30.40 ± 6.23), evinde internet bağlantısı olan 1-2 kardeşe sahip ergenlerin 26.97 ± 6.17, 3 ve daha fazla kardeşe sahip ergenlerin ise 29.54 ± 7.03 puan ortalamasına sahip olduğu belirlenirken, evinde interneti olmayan ergenlerin yalnızlık puan ortalamasının 1-2 kardeşe sahip ergenlerin yalnızlık puan ortalamasının 29.09 ± 4.60 olduğu, 3 ve daha fazla kardeşe sahip ergenlerin 30.92 ± 5.68 puan ortalamasına sahip olduğu dikkati çekmektedir. Genel puan ortalamaları incelendiğinde 3 ve daha fazla kardeşe sahip ergenlerin yalnızlık puan ortalamalarının (30.40 ± 6.23), 1-2 kardeşe sahip ergenlerin puan ortalamalarından (27.89 ± 5.63) daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Yapılan varyans analizi sonucunda internet bağlantısı olma durumu ve kardeş sayısının ergenlerin yalnızlık puan ortalamalarında anlamlı farklılık yarattığı (p<0.01) belirlenirken, internet bağlantısı olma durumu x kardeş sayısı interaksyonunun ise

ergenlerin yalnızlık puan ortalamalarında anlamlı farklılık yaratmadığı ($p>0.05$) belirlenmiştir.

Çizelgede kardeş sayısının ergenlerin yalnızlık puan ortalamalarında anlamlı farklılık yarattığı, ergenlerin kardeş sayısı arttıkça yalnızlık düzeylerinin arttığı dikkati çekmektedir. Evde kardeş sayısının fazla olması nedeni ile ergenin anne ve babasından görmeye ihtiyacı olduğu ilgiyi daha az bulabileceği, bu durumun ergenin anne babasından daha fazla ilgi gören ergenlere göre kendilerini daha fazla yalnız hissetmelerine sebep olabileceği düşünülebilir.

Buluş (1996)'da araştırmasında 3'ten fazla kardeşe sahip olan ergenlerin yalnızlık düzeylerinin 1-2 kardeşi olan ergenlerden yüksek olduğu belirlemiştir.

Karahan (1996) ise ailede çocuk sayısının artmasının, anne-babanın çocuklarının farklı alanlardaki psiko-sosyal ve fiziksel ihtiyaçlarını yeterince karşılamasını güçleştireceğini, anne ve babanın çocuğun gelişim sorunlarını yakından izlemesini, gerekli yardım ve desteği sağlamasını kısıtlayabileceğini vurgulamıştır.

Çizelge 5.18'de evinde internet bağlantısı olan ve olmayan ergenlerin anne öğrenim durumuna göre yalnızlık puan ortalamaları, standart sapmaları ve varyans analizi sonuçları verilmiştir.

Çizelge 5.18 Evinde internet bağlantısı olan ve olmayan ergenlerin anne öğrenim durumuna göre yalnızlık puan ortalamaları, standart sapmaları ve varyans analiz sonuçları

İnternet Bağlantısı ve Anne Öğrenim Durumu		n	Yalnızlık Puan Ortalamaları	
İnternet Bağlantısı Olan	Okuryazar ve ilkokul mezunu	60	28.03 ± 6.81	
	Orta dereceli okul mezunu	90	27.38 ± 6.27	
	Toplam	150	27.64 ± 6.48	
İnternet Bağlantısı Olmayan	Okuryazar ve ilkokul mezunu	90	29.36 ± 5.72	
	Orta dereceli okul mezunu	60	30.68 ± 4.11	
	Toplam	150	29.89 ± 5.16	
Genel	Okuryazar ve ilkokul mezunu	150	28.83 ± 6.19	
	Orta dereceli okul mezunu	150	28.70 ± 5.73	
	Toplam	300	28.76 ± 5.96	
Varyans Analiz Sonuçları		Sd	KO	F
İnternet Bağlantısı		1	385.49	11.25***
Anne Öğrenim Durumu		1	8.13	0.24
İnternet Bağlantısı Olma Durumu x Anne Öğrenim Durumu		1	70.80	2.07
Hata		296	34.28	
Toplam		300		

***p<0,001

Çizelge 5.18 incelendiğinde evinde interneti olan annesi okuryazar ve ilkokul mezunu olan ergenlerin yalnızlık puan ortalamalarının (28.03 ± 6.81), annesi orta dereceli okul mezunu olan ergenlerin (27.38 ± 6.27) yalnızlık puan ortalamalarından daha yüksek olduğu belirlenirken, evinde interneti olmayan annesi orta dereceli okul mezunu olan ergenlerin yalnızlık puan ortalamalarının (30.68 ± 4.11), annesi orta dereceli okul mezunu olan ergenlerin (29.36 ± 5.72) yalnızlık puan ortalamalarından daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Yapılan varyans analizi internet bağlantısı olma durumunun yalnızlık puan ortalamalarında anlamlı farklılık yarattığı (p<0.05) saptanırken anne öğrenim durumu ile (p>0.05) internet bağlantısı olma durumu x anne öğrenim durumu interaksiyonunun (p>0.05) ergenlerin yalnızlık puan ortalamalarında anlamlı farklılık yaratmadığı belirlenmiştir.

Çizelgede de görüldüğü gibi evinde internet olan ve olmayan ergenlerin anne öğrenim düzeyleri yalnızlık düzeylerinde önemli farklılık oluşturmamaktadır. Bu durumda ergenlerin yalnızlık düzeylerini anne öğrenim durumunun etkilemediği, ergenle sağlıklı iletişimin daha önemli olduğu söylenebilir.

Çizelgede tespit edilen bulgulara paralel olarak Eren (1994), araştırmasında lise öğrencilerinin yalnızlık düzeyleri ve psikolojik ihtiyaçlarının incelenmesi ile ilgili çalışmada annelerin eğitim düzeylerinin yalnızlık üzerindeki etkisinin önemli olmadığını tespit etmiştir.

Çizelge 5.19'da evinde internet bağlantısı olan ve olmayan ergenlerin baba öğrenim durumuna göre yalnızlık puan ortalamaları, standart sapmaları ve varyans analizi sonuçları verilmiştir.

Çizelge 5.19 Evinde internet bağlantısı olan ve olmayan ergenlerin baba öğrenim durumuna göre yalnızlık puan ortalamaları, standart sapmaları ve varyans analiz sonuçları

İnternet Bağlantısı ve Baba Öğrenim Durumu		n	Yalnızlık Puan Ortalamaları	
İnternet Bağlantısı Olan	Okuryazar ve ilköğretim mezunu	35	27.11 ± 3.95	
	Orta dereceli okul mezunu	115	27.80 ± 7.08	
	Toplam	150	27.64 ± 6.48	
İnternet Bağlantısı Olmayan	Okuryazar ve ilköğretim mezunu	47	28.43 ± 5.15	
	Orta dereceli okul mezunu	103	30.55 ± 5.05	
	Toplam	150	29.89 ± 5.16	
Genel	Okuryazar ve ilköğretim mezunu	82	27.87 ± 4.7	
	Orta dereceli okul mezunu	218	29.10 ± 6.34	
	Toplam	300	28.76 ± 5.96	
Varyans Analiz Sonuçları		Sd	KO	F
İnternet Bağlantısı		1	242.06	7.12**
Baba Öğrenim Durumu		1	115.98	3.41
İnternet Bağlantısı Olma Durumu x Baba Öğrenim Durumu		1	30.47	0.90
Hata		296	34.01	
Toplam		300		

**p<0,01

Çizelge 5.19 incelendiğinde evinde interneti olan babası okuryazar ve ilkokul mezunu olan ergenlerin yalnızlık puan ortalamalarının 27.11 ± 3.95 , babası orta dereceli okul mezunu olan ergenlerin yalnızlık puan ortalamalarının 27.80 ± 7.08 , evinde interneti olmayan babası orta dereceli okul mezunu olan ergenlerin yalnızlık puan ortalamalarının 30.55 ± 5.05 , babası okuryazar ve ilkokul mezunu ergenlerin ise 28.43 ± 5.15 yalnızlık puan ortalamalarına sahip olduğu tespit edilmiştir.

Yapılan varyans analizi sonucunda internet bağlantısı olma durumunun yalnızlık puan ortalamalarında anlamlı farklılık yarattığı ($p < 0.01$) saptanırken baba öğrenim durumu ile internet bağlantısı olma durumu x baba öğrenim durumu interaksyonunun ($p > 0.05$) ergenlerin yalnızlık puan ortalamalarında anlamlı farklılık yaratmadığı belirlenmiştir.

Çizelge incelendiğinde babası okuryazar ilkokul mezunu olan ergenlerin yalnızlık puan ortalamalarının babası orta dereceli okul mezunu olan ergenlerin yalnızlık puan ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmektedir. Orta dereceli okul mezunu olan babalar çocuklarını daha fazla destekleyebilir, sorunlarını paylaşarak ergenin yalnızlığını azaltabilir.

Çizelgede tespit edilen bulgulara paralel olarak Eren (1994), araştırmasında lise öğrencilerinin yalnızlık düzeyleri ve psikolojik ihtiyaçlarının incelenmesi ile ilgili çalışmada anne babanın öğrenim durumlarının yalnızlık üzerindeki etkilerinin önemli olmadığını saptamıştır.

Çizelge 5.20’de evinde internet bağlantısı olan ve olmayan ergenlerin anne yaşına göre yalnızlık puan ortalamaları, standart sapmaları ve varyans analizi sonuçları verilmiştir.

Çizelge 5.20 Evinde internet bağlantısı olan ve olmayan ergenlerin anne yaşına göre yalnızlık puan ortalamaları, standart sapmaları ve varyans analiz sonuçları

İnternet Bağlantı Durumu ve Anne Yaşı		n	Yalnızlık Puan Ortalamaları	
İnternet Bağlantısı Olan	40 yaş altı	16	27.75 ± 7.60	
	40-45 yaş arası	91	28.23 ± 6.63	
	45 yaş üstü	43	26.35 ± 5.62	
	Toplam	150	27.64 ± 6.48	
İnternet Bağlantısı Olmayan	40 yaş altı	16	29.50 ± 3.81	
	40-45 yaş arası	93	30.76 ± 5.35	
	45 yaş üstü	41	28.05 ± 4.77	
	Toplam	150	29.89 ± 5.16	
Genel	40 yaş altı	32	28.63 ± 5.98	
	40-45 yaş arası	184	29.51 ± 6.13	
	45 yaş üstü	84	27.18 ± 5.26	
	Toplam	300	28.76 ± 5.96	
Varyans Analiz Sonuçları		Sd	KO	F
İnternet Bağlantısı		1	184.13	5.46*
Anne Yaşı		2	152.58	4.53*
İnternet Bağlantısı Olma Durumu x Anne Yaşı		2	5.97	0.18
Hata		294	33.71	
Toplam		300		

*p<0,05

Çizelge 5.20 incelendiğinde evinde internet bağlantısı olan çocuklardan annesi kırk ve kırk beş yaş arasında olan ergenlerin yalnızlık puan ortalamalarının (28.23 ± 6.63), annesi kırk yaş altı olan ergenlerin yalnızlık puan ortalamaları (27.75 ± 7.60) ile annesi kırk beş yaş üstü olan ergenlerin puan ortalamalarından (26.35 ± 5.62) daha yüksek olduğu görülmektedir. Evinde internet bağlantısı olan çocuklardan annesi kırk ve kırk beş yaş arasında olan ergenlerin yalnızlık puan ortalamalarının (30.76 ± 5.35), annesi kırk yaş altı olan ergenlerin yalnızlık puan ortalamaları (29.50 ± 3.81) ile annesi kırk beş yaş üstü olan ergenlerin puan ortalamalarından (28.05 ± 4.77) daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Yapılan varyans analizi sonucunda internet bağlantısı olma durumunun ergenlerin yalnızlık puan ortalamalarında anlamlı farklılık yarattığı (p<0.05) saptanırken, anne yaşı ile internet bağlantısı olma durumu x anne yaşı interaksyonunun ise ergenlerin yalnızlık puan ortalamalarında anlamlı farklılık yaratmadığı (p>0.05) belirlenmiştir.

Bulgular incelendiğinde annesi 45 yaş ve üstü olan ergenlerin yalnızlık puan ortalamalarının daha düşük olduğu dikkati çekmektedir. Anne yaşı ilerledikçe annenin önem verdiği olaylar değişiklik gösterebilir. Çocuklarıyla geçireceği zamanın niteliğinde farklılıklar gözlemlenebilir. Çocuklarıyla daha fazla birlikte olmaya özen gösterip, ilgi ve ihtiyaçlarını yakından takip edebilir.

Salmon and Daly (1998) araştırmalarında anne yaşı arttıkça ergenlerin anneye olan bağlılığının arttığını, annenin ergenin ihtiyaçlarını gidermeye ve sorunları ile ilgilenmeye daha fazla zaman ayırdığını tespit etmişlerdir.

Çizelge 5.21’de evinde internet bağlantısı olan ve olmayan ergenlerin baba yaşına göre yalnızlık puan ortalamaları, standart sapmaları ve varyans analizi sonuçları verilmiştir.

Çizelge 5.21 Evinde internet bağlantısı olan ve olmayan ergenlerin baba yaşına göre yalnızlık puan ortalamaları, standart sapmaları ve varyans analiz sonuçları

İnternet Bağlantı Durumu ve Baba Yaşı		n	Yalnızlık Puan Ortalamaları	
İnternet Bağlantısı Olan	40 yaş altı	10	27.10 ± 4.70	
	40-45 yaş arası	31	30.23 ± 8.10	
	45 yaş üstü	109	26.95 ± 5.95	
	Toplam	150	27.64 ± 6.48	
İnternet Bağlantısı Olmayan	40 yaş altı	5	24.80 ± 2.49	
	40-45 yaş arası	34	30.21 ± 3.91	
	45 yaş üstü	111	30.02 ± 5.48	
	Toplam	150	29.89 ± 5.16	
Genel	40 yaş altı	15	26.33 ± 4.15	
	40-45 yaş arası	65	30.22 ± 6.22	
	45 yaş üstü	220	28.50 ± 5.91	
	Toplam	300	28.76 ± 5.96	
Varyans Analiz Sonuçları		Sd	KO	F
İnternet Bağlantısı		1	1.46	0.06
Baba Yaşı		2	109.61	2.88
İnternet Bağlantısı Olma Durumu x Baba Yaşı		2	94.15	2.82
Hata		294	33.43	
Toplam		300		

Çizelge 5.21 incelendiğinde evinde internet bağlantısı olan babası kırk ve kırk beş yaş arasında olan ergenlerin yalnızlık puan ortalamalarının (30.23 ± 8.10), babası kırk yaş

altı olan ergenlerin yalnızlık puan ortalamaları (27.10 ± 4.70) ile babası kırk beş yaş üstü olan ergenlerin puan ortalamalarından (26.95 ± 5.95) daha yüksek olduğu görülmektedir. Evinde internet bağlantısı olmayan babası kırk ve kırk beş yaş arasında olan ergenlerin yalnızlık puan ortalamalarının (30.21 ± 3.91), babası kırk yaş altı olan ergenlerin yalnızlık puan ortalamaları (24.80 ± 2.49) ile babası kırk beş yaş üstü olan ergenlerin puan ortalamalarından (30.02 ± 5.48) daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Yapılan varyans analizi sonucunda internet bağlantısı olma durumu baba yaşı ile internet bağlantısı olma durumu x baba yaşı interaksyonunun ergenlerin yalnızlık puan ortalamalarında anlamlı farklılık yaratmadığı ($p>0.05$) belirlenmiştir.

Babaların toplumumuzun kültürel özellikleri doğrultusunda ergen çocukları ile fazla iletişime girmediği düşünülebilir.

Çizelge 5.22’de evinde internet bağlantısı olan ve olmayan ergenlerin internet bağlantı süresine göre yalnızlık puan ortalamaları, standart sapmaları ve t-testi sonuçları verilmiştir.

Çizelge 5.22 Evinde internet bağlantısı olan ergenlerin internet bağlantı süresine göre yalnızlık puan ortalamaları, standart sapmaları ve t-testi sonuçları

İnternet Bağlantı Süresi	N	\bar{x}	S	SD	t	P
1-2 yıl	46	28.67	7.35	148	1.30	0.19
3 yıl ve daha fazla	104	27.18	6.04			

Çizelge 5.22 incelendiğinde araştırmaya dahil edilen ergenlerden evlerinde 1-2 yıldır internet bağlantısı olan ergenlerin 28.67 ± 7.35 , 3 yıl ve daha fazla süredir internet bağlantısı olan ergenlerin ise 27.18 ± 6.04 yalnızlık puan ortalamasına sahip oldukları görülmektedir. 1-2 yıldır evinde internet bağlantısı olan ergenlerin yalnızlık puanı yüksek, 3 yıldan fazla internet bağlantısı olan ergenlerin yalnızlık puanı düşüktür.

Çizelge 5.22’de görüldüğü gibi yapılan t-testi sonucunda da ergenlerin yalnızlık puan ortalamaları arasındaki farklılığın ergenlerin evlerinde internet bağlantı süresine göre önemli olmadığı ($t(148)=1.30$, $p>0.05$) ortaya konmuştur. Ergen evinde interneti olmadığına arkadaşlarında ya da internet kafede internete bağlanabilir. Yıllarla birlikte interneti daha etkili kullanmayı öğrenmesi yalnızlığını azaltabilir.

Çizelge 5.23’de evinde internet bağlantısı olan ergenlerin internet kullanma sıklığına göre yalnızlık puan ortalamaları, standart sapmaları ve t-testi sonuçları verilmiştir.

Çizelge 5.23 Evinde internet bağlantısı olan ergenlerin internet kullanma sıklığına göre yalnızlık puan ortalamaları, standart sapmaları ve t-testi sonuçları

İnternet Kullanma Sıklığı	N	\bar{x}	S	SD	t	P
Her gün	74	27.22	6.50	148	0.79	0.43
Haftada en az 3-4 kez	76	28.05	6.47			

Çizelge 5.23 incelendiğinde interneti her gün kullanan ergenlerin 27.22 ± 6.50 , interneti haftada 3-4 kez kullanan ergenlerin 28.05 ± 6.47 yalnızlık toplam puan ortalamasına sahip oldukları görülmektedir.

Yapılan t-testi sonucunda da ergenlerin yalnızlık puan ortalamaları arasındaki farklılığın ergenlerin interneti kullanım sıklığına göre önemli olmadığı ($t(148)=0.79$, $p>0.05$) ortaya konmuştur. Haftada en az internete 3-4 kez bağlanan ergenlerin yalnızlık puanı daha yüksek, her gün internet kullanan ergenin yalnızlık düzeyi daha düşüktür. Her gün internete giren ergenlerin sosyal ilişkilerini daha iyi geliştirebileceği ve yalnızlık düzeylerinin azalabileceği düşünülebilir.

Çizelge 5.24’de evinde internet bağlantısı olan ergenlerin anne-baba internet denetleme durumuna göre yalnızlık puan ortalamaları, standart sapmaları ve t-testi sonuçları verilmiştir.

Çizelge 5.24 Evinde internet bağlantısı olan ergenlerin anne-baba internet denetleme durumuna göre yalnızlık puan ortalamaları, standart sapmaları ve t-testi sonuçları

Anne Baba İnterneti Denetleme Durumu	N	\bar{x}	S	SD	t	P
Evet	116	26.89	6.11	148	2.68	0.00**
Hayır	34	30.21	7.10			

**p<0,01

Çizelge 5.24 incelendiğinde araştırmaya dahil edilen ergenlerden anne-babası tarafından internet kullanımı denetlenen ergenlerin yalnızlık puan ortalamalarının (26.89 ± 6.11), anne-babası tarafından internet kullanımı denetlenmeyen ergenlerin yalnızlık puan ortalamalarından (30.21 ± 7.10) daha düşük olduğu görülmektedir.

Yapılan t-testi sonucunda da ergenlerin yalnızlık puan ortalamaları arasındaki farklılığın ergenlerin evlerinde internet bağlantı süresine göre önemli olduğu ($t(148)=2.68, p<0.01$) ortaya konmuştur.

Çizelgede görüldüğü gibi anne-baba interneti denetleme durumunun ergenlerin yalnızlık puan ortalamalarının istatistiksel açıdan önemli olduğu dikkati çekmektedir. Genellikle ergenler anne-babanın denetiminden sıkıldıklarını dile getirebilirler. Ancak internet söz konusu olduğunda anne- baba denetimi olmadığı takdirde kendilerini yalnız hissedebilirler. Ergenler sanal dünyada doğru adımlar atabilmek, düzeltilmesi zor yanlışlar yapmamak için anne-babayı yanlarında hissetmek isteyebilirler. Ayrıca anne baba denetimi ergenlerin uygun olmayan sitelerde zaman geçirmesini engelleyebileceğinden ergenlerin daha çok arkadaşları ile sosyal ilişkilerini olumlu yönde etkileyebilir. Bu durum ergenin yalnızlık düzeyini azaltabilir.

Çizelge 5.25’de evinde internet bağlantısı olan ergenlerin internet kullanım amaçlarına göre yalnızlık puan ortalamaları, standart sapmaları ve varyans analizi sonuçları verilmiştir.

Çizelge 5.25 Evinde internet bağlantısı olan ergenlerin internet kullanım amaçlarına göre yalnızlık puan ortalamaları, standart sapmaları ve varyans analiz sonuçları

İnternet Kullanım Amaçları	n	Yalnızlık Puan Ortalamaları	
Eğitim	46	29.85 ± 8.65	
Eğlence	27	27.11 ± 5.31	
Sohbet	12	25.00 ± 5.58	
Bilgi Edinme	32	27.59 ± 5.68	
Boş Zamanları Değerlendirme	33	26.00 ± 3.55	
Toplam	150	27.64 ± 6.48	
Varyans Analiz Sonuçları	Sd	KO	F
Grup içi	1	101.06	2.50*
Gruplar arası	148	40.35	
Toplam	150		

*p<0.05

Çizelge 5.25 incelendiğinde interneti daha çok eğitimde kullanan ergenlerin 29.85 ± 8.65, eğlence için kullananların 27.11 ± 5.31, sohbet için kullananların 25.00 ± 5.58, bilgi edinme amaçlı kullananların 27.59 ± 5.68, boş zamanlarını değerlendirme amaçlı kullananların 26.00 ± 3.55 yalnızlık toplam puan ortalamasına sahip oldukları görülmektedir.

Yapılan varyans analizi sonucunda ergenlerin internet kullanım amaçları ile yalnızlık puan ortalaması arasındaki farkın (p<0.05) istatistiksel açıdan önemli olduğu saptanmıştır.

İnterneti daha çok sohbet amaçlı kullanan ergenlerin interneti diğer amaçlarla kullanan ergenlere göre kendilerini daha az yalnızlık hissedebilecekleri, interneti daha çok eğitim, eğlence ve bilgi edinme gibi kişisel amaçlı kullanan ergenlerin ise yalnızlıklarının artabileceği söylenebilir. Ayrıca, yalnızlık hisseden ergenlerin bu duyguları ile baş edebilmek için tercih ettikleri internet kullanım amacı da yalnızlıklarını artırabilir veya azaltabilir. Ergenlerin bu tercihleri bireysel farklılıklar gösterebilir. Daha çok ilişki arayarak, sosyalleşmeyi sağlayacak faaliyetler yaparak yalnızlık duygularını azaltmak isteyen ergen, bireysel etkinlikler geliştirerek yalnızlık duygularından kurtulmak isteyen ergenlere göre çabalarında daha başarılı olabilirler.

Elde bulgulara paralel olarak Gross (2004)'da araştırmasında ergenlerin yalnızlıklarını gidermek amacı ile internette daha çok sohbet etmeyi tercih ettiklerini tespit etmiştir.

Ergenlerin orta sosyo ekonomik düzey içerisinde akran ilişkileri ölçeğinin her bir alt boyutu puan ortalamaları ile yalnızlık puanları arasında istatistiksel olarak doğrusal ilişkinin olup olmadığına ilişkin yapılan “Pearson Korelasyon Testi” Çizelge 5.26’de sunulmuştur.

Çizelge 5.26 Arkadaş İlişkileri Alt Boyut Puanları ile Yalnızlık Puanları Arasında Pearson Korelasyon Testi Sonuçları

	AİÖ Bağlılık	AİÖ Kendini Açma	AİÖ Güven ve Özdeşim	AİÖ Sadakat	AİÖ Toplam
AİÖ Bağlılık	-	0.28**	0.46**	0.28**	0.75**
AİÖ Kendini Açma	0.28**	-	0.36**	0.31**	0.68**
AİÖ Güven ve Özdeşim	0.46**	0.36**	-	0.25**	0.75**
AİÖ Sadakat	0.28**	0.31**	0.25**	-	0.50**
AİÖ Toplam	0.75**	0.68**	0.75**	0.50**	-
UCLA Yalnızlık Puanı	-0.39**	-0.20**	-0.21**	-0.21**	-0.31**

**p<0,01

Akran ilişkileri ölçeği toplam puanı ile akran ilişkileri ölçeği alt boyut (bağlılık, kendini açma, güven ve özdeşim, sadakat) puanları arasında 0.25 ile 0.75 arasında değişen, yalnızlık ölçeği puanı ile akran ilişkileri ölçeği toplam puanı ve akran ilişkileri ölçeği alt boyut puanları -0.20 ile -0.39 arasında değişen negatif 0.01 düzeyinde anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Bu durum ergenin olumlu arkadaşlık ilişkilerinin ergenin yalnızlık düzeyini azalttığını göstermektedir. Bu bulgu, akran ilişkileri ölçeği toplam puanını oluşturan alt boyutların birlikte ergenlerin yalnızlık düzeylerini ölçmede homojen bir yapıyı tanımladığını göstermektedir.

Bilgiç (2000) tarafından arkadaşlık becerisi eğitiminin içeriğinde yer alan ve öğrencilere arkadaşlıkla ilgili bilgi, tutum, beceri ve anlayış kazandırmayı hedefleyen etkinliklerin öğrencilerin yalnızlıklarını azaltmada etkili olduğu saptanmıştır.

Çevik (2007) araştırmasında ergenlik döneminde sosyalleşmeyi sağlayan arkadaşlık ilişkilerinin, ergenin yalnızlık düzeyini düşürdüğünü, olumlu arkadaş ilişkilerine sahip ergenlerin yalnızlık düzeylerinin de düşük olabileceğini tespit etmiştir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada, orta sosyo ekonomik düzeydeki liselerin ikinci sınıfına devam eden evlerinde internet olan ve olmayan ergenlerin akran ilişkilerini ve yalnızlık düzeylerini incelemek, ergenlerin arkadaş ilişkilerinde ve yalnızlık düzeylerinde bazı değişkenlerin etkili olup olmadığını belirlemek ve ergenlerin evlerinde internet olup olmama durumları ile arkadaş ilişkileri ve yalnızlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi saptamak amaçlanmıştır.

Yapılan varyans analizi sonucunda, internet bağlantısı olma durumunun ergenlerin akran ilişkileri ölçeği bağıllık alt boyutunda anlamlı farklılık yarattığı saptanırken ($p<0.001$), güven ve özdeşim, kendini açma, sadakat boyutlarında ve toplam puan ortalamalarında anlamlı farklılık yaratmadığı ($p>0.05$) saptanmıştır. Ayrıca cinsiyet ve internet bağlantısı olma durumu x cinsiyet interaksyonunun ergenlerin akran ilişkileri ölçeği puanlarında anlamlı farklılık yaratmadığı ($p>0.05$) belirlenmiştir.

Ergenlerin yaş durumunun akran ilişkileri ölçeği alt boyutları puanlarında anlamlı farklılık yaratmadığı ($p>0.05$) tespit edilmiştir.

Ergenlerin doğum sırasının akran ilişkileri ölçeği sadakat alt boyutunda ($p<0.01$) ve internet bağlantısı olma durumu x doğum sırası interaksyonunun akran ilişkileri ölçeğinin sadakat alt boyutu ve toplam puanda ($p<0.05$) ve kendini açma boyutunda anlamlı bir farklılık yarattığı ($p<0.01$) tespit edilmiştir.

Ergenlerin kardeş sayısının ($p<0.05$) ile internet bağlantısının toplam puanda ($p<0.05$) ve internet bağlantısı olma durumu x kardeş sayısı interaksyonunun ise akran ilişkileri ölçeğinin bağıllık, kendini açma, sadakat boyutları ($p<0.05$) ile toplam puanda ($p<0.01$) anlamlı farklılık yarattığı belirlenmiştir.

Anne öğrenim durumunun ergenlerin akran ilişkileri ölçeği alt boyutları puanlarında anlamlı farklılık yaratmadığı ($p>0.05$), internet bağlantısı x anne öğrenim durumu

interaksiyonunun akran ilişkileri ölçeği güven ve özdeşim alt boyutu puan ortalamalarının anlamlı bir farklılık yarattığı ($p<0.05$) saptanmıştır.

Baba öğrenim durumunun ergenlerin akran ilişkileri ölçeği alt boyutları puanlarında anlamlı farklılık yaratmadığı ($p>0.05$), internet bağlantısı x baba öğrenim durumu interaksiyonunun akran ilişkileri ölçeği güven ve özdeşim alt boyutu puan ortalamalarının anlamlı bir farklılık yarattığı ($p<0.01$) saptanmıştır.

Anne ve baba yaşının ergenlerin akran ilişkileri ölçeği alt boyutları puanlarında anlamlı farklılık yaratmadığı ($p>0.05$) belirlenmiştir.

Ergenlerin internet kullanım amaçlarının akran ilişkileri ölçeği alt boyutları puanlarında anlamlı farklılık yarattığı ($p<0.05$) tespit edilmiştir.

Ergenlerin akran ilişkileri ölçeği tüm alt boyutları ile toplam puan ortalamaları arasındaki farklılığın ergenlerin evlerinde internet bağlantı süresine göre önemli olmadığı (bağlılık: $t(148)=0.72$; güven ve özdeşim: $t(148)=0.99$; kendini açma: $t(148)=1.28$; sadakat: $t(148)=1.10$; toplam: $t(148)=1.24$; $p>0.05$) ortaya konmuştur.

Ergenlerin akran ilişkileri ölçeği bağlılık ile güven ve özdeşim alt boyutları puan ortalamaları arasındaki farklılığın ergenlerin evlerinde internet bağlantı süresine göre önemli olmadığı (bağlılık: $t(148)=1.17$; güven ve özdeşim: $t(148)=1.90$; $p>0.05$), kendini açma, sadakat ve toplam puan ortalamaları arasındaki farklılığın ergenlerin evlerinde internet bağlantı süresine göre önemli olduğu (kendini açma: $t(148)=2.88$; sadakat: $t(148)=2.85$; $p<0.01$, toplam: $t(148)=3.43$; $p<0.001$) tespit edilmiştir.

Ergenlerin akran ilişkileri ölçeği alt boyutları puan ortalamaları arasındaki farklılığın ergenlerin anne-baba internet denetleme durumuna göre önemli olmadığı (bağlılık: $t(148)=1.77$; güven ve özdeşim: $t(148)=1.84$; kendini açma: $t(148)=1.47$; sadakat: $t(148)=1.86$; $p>0.05$), akran ilişkileri ölçeği toplam puan ortalamaları arasındaki

farklılığın ergenlerin anne-baba internet denetleme durumuna göre önemli olduğu ($t(148)=2.97$; $p<0.01$) ortaya konmuştur.

İnternet bağlantısı olma durumunun ($p<0.001$), cinsiyet ($p<0.05$) ve internet bağlantısı olma durumu x cinsiyet interaksyonunun ($p<0.05$) ergenlerin yalnızlık puanlarında anlamlı farklılık oluşturduğu belirlenmiştir.

Yapılan varyans analizi sonucunda kardeş sayısının ($p<0.01$), anne yaşının ($p<0.05$) ve ergenlerin anne-baba interneti denetleme durumunun ($p<0.01$) yalnızlık puan ortalamalarında anlamlı farklılık yarattığı ($p<0.01$) belirlenmiştir.

Yaşın, doğum sırasının, anne ve baba öğrenim durumları ile baba yaşının, ergenlerin internet bağlantı süreleri ve kullanım sıklığının ergenlerin yalnızlık düzeylerinde anlamlı bir farklılık yaratmadığı ($p>0.05$) belirlenmiştir.

Analiz sonucunda ergenlerin internet kullanım amaçları ile yalnızlık puan ortalaması arasındaki ilişkinin ($p<0.01$) istatistiksel açıdan önemli olduğu saptanmıştır. Akran ilişkileri olumlu olan ergenlerin yalnızlık düzeylerinin de düşük olduğu tespit edilmiştir.

Bu araştırmada, 15-16 yaş grubunda olan ergenlerin akran ilişkileri, yalnızlık düzeyleri ile evlerinde internet kullanımı arasında ilişki olduğu, akran ilişkileri olumlu olan ergenlerin yalnızlıklarının da düşük olduğu saptanmıştır.

Evinde interneti olan ve olmayan ergenler arasında akran ilişkileri ölçeği alt boyutları ile yalnızlık düzeyleri açısından önemli farklılıklar olduğu saptanmıştır. İnternete sahip olma durumunun ergenlerin yalnızlık düzeylerinde ve ergenlerin arkadaşlık ilişkilerinde önemli etkiler yarattığı gözlenmiştir. İnternete sahip olma durumunun, ergenlerin yalnızlık düzeylerinin algılanmasına ve akran ilişkileri ölçeği alt boyutlarının tüm değişkenlere etkisine bakıldığında, evinde interneti olan ergenlerin yalnızlık puan

ortalamaları düşük ve akran ilişkileri ölçeği tüm alt boyutlarında ve toplam puan ortalamasında ise daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Araştırmanın bulguları doğrultusunda, ergenin evinde internete sahip olması ile arkadaşları ile olan ilişkilerinin olumlu olarak geliştiği, arkadaşlarına daha bağlı, arkadaşlarına güven duyabilen ve karşılıklı özdeşim kurabilen kişiler oldukları, dolayısıyla yalnızlık düzeylerinin azaldığı söylenebilir. Ergenlerin evlerinde internete sahip olması ergenlerin sosyal ilişkilerini artırmalarında, arkadaşlarıyla olumlu ve sağlıklı ilişkiler kurarak, kişiliklerinin gelişimine yardımcı olmalarında yararlı olacaktır.

Ergenlik döneminde fiziksel, ruhsal ve toplumsal gereksinimlerin karşılanması, olumlu kişilik özellikleri kazanılması, anne baba ergen arasında sağlıklı iletişim kurulması ve ergenlerin sağlıklı toplumsallaşmaları için ailelere, kurum ve kuruluşlar ile araştırmacılara şunlar önerilebilir:

Ailelere;

- Ergenlik döneminde anne babalar ergenlere güvenmeli, onları dinlemeli ve onlarla sağlıklı ilişkiler kurmalıdır.
- Anne babalar ergen psikolojisi ve gelişimi yönünde bilgilenmeli ve bu dönemde ergenlerin ihtiyaçlarını karşılayabilmelidir.
- Anne baba ergenin arkadaşları ile ilişkilerine olumlu yaklaşmalı ve ilişkilerini izlemelidir.
- Aileleri ergenlerin sağlıklı birey olarak gelişimleri için internet kullanımlarını bilinçli bir şekilde takip etmelidir.

- Aileler ergenlerin internet başında gereksiz fazla zaman geçirme hem fiziksel hem de ruhsal bir takım olumsuz etkilere maruz kalmamaları için internet hakkında oldukça bilinçli ve bilgili olmalıdırlar.

- Çocukların da katkısıyla internet ev kuralları listesi oluşturulmalıdır. Bu listede sınırların dışında kalan site türleri, internete erişim saatleri ve sohbet odası iletişimini de içeren çevrimiçi iletişimle ilgili olarak uyulması gereken kurallar da bulunmalıdır.

- Evde internete bağlı olan bilgisayarlar, açık bir alanda ve çocukların yatak odalarının dışında tutulmalıdır.

- Aile ergenlerle diğer arkadaşları ve etkinlikleri hakkında konuştukları gibi, çevrimiçi arkadaşları ve etkinlikleri hakkında da konuşmalıdır.

- Aileler bilgisayarlarda internet kaynaklı kötü yazılım, program, sitelere erişimi engelleyecek filtreler kullanmalıdır.

- Ergenlere boş zaman etkinlikleri kazandırılmalı, sosyal etkinlikleri için zaman ayırılmalıdır.

Kurum ve Kuruluşlara;

- Eğer gençler eğitim (okul, çocuk esirgeme ve sosyal hizmetler kurumu, v.s. gibi) ortamlarında da internet imkanı buluyorlarsa eğitimciler ve yöneticiler ergenleri internet kaynaklı olabilecek olumsuzluklara karşı korumak için gerekli tedbirleri almalıdırlar.

- Ülkemizde internet kullanımının ergenlere verebileceği zararlı önleyici gerekli yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

- İnternetin olumsuz etkilerini aza indirmek için kamuoyu ve ebeveynler bilinçlendirilmelidir.

- İnternetin yararlı bir iletişim aracı halinde kullanılması için özellikle eğitim kurumlarında bu konular yeniden gözden geçirilmelidir.

- Milli Eğitim Sisteminde de özellikle ergenlerin sadece müfredata yönelik bilgilendirilmelerinin ötesinde içinde buldukları dönemde karışılacakları sorunlar ile mücadele edebilmelerini sağlayacak kişilik özelliklerini geliştirmede yardımcı olacak yöntemlerin de yer alması sağlanmalıdır.

Araştırmacılara;

- Araştırma Ankara il merkezinde orta sosyo-ekonomik düzeydeki liselerde yapılmıştır. Ankara dışındaki liselerde ve örneklem grubu genişletilerek araştırma yapılabilir.

- Araştırma ilköğretim ve üniversite gibi farklı öğrenim düzeyleri ve yaşlarında bulunan öğrenciler üzerinde yapılabilir.

- Kırsal kesim ile kentsel alanda yaşayan ergenler arasında bir araştırma yapılarak bulgular karşılaştırılabilir.

- Bu araştırma lise ikinci sınıfta okuyan ergenler üzerinde yapılmıştır. Başka bir araştırmada lise birinci ve üçüncü sınıfta okuyan ergenler ile ilköğretim altı, yedi ve sekizinci sınıfta devam eden öğrencilerle çalışılabilir.

KAYNAKLAR

- Adams, J. F. 1995. Ergenliği anlamak (Çev.B.Onur). İmge Kitabevi, 393 s., İstanbul.
- Akyürek, F. 2002. Aile sağlığı. Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi, Yayın No: 1375. Eskişehir.
- Alkaş, L.B. 2008. Web sitesi. http://www.istanbulsaglik.gov.tr/w/sb/egt/pdf/ergenlik_donemi.pdf. Erişim Tarihi: 22.12.2008.
- Anderson, C. A., Horowitz, L. M. and French, R. D. 1983. Attributional style of lonely and depressed people. *Journal of Personality and Social Psychology*, 45 (1); 127-136.
- Anonim. 2002. Ergen üzerinde arkadaş grubunun etkisi. I. Ulusal Çocuk ve Suç, Nedenler ve Önleme Çalışmaları. Ankara Üniversitesi Bildiriler, s.162-170, Ankara.
- Anonim. 2008. Web sitesi. <http://rehberlikportali.com/Haber.asp?ID=6692>. Erişim Tarihi: 18.12.2009.
- Anonim. 2008. Web sitesi. <http://www.tiev.gov.tr/>. Erişim Tarihi: 23.9.2008.
- Anonim. 2008. Web sitesi. http://www.yildiz.edu.tr/~inan/internet_notu.htm. Erişim Tarihi: 12.8.2008.
- Aral, N., Gürsoy, F. ve Bıçakçı, M.Y. 2006. Yetiştirme yurdunda kalan ve kalmayan kız ergenlerin yalnızlık düzeylerinin incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 5 (15), 10-19.
- Archibald, A.B., Graber, J.A. and Brooks-Gunn, J. 2003. Pubertal processes and physiological growth in adolescence. In Adams, G.R., Berzonsky, M.D. and Malden, M.A (Eds). *Blackwell Handbook of Adolescence* (24-47). Blackwell, 688 p., New York.
- Atabek, E. 1996. Kuşatılmış Gençlik. Altın Kitaplar, 255 s., İstanbul.
- Aydın, B. 2005. Çocuk ve ergen psikolojisi. 2. Baskı., Atlas Yayın dağıtım, 230s., İstanbul.
- Bacanlı, H. 2002. Gelişim ve öğrenme. Nobel Yayın Dağıtım, 258 s., Ankara.
- Balkaya, A. ve Ceyhan, E. 2007. Lise öğrencilerinin suç davranışı düzeylerinin bazı kişisel ve ailesel nitelikler bakımından incelenmesi. *Aile ve Toplum Dergisi*, 3(11); 13-27.
- Baltaş, A. 1999. Eğitim başarısını yükseltmede, sağlıklı ve mutlu insanlar yetiştirmede ailenin rolü. Ana baba okulu. Remzi Kitabevi, 256 s., İstanbul.

- Baruch, Y. 2001. The autistic society. *Information and Management*, 38 (3); 129-136.
- Bayraktar, F. and Gün, Z. 2007. Incidence and correlates of internet usage among adolescents in North Cyprus. *Cyberpsychology and Behavior*, 10 (2); 121-130.
- Benenson, J.F. and Benarroch, D. 1998. Gender differences in responses to friends hypothetical greater success. *Journal of Early Adolescence*, 18 (2); 192-208.
- Berger, K.S. and Straub, R.O. 2005. *Developing person through childhood and adolescence*. Worth Publishers, 608 p., New York.
- Bıçakçı, M.Y. and Gürsoy, F. 2007. Adolescents' evaluation of their own peer relations. *Pakistan Journal of Social Sciences*, 4 (3); 392-395.
- Bila, C. 2001. Bireysel ve kitle iletişim aracı olarak internet ve toplumsal etkileri. Yüksek lisans tezi (basılmamış). Gazi Üniversitesi, 214 s., Ankara.
- Bilen, M. 2004. Sağlıklı insan ilişkileri. Anı Yayıncılık, 343 s., Ankara.
- Bilgiç, N. 2000. Arkadaşlık becerisi eğitiminin ilköğretim 2. kademe öğrencilerinin yalnızlık düzeylerine etkisi. Yüksek lisans tezi (basılmamış). Gazi Üniversitesi, 120 s., Ankara.
- Bingül, N. 1995. Kız erkek karma lise öğrencilerinin uyum sorunları ve karşılaştırılması. Yüksek lisans tezi (basılmamış). Dokuz Eylül Üniversitesi, 105s., İzmir.
- Blumberg, F. C. and Sokol, L. M. 2004. Boys' and girls' use of cognitive strategy when learning to play video games. *The Journal of General Psychology*, 131 (2); 151-158.
- Boshier, R. 2003. Internet knowledge generation gaps in multicultural Vancouver: do children know more than parents? Web sitesi. <http://www.edst.edu.educ.ubc.ca/tern/biblio/families.pdf>. Erişim Tarihi: 1.2.2009.
- Boyd, D.M. 2008. American teen sociality in networked publics. Ph.D. Thesis (Unpublished), University of California, 406 p., Berkeley.
- Bölükbaş, K. 2003. İnternet kafeler ve internet bağımlılığı üzerine sosyolojik bir araştırma: Diyarbakır örneği. Yüksek lisans tezi (basılmamış). Dicle Üniversitesi, 160 s., Diyarbakır.
- Brendgen, M., Markiewicz, D., Doyle, A.B. and Bukowski, W.M. 2001. The relationship between friendship quality, ranked friendship preference and adolescents behaviour with their friends. *Merrill Palmer Quarterly*, 47;395-415.
- Brennan, T. 1982. Loneliness at adolescence. In Peplau, L. A. and Perlman, D. (Eds.), *Loneliness: A sourcebook of current theory, research and therapy*. Wiley, 430 p., New York.

- Buluş, M. 1996. Ergen Öğrencilerde Denetim Odağı ve Yalnızlık Düzeyi İlişkisi. Yüksek lisans tezi (basılmamış). 9 Eylül Üniversitesi. 98 s., İzmir.
- Buri, J.R. 1991. Parental authority Questionnaire. *Journal of Personality Assessment*, 57 (1); 110-119.
- Cassidy, J. and Asher, S.R. 1992. Loneliness and peer relations in young children. *Child Development*, 63 (2); 350-365.
- Cerit, T. 2007. Ergenlerin aile ilişkilerini algılamalarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. Yüksek lisans tezi (basılmamış). Gazi Üniversitesi, 126 s., Ankara.
- Çevik, G.B. 2007. Lise 3. sınıf öğrencilerinin arkadaşlık ilişkileri ve benlik saygılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. Yüksek lisans tezi (basılmamış). Çukurova Üniversitesi, 132 s., Adana.
- Dacey, J.S. and Travers, J.F. 1996. Human development across the life span (3rd ed.). Brown and Benchmark, 336 p., Dubuque.
- Danker-Hopfe, H. and Delibalta, K. 1990. Menarchal age of Turkish girls in Bremen. *Anthropologischer Anzeiger*, 48 (1); 1-14.
- Demerath, E.W., Li, J., Sun, S.S., Chumlea, W.C., Remsberg, K.E., Czerwinski, B.T. and Siervogel, R.M. 2004. Fifty-year trends in serial body mass index during adolescence in girls: the Fels longitudinal study. *The American Journal of Clinical Nutrition*, 80 (1); 441-446.
- Demir, A. 1989. UCLA yalnızlık ölçeğinin geçerlik ve güvenirliği. *Psikoloji Dergisi*, 7 (23); 14-18.
- Demir, E. 2006. Birey ve aile yaşamına ilişkin konularda internet kullanımının etkisinin belirlenmesi. Yüksek lisans tezi (basılmamış). Ankara Üniversitesi, 88 s., Ankara.
- Di Tommaso, E. 1997. Assessing an attachment model of loneliness: the Relationship between attachment style, chronic loneliness and coping. Ph.D. Thesis (Unpublished), The University of New Brunswick, 182 p., Canada.
- Dinçer, B. 2008. Alt ve üst sosyo-ekonomik düzeyde lise ikinci sınıfa devam eden ergenlerin anne baba tutumlarını algılamaları ile arkadaşlık ilişkilerinin incelenmesi. Yüksek lisans tezi (basılmamış). Ankara Üniversitesi, 135 s., Ankara.
- Döğücü, F. 2004. Tosya ilçesinde farklı liselerde öğrenim gören ergenlerin arkadaş ilişkilerinin incelenmesi. Yüksek lisans tezi (basılmamış). Gazi Üniversitesi, 207 s., Ankara.
- Duman, N. 2000. Ankara liselerinde çeteye katılma potansiyeli olan öğrenci grupları ve okul sosyal hizmeti. Doktora tezi (basılmamış). Hacettepe Üniversitesi, 288s., Ankara.

- Dura, C. 1990. Bilgi toplumu. Kültür Bakanlığı Yayını, 190 s., Ankara.
- Durmuşoğlu, N. ve Doğru, S. 2006. Çocukluk örseleyici yaşantılarının ergenlikteki yakın ilişkilerde bireye etkisinin incelenmesi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 15; 237-246.
- Dusek, J.B. 1987. Sex roles and adjusment. In Carter, D.B. (Ed.). Current Conceptions of Sex Roles and Sex Typing: Theory and Research, 211-225 p., Praeger, New York.
- Erden, G. ve Basut, E. 2005. Suça yönelen ve yönelmeyen ergenlerin stres belirtileri ve stresle başa çıkma örüntüleri yönünden incelenmesi. Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı Dergisi. 12 (2); 48-55.
- Eren, S. 1994. Lise öğrencilerinin yalnızlık düzeyleri ve psikolojik ihtiyaçlarının incelenmesi. Yüksek lisans tezi (basılmamış). Gazi Üniversitesi, 156 s., Ankara.
- Ericson, E.H. 1963. Childhood and society. Norton, 212 p., New York.
- Ertem, Ü. ve Yazıcı, S. 2006. Ergenlik döneminde psiko-sosyal sorunlar ve depresyon. Aile ve Toplum Dergisi, 3(9); 7-12.
- Eskin, M. 2001. Ergenlikte yalnızlık, başetme yöntemleri ve yalnızlığın intihar davranışı ile ilişkisi. Klinik Psikiyatri, 4(1); 5-11.
- Eskin, M. 2003. Self-reported assertiveness in Swedish and Turkish adolescents: a cross-cultural comparison. Scandinavian Journal of Psychology, 44 (1); 7-12.
- Fuller, J. E. 2004. Equality in cyberdemocracy? gauging gender gaps in on-line. Social Science Quarterly, 85 (4); 938-957.
- Gander, M.J. and Gardiner, H.W. 2007. Çocuk ve ergen gelişimi. İmge Kitabevi, 618 s., Ankara.
- Geçtan, E. 1995. İnsan olmak. Remzi Kitabevi, 193 s., İstanbul.
- Gerzog, E. H. and Haugland, S. W. 1999. Web sites provide unique learning opportunities for young children. Early Childhood Education Journal, 27 (2); 109-114.
- Gierveld, J.D. 1998. A review of loneliness: concept and defiitions, determinants and consequences. Reviews in Clinical Gerontology, 8 (1); 73-80.
- Goossens, L. and Marcoen, A. 1999. Relationships during adolescence: constructive vs. negative themes and relational dissatisfaction. Journal of Adolescence, 22 (1); 65-79.
- Graber, J.A., Brooks-Gunn, J. and Warren, M.P. 1995. The antecedents of menarcheal age: heredity, family environment, and stressful life events. Child Development, 66 (1); 346-359.

- Gromov, G.R. 2005. Web Sitesi. <http://www.netvalley.com/intvall.html>, Erişim Tarihi: 2.2.2009.
- Gross, E.F., Juvonen, J. and Gable, L.G. 2002. Internet use and well-being in adolescence. *Journal of Social Issues*, 58(1); 75-90.
- Gross, E.F. 2004. Adolescent internet use: what we expect, what teens report. *Applied developmental Psychology*, 25 (1); 633-649.
- Gürsoy, F. ve Bıçakçı, M.D. 2003. Sigara kullanan ve kullanmayan gençlerin yalnızlık düzeylerinin incelenmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 14 (2), 71-80.
- Hartup, W.W. and Stevens, N. 1997. Friendship and adaptation in the life course. *Psychological Bulletin*, 121 (1); 355-370.
- Heitner, E. 2002. The relationship between use of the Internet and social development. Ph.D. Thesis (Unpublished), Pace University, 163 p., New York.
- Hussong, A.M. 2000. Distinguishing mean and structural sex difference in Adolescent friendships. *American Journal of Sociology*, 84; 427-436.
- İnandı, T. ve Akyol, İ. 2001. Bilgisayar kullanımı ile ilgili sağlık sorunları. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 10 (3); 1-5.
- Jeffrey, J.A. 2007. *International encyclopedia of adolescence-Vol.1.A-J*. CRC Press. 143 p. New York.
- Jones, W.H., Hobbs, S. A. and Hockenbury, D. 1982. Loneliness and social skill deficits. *Journal of Personality and Social Psychology*, 42 (1); 682-689.
- Johnson, M. H. 2006. *Developmental cognitive neuroscience (2nd ed.)*. Blackwell, Oxford.
- Kandel, D.B. 1985. *On processes of peer influences in adolescence drug use*. Haworth, 192 p., New York.
- Kaner, S. 2000. Akran ilişkileri ölçeği ile akran sapması ölçeği geliştirme çalışması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 33(1-2); 28-36.
- Kapıkıran, N. 1999. Lise öğrencilerinde başarı sorumluluğu ve başarı kaygısının bazı psikopatolojik değişkenler açısından incelenmesi. Doktora Tezi (basılmamış), Dokuz Eylül Üniversitesi, 196 s., İzmir.
- Karahan, F.T. 1996. Lise ve dengi okul öğrencilerinin kendini-kabul düzeylerinin çeşitli değişkenler bakımından incelenmesi. Doktora tezi (basılmamış). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, 139 s., Samsun.
- Kemple, K.M. 1991. Preschool childrens peer acceptance and social interactions. *Young Children*, 46(5); 47-54.

- Kimmel, D. and Weinner, I. 1995. Adolescence a developmental transition. Lacurence Erlbaum Associates, 318 p., London.
- Kılınç, H. ve Sevim, S.A. 2005. Ergenlerde yalnızlık ve bilişsel çarpıtmalar. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 38 (2); 67-89.
- Klahr, D. and MacWhinney, B. 1998. Information processing. In Kuhn, D. and Siegler, R. S. Handbook of child psychology: Vol. 2. Cognition, perception, and language (5th ed., pp. 631-678). John Wiley, 1072p., New York.
- Koç, M. 2004. Gelişim psikolojisi açısından ergenlik dönemi ve genel özellikleri. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 17 (2); 231-256.
- Koepp, M. J., Gunn, R. N., Lawrence, A. D., Cunningham, V. J., Dagher, A. and Jones, T. 1998. Evidence for striatal dopamine release during a video game. Nature, 393 (6982); 266-268.
- Köknel, Ö. 1991. Gençlik çağında kız-erkek arkadaşlığı. Aile yazıları 3. T.C.Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, s. 277-280, Ankara.
- Köknel, Ö. 1997. İnsanı anlamak. Altın Kitaplar, 414 s., İstanbul.
- Kroger, J. 2006. Identity In Adolescence: The Balance Between Self and Other (Adolescence and Society. Routledge, 256 p., New York.
- Kulaksızoğlu, A. 2000. Ergenlik psikolojisi. 3. Basım. Remzi Kitapevi, 236 s., İstanbul.
- Larwin, K.H. and Larwin, D.A. 2008. Decreasing excessive media usage while increasing physical activity: a single-subject research study. Behavior Modification, 32 (6); 938-956.
- Lenhart, A., Rainie, L. and Lewis, O. 2001. Teenage life online: the rise of the instant-message generation and the internets impact on friendships and family relationships. Washington, D.C.: Pew Internet and American Life Project, http://www.pewintemet.org/pdfs/PIP_Teens_Report.pdf/ August 9, 2007.
- Liu, C. and Kuo, F. 2007. A study of internet addiction through the lens of interpersonal theory. Cyberpsychology and Behavior, 10 (6); 799-804.
- Long, J.H. and Chen, G. 2007. The impact of internet usage on adolescent self-identity development. China Media Research, 3 (1); 99-109.
- Marcus, M., Gerr, F., Monteilh, C., Entry, E., Chen, S., Edwards, A., Ensor, C. and Kleinbaum, D. 2002. A prospective study of computer users. American Journal of Industrial Medicine, 41 (2); 236-249.
- Markiewicz, D. and Brendgen, M. 2001. The quality of adolescents friendships attachment to parents and friends and prosocial behaviours. Journal of Adolescence, 24; 429-445.

- McWhirter, B.T.1990. Loneliness: a review of current literature, with implications for counseling and Research. *Journal of Counseling and Development*, 68 (4); 417-422.
- Meriç, B. 1999. Grup içinde popüler olan gençlerin bazı kişilik özellikleri üzerine bir inceleme. Yüksek lisans tezi (basılmamış). Marmara Üniversitesi, 180 s., İstanbul.
- Mesch, G.S. 2001. Social relationships and internet use among Adolescents in Israel. *Social Science Quarterly*, 82 (1); 329-339.
- Montgomery, M.J. 2005. Psychosocial intimacy and identity. *Journal of Adolescent Research*, 20 (3); 346-374.
- Muuss, R. 1996. Theories of adolescence. McGraw Hill, 426 p., New York.
- Nar, E. 2006. Kimse beni anlamıyor. Babıali Kültür Yayıncılık, 124 s., İstanbul.
- Nie, N. H. and Hillygus, D.S. 2002. The impact of internet use on sociability: time-diary findings. *Information Technology and Society*, 1 (1); 1-20.
- Ono, H. and Zavodny, M. 2003. Gender and internet. *Social Science Quarterly*, 84 (1); 111-121.
- Onur, B. 1987. Ergenlik psikolojisi. Hacettepe-Taş Kitapçılık, 51 s., Ankara.
- Ostrov, E. and Offer, D. 1980. Loneliness and Adolescent. International Universities Pres, 323 p., New York.
- Özbay, H ve Öztürk, E. 1992. Gençlik. İletişim Yayıncılık, 89 s., İstanbul.
- Öztoprak, M.T. 2001. Bilgisayar iletişim ağlarının büro çalışanları üzerine etkileri ve bir araştırma. Yüksek lisans tezi (basılmamış). Gazi Üniversitesi, 145 s., Ankara.
- Öztürk, O. 2004. Ruh sağlığı ve bozuklukları. Nobel Yayıncılık, 800 s., Ankara.
- Parent, A.S., Teilmann, G., Juul, A., Skakkebaek, N. E., Toppari, J., and Bourguignon, J.P. 2003. The timing of normal puberty and the age limits of sexual precocity: Variations around the world, secular trends, and changes after migration. *Endocrine Reviews*, 24 (1), 668–693.
- Peplau, L.A. and Perlman, D. 1982. Loneliness: A Sourcebook of Current Theory, Research and Therapy, Wiley, 430 p., New York.
- Pollet, T.V. Nettle, D. 2007. Birth order and face-to-face contact with a sibling: firstborns have more contact than laterborns. *Personality and Individual Differences*, 43 (1) 1796–1806.

- Puklek-Levpuscek, M. 2006. Adolescent individuation in relation to parents and friends: Age and gender differences. *European Journal of Developmental Psychology*, 3(3); 238-264.
- Quigley, M. and Blashki, K. 2003. Beyond the boundaries of the sacred garden: children and the internet. *AACE Journal*, 11 (1); 70-77.
- Rehm, L. M., Allison, B.N. and Johnson, L.D. 2003. The internet and critical issues for families. *Journal of Family and Consumer Sciences Education*, 21 (2); 1-11.
- Rehm, M.L. 1999. The internet as a practical problem: empowerpoint in the electronic global village. *Kappa Omicron nu forum*, 11(1) ;13-30.
- Repinski, D. J and Zook. J.M. 2005. Three measures of closeness in Adolescents relationships with parents and friends: Variations and developmental significance. *Personal Relationships*. 12;79-102.
- Richaud de Minzi, M.C. and Sacchi, C. 2004. Adolescent loneliness assesment. *Adolescence*, 39 (156); 701-709.
- Roberts, D. F., Foehr, U. G., and Rideout, V. 2004. *Generation M: media in the lives of 8 – 18 year olds*. Menlo Park, 134 p., CA.
- Rook, K.S. 1984. Research on Social support, loneliness, and Social isolation: toward an integration. *Review of Personality and Social Psychology*, 5 (1); 239-264.
- Russell, D. Peplau, L.A. and Ferguson, M.L. 1978. Developping a measure of loneliness. *Journal of Personality Assesment*, 42 (1); 290-294.
- Sadler, W.A. and Johson, T.B. 1980. *From loneliness to anamia*. International Universities Pres, 323 p., New York.
- Salmon, C.A. and Daly, M. 1998. Birth order and familial sentiment: middleborns are different. *Evolution and Human Behavior*, 19 (5); 299–312.
- Saraçoğlu, Y. 2000. Lise öğrencilerinin yalnızlık düzeylerinin çeşitli değişkenlere incelenmesi. Yüksek lisans tezi (basılmamış). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, 109 s., Samsun.
- Satyen, L. 2003. Improving reaction time performance through video game training. *Australian Journal of Psychology*, 55(1); 90-99.
- Sayıl, M., Uçanok, Z. ve Güre, A. 2002. Erken ergenlik döneminde duygusu, gereksinimler, aileyle çatışma alanları ve benlik kavramı: betimsel bir inceleme. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 9 (3); 155-166.
- Sedlmeyer, I.L. and Palmert, M.R. 2002. Delayed puberty: analysis of a large case series from an academic center. *The Journal of Clinical Endocrinology and Metabolism*, 87 (4); 1613-1620.

- Seepersad, S. S. 2001. Analysis of the relationship between loneliness, coping strategies and the internet. Master thesis (unpublished), University of Illinois, 169 p., Urbana-Champaign.
- Serrano, R.G. 1984. Mexican-American adolescent self-disclosure in friendship formation. *Adolescence*, 19 (75); 539-549.
- Set, T., Dağdeviren, N. ve Aktürk, Z. 2006. Ergenlerde cinsellik. *Genel Tıp Dergisi*, 16 (3); 137-141.
- Sırabaşı, V. 2002. Radyo, televizyon ve internet aracılığı ile kişilik haklarına tecavüz. Yüksek lisans tezi (basılmamış), 167 s., Gazi Üniversitesi. Ankara.
- Sims, V. K. and Mayer, R. E. 2002. Domain specificity of spatial expertise: the case of video game player. *Applied Cognitive Psychology*, 16 (1); 97-115.
- Sharabany, R. Gershoni, R. and Hofman, J. E. 1981. Girlfriend, boyfriend: Age and gender differences in intimate friendships. *Developmental Psychology*, 17; 800-808.
- Sherman, D.K. and Cohen, G.L. 2006. The psychology of self defense: self-affirmation theory. In Zanna, M.P. (Ed.), *Advances in Experimental Social Psychology*, 183-242 p., Academic Pres, San Diego.
- Shulman, S. and Laursen, B. 2002. Adolescent perceptions of conflict in interdependent and disengaged friendships. *Journal of Adolescent Research*. 12; 353-372.
- Subrahmanyam, K., Greenfield, P., Kraut, R. and Gross, E. 2001. The impact of computer use on children's and adolescents' development. *Applied Developmental Psychology*, 22 (1); 7-30.
- Subrahmanyam, K. and Lin, G. 2007. Adolescents on the net: internet use and well being. *Adolescence*, 42 (168); 659-677.
- Subrahmanyam, K. and Greenfield, P. 2008. The future of children. *Children and Electronic Media*, 18 (1); 119-146.
- Sullivan, H.S. 1953. *The interpersonal theory of psychiatry*. Norton, 212 p., New York.
- Tarpley, T. 2001. Children, the internet, and other new technologies. In Singer, D. G. and Singer, J. L. (Eds.), *Handbook of children and the media* (pp. 547-556). Thousand Oaks, CA.
- Temel, F. ve Aksoy, A. 2001. *Ergen ve gelişimi, yetişkinliğe ilk adım*. 2. Baskı., Nobel Yayıncılık, 196 s., Ankara.
- Thompson, M., Grace, C.O. and Cohen, L.J. 2002. *Çocuğunuzun arkadaşlık ilişkileri* (çeviri: Ekin N. Boylu), Arkadaş Yayınevi, 354 s., Ankara.

- Tüba-UNFPA. 2004. Türkiye Bilimler Akademisi Raporları- Ergen ve Ruhsal Sorunları Durum Saptama Çalışması (Sayı:4). Ankara.
- Ulukol, B. 2002. İki farklı lisede okuyan ergenlerin davranış özellikleri. Sağlık ve Toplum, 11 (2); 56-61.
- Uruk, A. and Demir, A. 2003. The role of peers and families in predicting the loneliness level of adolescents. Journal of Psychology, 137 (2); 1-15.
- Valkenburg, P.M. ve Peter, J. 2007a. Online communication and adolescent well-being: testing the stimulation versus the displacement hypothesis. Journal of Computer-Mediated Communication, 12; 1169-1182.
- Valkenburg, P.M. and Peter, J. 2007b. Preadolescents' and adolescents' online communication and their closeness to friends. Developmental Psychology 43 (2); 267-677.
- Ventura, K. 2002. Tüketicilerin süpermarket/ hipermarketlerden internet üzerinden alışveriş yapma eğilimleri: İzmir örneği. Yüksek lisans tezi (basılmamış), Ege Üniversitesi, 257 s., İzmir.
- Vygotsky, L. S. 1978. Mind in society: the development of higher mental process. Harvard University Pres, 254 p., Cambridge.
- Weiss, L. 1973. Loneliness: the experience of Emotional and Social isolation. MIT Pres, 180 p., Cambridge.
- Wilbert, J. R. and Rupert, P. A. 1986. Dysfunctional attitudes, loneliness, and depression in college students. Cognitive Therapy and Research, 10 (1); 71-77.
- Williams, E.G. 1983. Adolescent Loneliness. Adolescence, 18 (69); 51-66.
- Willis, S. and Tranter, B. 2006. Beyond the digital divide: internet diffusion and inequality in Australia. Journal of Sociology, 42(1); 43-59.
- Whitlock, J.L., Powers, J.L. and Eckenrode, J. 2006. The virtual cutting edge: the internet and adolescent self-injury. Developmental Psychology, 42 (3); 1-11.
- Yavuzer, H. 1992. Çocuk ve suç. Remzi Kitabevi, 300 s., İstanbul.
- Yeşilyaprak, B. 2006. Eğitim psikolojisi gelişim-öğrenme-öğretim. Pegem Yayıncılık, 67 s., Ankara.
- Yiğit, H. 2001. Alt ve üst sosyo-ekonomik düzey ve cinsiyet açısından ergenlik dönemi problemlerinin karşılaştırılması. Yüksek lisans tezi (basılmamış). Hacettepe Üniversitesi, 132 s., Ankara.
- Young, J.E. 1982. Loneliness, Depression and cognitive therapy: Theory and application. Wiley, 430 p., New York.
- Yörükoğlu, A. 1996. Gençlik çağı. Özgür Yayın Dağıtım, 35 s., İstanbul.

EKLER

Ek 1 Genel Bilgi Formu

Ek 2 Akran İlişkileri Ölçeği

Ek 3 UCLA Yalnızlık Ölçeği (Duygularım ve Düşüncelerim)

EK 1 Genel Bilgi Formu

Sevgili öğrenciler,

Bu çalışma, lise ikinci sınıf öğrencilerinin akran ilişkileri ve yalnızlık düzeylerinde evde internet kullanımının etkisinin incelenmesi amacıyla gerçekleştirilmektedir. Anket ve ölçeklere vereceğiniz içten ve doğru cevaplar, bu araştırmaya katkı sağlayacaktır. Hiçbir sorunun doğru veya yanlış cevabı yoktur. Sorunun cevabı size göre ne ise seçeneklerden birini daire içine alınız. İsminizi yazmanıza gerek yoktur; kişisel değerlendirme yapılmayacaktır. Cevaplarınız gizli tutulacak ve sadece bu araştırma için kullanılacaktır. Lütfen tüm soruları yanıtlayınız.

Katkılarınız için şimdiden teşekkürler...

Nur YÜCEL

Okulunuz :.....

Cinsiyetiniz: () Kız () Erkek

Yaşınız :

1. Evde kaç kardeşsiniz?
(a) 0-2 kardeş (b) 3 ve daha fazla
2. Kaçınıcı çocuksunuz?
(a) İlk (b) Ortanca veya ortancalardan biri (c) Son
3. Annenizin öğrenim durumu nedir?
(a) İlkokul ve Öncesi (b) Ortaokul ve Sonrası
4. Babanızın öğrenim durumu nedir?
(a) İlkokul ve Öncesi (b) Ortaokul ve Sonrası
5. Annenizin yaşı nedir?
(a) 40 yaş altı (b) 40-45 yaş arası (c) 45 yaş ve üstü
6. Babanızın yaşı nedir?
(a) 40 yaş altı (b) 40-45 yaş arası (c) 45 yaş ve üstü
7. Evinizde internet bağlantınız var mı?
(a) Evet (b) Hayır
8. Evinizde internet bağlantısı ne kadar süredir var ?
(a) 1 yıldan az (b) 1-2 yıl (c) 3 yıldan fazla
9. İnterneti kullanma sıklığı anlamında kendinizi nasıl tanımlarsınız ?
(a) Düzenli kullanıcı (Her gün) (b) Düzensiz Kullanıcı (Haftada en az üç kez)
10. Anneniz-babanız internet kullanımınızı denetliyor mu?
(a) Evet b. Hayır
11. İnternete hangi amaçla bağlanıyorsunuz?
(a) Eğitim
(b) Eğlence
(c) Sohbet
(d) Bilgi edinme
(e) Boş zamanları değerlendirme

EK 2 Akran İlişkileri Ölçeği

Bu ölçek, gençlerin arkadaşları ile ilişkilerinde yaşadıklarını ve hissettiklerini ölçmek amacı ile hazırlanmıştır. Ölçek iki bölümden oluşmaktadır.

İlk bölümde 18 ifade vardır. Sizden istenen her ifadeyi dikkatle okuyup, her ifade için 5 yanıt seçeneğinden birini kitapçık üzerinde ilgili yere işaretlemenizdir.

Örnek: İfade “kendimi arkadaşlarıma yakın hissederim” olsun. Eğer kendinizi, arkadaşlarınıza her zaman yakın hissediyorsanız “her zaman” seçeneğini işaretleyiniz. Eğer kendinizi, arkadaşlarınıza her zaman değil de sık sık yakın hissediyorsanız “sık sık”, ara sıra yakın hissediyorsanız “ara sıra”, nadiren yakın hissediyorsanız “nadiren”, bu yakınlığı hiç hissetmiyorsanız “hiçbir zaman” seçeneğini işaretleyiniz.

İkinci bölüm: Gençlik döneminde, geçici olarak istenmeyen ve onaylanmayan bazı davranışlar görülür. Bu bölümde yakın arkadaşlarınızdan kaçının bu tür davranışlarda bulunduğunu belirtmeniz beklenmektedir.

Örnek: Yakın arkadaşlarınızdan hiçbiri okula devamsızlık etmiyorsa “hiçbiri”, birkaç tanesi devamsızlık gösteriyorsa “birkaçı”, yaklaşık yarısı gösteriyorsa “yaklaşık yarısı”, yarıdan fazlası gösteriyorsa “yarıdan fazlası”, çoğu gösteriyorsa “çoğu”, hepsi gösteriyorsa “hepsi” seçeneklerini işaretleyiniz.

Lütfen her ifadeyi iyice düşünerek ve içtenlikle cevaplamanız araştırmanın sağlığı bakımından çok önemlidir.

Yanıtlarınız gizli tutulacak ve hiçbir kişi ya da kuruluşa bildirilmeyecektir.

Katkılarınız için teşekkür ederim.

Nur YÜCEL

Cinsiyeti :

Yaşı :

Sınıfı :

Tarih :

		Her zaman	Sık sık	Ara sıra	Nadiren	Hiçbir zaman
1.	Arkadaşlarım beni severler.	()	()	()	()	()
2.	İşler yolunda gitmediğinde arkadaşlarıma güvenebilirim.	()	()	()	()	()
3.	Arkadaşlarımı koruman için gerektiğinde yalan söylerim.	()	()	()	()	()
4.	Arkadaşlarım düşüncelerimi duymaktan hoşlanırlar.	()	()	()	()	()
5.	Arkadaşlarımın başı polisle derde girse, onları korumak için yalan söylerim.	()	()	()	()	()
6.	Ailemle ilgili sorunlarımı arkadaşlarımla konuşurum.	()	()	()	()	()
7.	Kendimi kötü hissettiğimde arkadaşlarımı aramak beni rahatlatır.	()	()	()	()	()
8.	Arkadaşlarıma güvenirim.	()	()	()	()	()
9.	Arkadaşlarıma gerçekleri söyleyecek kadar güvenirim.	()	()	()	()	()
10.	Arkadaşlarım bana saygı duyarlar.	()	()	()	()	()
11.	Arkadaşlarımla birbirimizi çok severiz.	()	()	()	()	()
12.	Arkadaşlarım bana ilgi gösterirler.	()	()	()	()	()
13.	Arkadaşlarım sorunlarımla ilgilenirler.	()	()	()	()	()
14.	Annemin ve babamın, beni anlayıp anlamadıklarını arkadaşlarımla konuşurum.	()	()	()	()	()
15.	Sorunlarım olduğunda arkadaşlarım bana yardım ederler.	()	()	()	()	()
16.	Arkadaşlarım düşüncelerime önem verirler.	()	()	()	()	()
17.	Arkadaşlarım beni bir belaya sürükleseler bile, yine de onlarla olurum.	()	()	()	()	()
18.	En iyi arkadaşım gibi olmak isterim.	()	()	()	()	()

EK 3 UCLA Yalnızlık Ölçeği (Duygularım ve Düşüncelerim)

Açıklama : Aşağıda çeşitli duygu ve düşünceleri içeren ifadeler verilmektedir. Sizden istenen her ifadeye tanımlanan duygu ve düşünceyi ne sıklıkta hissettiğinizi ya da düşündüğünüzü her ifade için bir tek seçeneği işaretleyerek belirtmenizdir.

	Ben bu durumu HİÇ yaşamam	Ben bu durumu NADİREN yaşarım.	Ben bu durumu BAZEN yaşarım.	Ben bu durumu SIK SIK yaşarım.
1. Kendimi çevremdeki insanlarla uyum içinde hissederim.	()	()	()	()
2. Arkadaşım yok.	()	()	()	()
3. Başvuracağım kimse yok.	()	()	()	()
4. Kendimi tek başımaymış gibi hissetmiyorum.	()	()	()	()
5. Kendimi bir arkadaş grubunun parçası olarak hissediyorum.	()	()	()	()
6. Çevremdeki insanlarla pek çok ortak yönüm var.	()	()	()	()
7. Artık kimseyle samimi değilim.	()	()	()	()
8. İlgilerim ve fikirlerim çevremdekilerle paylaşılmıyor.	()	()	()	()
9. Dışa dönük bir insanım.	()	()	()	()
10. Kendimi yakın hissettiğim insanlar var.	()	()	()	()
11. Kendimi grup dışına itilmiş hissediyorum.	()	()	()	()
12. Sosyal ilişkilerim yüzeyseldir.	()	()	()	()
13. Hiç kimse beni gerçekten tanımıyor.	()	()	()	()
14. Kendimi diğer insanlardan soyutlanmış hissediyorum.	()	()	()	()
15. İstedğim zaman arkadaş bulabilirim.	()	()	()	()
16. Beni gerçekten anlayan insanlar var.	()	()	()	()
17. Bu derece içime kapanmış olmaktan mutluyum.	()	()	()	()
18. Çevremde insanlar var ama benimle değiller.	()	()	()	()
19. Konuşabileceğim insanlar var.	()	()	()	()
20. Derdimi anlatabileceğim insanlar var.	()	()	()	()

ÖZGEÇMİŞ

Adı-Soyadı : Nur YÜCEL

Doğum Yeri : Kütahya

Doğum Tarihi : 27.04.1972

Medeni Hali : Evli

Yabancı Dil : İngilizce

Eğitim Durumu

Lise : Kütahya Lisesi (1986-1989)

Lisans : Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi Çocuk Gelişimi ve Eğitimi ve Ev Yönetimi Öğretmenliği (1990-1994)

Yüksek Lisans : Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Ev Ekonomisi Anabilim Dalı Çocuk Gelişimi ve Eğitimi (2006-2009)

Çalıştığı Kurumlar

Kütahya Anadolu Meslek ve Meslek Lisesi (1995-1997)

Rüştü Akın Anadolu Meslek ve Kız Meslek Lisesi (1997-1999)

Yıldırım Beyazıt Anadolu Meslek ve Kız Meslek Lisesi (1999-2005)

Nevzat Ayaz Anadolu Kız Meslek ve Kız Meslek Lisesi (2005-)